T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Hadis Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

"ALLAH'IN KADIN KULLARINI DÖVMEYİN" HADİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Garip TANRIVERDİ
18949009

Danışman
Prof. Dr. Mehmet BİLEN

Diyarbakır 2021

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Hadis Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

"ALLAH'IN KADIN KULLARINI DÖVMEYİN" HADİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Garip TANRIVERDİ
18949009

Danışman
Prof. Dr. Mehmet BİLEN

Diyarbakır 2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Allah'ın Kadın Kullarını Dövmeyin Hadisinin Değerlendirilmesi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

…/…/2021

Garip TANRIVERDİ

ÖN SÖZ

Son ilahi din olan İslam dini, toplumun en küçük yapı birimi olan aile hayatına çok önem vermektedir. Aile nizamını bir arada tutan eşlerin birbirlerine karşı; sevgi, saygı, şefkat ve höşgürü göstermelerini isteyip özellikle erkeklerin; kadınların haklarına riayet etmelerini ve onlara karşı şiddetten sakınmaları gerektiğini belirtmektedir.

İslam'ın kadına karşı nezaketi elden bırakmamak gerektiğine yönelik uyarılarına rağmen kadına karşı şiddet, Müslüman toplumlarda da bir gerçek olarak var olmaya devam etmektedir. Kadınlara karşı uygulanan şiddet eyleminin kökeninde; dinsel, yaşanılan toplumun zihin yapısı (kültürel), ekonomik vb. pekçok etkenin olduğunu söyleyebiliriz. Maalesef bu elem verici olaylar, hem günümüzde hem de gelecekte de cereyan edecek bir problem gibi görünmektedir. İslam'da kadınların haklarının korunup ve gözetilmesi gerektiği vurgulanmış olmasına rağmen Müslüman toplumlarda da kadına karşı şiddet bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kendilerine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatını rehber edinen kimseler; onun siretinin hiçbir döneminde ne eşlerine, ne hizmetçilerine ne de hiç kimseye en ufak bir şiddetinin bulunmadığına şahit olacaklardır. Madem onun (s.a.v.) yolu bizim yolumuzdur o halde hanımlarımıza karşı şiddet uygulamaktan kaçınmamız gerektiğini de içselleştirmemiz gerekmektedir.

Bu çalışmamızda Rasulullah'tan (s.a.v.) "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" hadisini sened ve metin açısından inceleme konusu yapılmıştır.

Tezimiz bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamızın önemi, amacı, sınırları, konusu ve metodu hakkında bilgi verildikten sonra İslam öncesi arap toplumunda kadının değeri ve İslam'da kadının yeri ve

önemi hakkında bilgi verip aynı zamanda onlara karşı uygulanan şiddet eylemi hakkında bilgi verilecektir.

Tezimizin birinci bölümünde hadislerin geçtiği kaynakları tespit edip bunların kaynak içinde geçen farklı tarikleri gösterilmiştir. Daha sonra ulaşılan bu farklı tariklerin sened ağı şema halinde gösterilip bunların sened tenkidi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. İkinci bölümde ise isnad tenkidi yapılan rivayetler metin tenkidine tabi tutulmuştur. Bu çerçevede hadisleri; Kur'an'a arz ettikten sonra, hadislerin şerhlerdeki yorumlarına yer verilmiştir. Ardından söz konusu hadislerin Tefsir ve Fıkıh alimleri tarafından nasıl değerlendirildikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızda bize rehber olan ve gerekli yardımlarını bizden hiç esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mehmet BİLEN'e, aynı zamanda çeşitli önerilerinden dolayı faydalandığım Prof. Dr. H. Musa BAĞCI hocama şükranlarımı sunmayı bir borç olarak görmekteyim.

Garip TANRIVERDİ

Diyarbakır 2021

ÖZET

Evrensel bir sorun olan "kadına şiddet" ne yazık ki tüm toplumlarda rastlanılmaktadır. Günümüzde de giderek artan bu sorun maalesef kötü sonuçlarla bittiğine şahit olmaktayız. İslam dünyasında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) siretine bakıldığında onun hanımlarına karşı sürekli sevgi, şefkat, merhamet ve son derece nazik davrandığını aynı zamanda Rasulullah (s.a.v.) hiçbir zaman eşlerine karşı şiddeti uygulamadığını aynı zamanda eşlerini azarladığına dair en ufak bir davranışına bile rastlanılmadığına şahit olunmuştur. Hadis alanında şimdiye kadar kadına şiddet uygulanılabilir veya uygulanılamayacağına dair henüz rivayetler üzerinde bir çalışmanın yapılmadığını tespit edilmiştir. Bu konudan hareketle *Kütüb-i Tis'â* içinde geçen rivayetlerin, sened ve metin tenkidini yapılmak üzere tezimizin konusu olarak belirlenmiştir. Tezimiz bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmına bakıldığında; konunun amacı, önemi, sınırları ve metodu hakkında bilgi verildikten sonra İslam öncesi arap toplumundaki kadının değeri ve İslamiyetteki kadının yeri ve önemi hakkında bilgi verip aynı zamanda onlara karşı uygulanan şiddet eylemi hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde ise rivayetlerin geçtiği kaynakları tespit edip, bu rivayetlerin isnadlarını cerh ve ta'dil'e tabi tutarak, isnadların genel olarak sıhhat bakımından sahih olduğunun sonucuna varılmıştır. İkinci bölüme bakıldığında; hadislerin metin tenkidini yaptıktan sonra sırasıyla; bu metinleri Kur'an'a, müfessirlerin yorumlarına, şarihlerin bu rivayetler üzerindeki yorum ve görüşlerine daha sonra ise hadislerin fıkıhtaki olan yansımasına yer verilmiştir. Sonuç olarak incelenilen bu hadislerin isnadları genel olarak sahih olduklarını, metin tenkidi açısından değerlendirilen bu konu, kadınların dövülemeyeceğini ve onların Allah tarafından kullarına verilen bir emanetin olduğunu hatırlatıp, hanımlarının haklarını korunup gözetilmesi gerektiğinin neticesine varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Hadis, Kur'an-ı Kerim, Kadın, Şiddet, Erkek

ABSTRACT

It is unfortunate that “violence against women”, which has become a universal problem, is experienced in all societies in the world. We sadly observe that thegradually increasing problem results in badly. In Islamic world, when looked at the morale of the messenger of Allah, Prophet Muhammed (P.B.U.H.),it is clearly witnessed that he always treated his wiveswith affectionate, compassion, mercy and extreme courtesy; let violence aside, he was never seen tohave the slightest reprimand to his wives.To our knowledge, it has been established that so far, in the field of hadiths, no study has been carried out whether violence can be applied to women. Based on this issue, deed and textual criticism of the narrations in Kutub-iTis’a (Nine Books) were determined to be the subject of our thesis. Our thesis consists of two parts one of which is introduction. When the “introduction” is looked through, and after information on the purpose and importance, limits and methods of the study waspresented, various information about the valueof women in pre-Islamic Arab community was studied, and the place and importance of women in Islam and, at the same time were investigated, and violence act applied to women was presented. In the first part, the sources in which the narrations are mentioned were determined, and then the attributes of these narrations were applied with refutation and amendment, and it was concluded that they are true hadiths in terms of accuracy. When the second part was examined, and after the textual criticism of the hadiths were performed, the commentaries of Qur’an exegetes, the comments and opinions of commentators on these narrations and then the reflections of these hadiths in Islamic Jurisprudence were given place, respectively. As a result, it was concluded that the attributes of the studied hadiths were found to be correct in general, and that the issue evaluated in terms of textual criticism was determined that the women should not be hit and that they are the gift of Allah to people and that their rights should be protected and taken care.

Keywords

Hadith, Holy Qur’an, Woman, Violence, Man

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VIII**
GİRİŞ **1**
1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLILIKLARI **1**
2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ, AMACI VE YÖNTEMİ **1**
3. İSLAM ÖNCESİ ARAP TOPLUMUNDA KADININ DEĞERİ VE İSLAM'IN BU ANLAYIŞA MÜDAHELESİ **2**
4. KADINA ŞİDDET **8**
BİRİNCİ BÖLÜM
HADİSLERİN KAYNAK TESPİTİ VE İSNAD TENKİDİ
1.1. HADİSİN KAYNAKLARI **11**
1.2. HADİS'İN RİVAYET TARİKLERİ VE METİNLERİ **12**
1.3. BİRİNCİ HADİS «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER **12**
1.3.1. Hadisin Kaynakları 12
1.3.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri 12
1.4. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ **15**
1.4.1. Sened Ağı 16
1.4.2. İsnad Tenkidi 18
1.4.3. Birinci Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi 23
1.5. İKİNCİ HADİS … عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER **24**

1.5.1. Hadisin Kaynakları 24
1.5.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri 24
1.6. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 30
1.6.1. Sened Ağı 30
1.6.2. İsnad Tenkidi 32
1.6.3. İkinci Hadisin İsnadların Değerlendirilmesi 41
1.7. ÜÇÜNCÜ HADİS ... مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ LAFZIYLA GELEN RİVÂYETLER 42
1.7.1. Hadisin Kaynakları 42
1.7.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri 42
1.8. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 44
1.8.1. Sened Ağı 44
1.8.2. Sened Tenkidi 46
1.8.3. Üçüncü Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi 53
1.9. DÖRDÜNCÜ HADİS … مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER 54
1.9.1. Hadisin Kaynakları 54
1.9.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri 54
1.10. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 55
1.10.1. Sened Ağı 55
1.10.2. İsnad Tenkidi 57
1.10.3. Dördüncü Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi 59
1.11. HADİSLERİN İSNADLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ 59

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN MUHTEVA TAHLİLİ

2.1. METİN TENKİDİ AÇISINDAN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 61

2.1.1. Kadınların Dövülmemesi İle İlgili Hadislerin Dil Özellikleri Bağlamında Anlaşılması 61

2.1.2. Hadislerin Metin İnşası 62

2.1.2.1. Birinci Hadisin Metin İnşası 62

2.1.2.2. İkinci Hadisin Metin İnşası 63

2.1.2.3. Üçüncü Hadisin Metin İnşası 64

2.1.2.4. Dördüncü Hadisin Metin İnşası 65

2.2. HADİSLERÎN KUR'ÂN'A ARZI VE HADÎSLERİN TEFSİR İLMİNDEKİ KULLANIMI 66

2.3. ŞÂRİHLERİN HADÎSLERLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ 74

2.4. HADÎSLERİN FIKHA OLAN YANSIMASI 78

SONUÇ 84

KAYNAKÇA 87

KISALTMALAR

a.s.	Aleyhisselam
b.	İbn
bkz.	Bakınız
b.y.y.	Basım Yeri Yok
c.	Cild
c.c.	Celle Celâluhu
çev.	Çeviren, Tercüme Eden
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
Hz.	Hazreti
h.	Hicri
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
Krş.	Karşılaştırınız
m.	Miladi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı
sy.	Sayı
s.a.v.	Sallalahu Aleyhi ve Sellem
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	Tahkik Eden
t.y.	Tarih Yok
ö.	Ölüm Tarihi
Yay.	Yayınları, Yayınevi
tsh.	Tashîh eden

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın konusu; hadislerde geçen "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" hadisinin değerlendirilmesi ve bu hadise yakın olan *Kütüb-i Tis'a*'da geçen rivayetler ile ilgilidir. Söz konusu olan bu rivayetleri incelerken, hadislerin metni içerisinde geçen ifadelerin hangi anlamda kullanıldığını ve o dönemin sosyopolitik hayatı hakkında bilgiler verilecektir. Toplumun adeta kanayan yarası haline gelen ve günden güne kadına karşı artan şiddet eyleminin aleyhinde olan bu hadislerin, isnad ve metin tenkidini yaparak hadislerin hem sıhhat durumunu tespit edip hem de rivayetlerin nasıl yorumlandığını ortaya koymaya çalışacağız.

Bu tezde, tespit edebildiğimiz kadarıyla hadis kaynaklarında geçen kadınları dövmenin yasaklandığı rivayetlere bakıldığında İyas b. Abdullah b. Ebi Zubab, Muaviye b. Hayde, Abdullah b. Zem'a ve Hz. Aişe tarafından rivayet edilmiştir. Söz konusu olan bu rivayetleri sadece *Kütüb-i Tis'a* içerisinde değerlendirip, konunun dağılmaması için ilk dönem hadis kaynaklarına ait rivayetleri araştırmamızın içerisine almadık.

2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ, AMACI VE YÖNTEMİ

Kadına karşı şiddet eylemi, hemen her gün karşılaştığımız çok önemli bir problemdir. Bu çerçevede yaşanılanlar, kimi zaman kadının üzerinde derin yaraların oluşmasına neden olmakta kimi zaman ise bu durum korkunç bir cinayet ile sonuçlanmaktadır.

Kadına karşı şiddeti ortadan kaldırmayı amaç edinmiş olan İslam dinine mensup toplumumuzda da bu tür şiddet eylemlerinin görülmesi İslam'ın değerlerinden uzaklaştığımızın bir göstergesidir. Kanaatimizce bu, aynı zamanda alemlere rahmet olarak gönderilmiş olan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) doğru bir şekilde anlaşılmadığının da bir göstergesidir. Zira Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eşlerine,

kızlarına ve diğer kadınlara karşı son derece şefkatli ve merhametli davrandığı onun siretini okumuş olan herkesin bildiği bir husustur.

Bu araştırma, *Kütüb-i Tis'a* içerisinde geçen "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" rivayeti ile ilgili olup aynı zamanda bu hadise yakın olan rivayetlerin sened ve metin tenkidi yapılarak sıhhatleri konusunda bilgi verilecektir. Bu sayede Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gerçekte kadına karşı olan şiddet eyleminin cevazını verip vermediği sorusunun cevabını bulmaya çalışacağız. Bunun, topluma bu konuyla alakalı sağlıklı bir bakış açısı kazandırmak için son derece önemli olduğunu düşünüyoruz.

Tezimizin amacı ise "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" hadisi ile ilgili ve bu hadisle benzer anlamındaki rivayetlerinin isnad ve metin tenkidini yaparak bunların sıhhati konusunda bir sonuca varıp, rivayetleri daha güzel ve daha doğru bir şekilde anlamaya çalışmak olacaktır.

Tezimizde kullanacağımız yöntem ise şu şekilde planlanmıştır: Evvela hadislerin, *Kütüb-i Tis'a*'da geçtiği kaynakları tespit edip rivayetlerin tahrici üzerinde çalışma yapılacaktır. Rivayetlerin bütün tariklerinin isnadlarını ortaya koyduktan sonra hadislerin metinlerini tespit edip, isnad ağlarının şeması gösterilecektir. Akabinde isnad içerisinde geçen ravileri cerh ve ta'dile tabi tutulacaktır. Daha sonra ise hadislerin metin analizlerine geçilecektir. Metin analizine bakıldığında; ilk olarak rivayet edilen metinlerin tenkidini yapıp, bu metinleri Kur'an'a arz edip müfessirlerin bu rivayetler hakkındaki görüşleri izah edilecektir. Daha sonra ise şarihlerin hadisler hakkındaki yorumlarını ve rivayetlerin fıkıh kitaplarındaki yansıması ele alınıp değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

3. İSLAM ÖNCESİ ARAP TOPLUMUNDA KADININ DEĞERİ VE İSLAM'IN BU ANLAYIŞA MÜDAHELESİ

İslamiyet öncesi veya bir başka isimle nitelendirilen asru'l-cahiliye, asru ma kable'l-İslam veya el-cahiliye gibi isimlerle adlandırılan dönemde kadının değeri ve konumu hakkındaki bilgileri, Kur'an-ı Kerim, hadis, muâllaka şiirleri gibi kaynaklardan apaçık bir şekilde bulabilmekteyiz. Kuşkusuz İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ve hadisleri daha iyi bir şekilde anlamamızın yegâne

yollarından birinin de ilahi vahyin indiği ortamın geleneğini, örfünü, adetlerini ve inançlarını iyi bilmek olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu sebeple önce İslam'ın doğduğu toplumun kadına bakışına dair kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Asru'l-cahiliye döneminde yaşayan insanların kadına olan bakış açısına baktığımızda genel olarak, insan fıtratına aykırı olabilecek örf, adet, inanç, gelenek ve göreneklerin olduğuna şahit olunacaktır. Sadece bu durum ile ilgili Kur'an-ı Kerim'in birkaç ayetine bakıldığında bile durumun ne kadar vahim olduğu anlaşılacaktır. Kur'an-ı Kerim'in Nahl suresinde yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"واذا بشر احدهم بالانثى ظل وجهه مسودا وهو كظيم. يتوارى من القوم من سوء ما بشر به ايمسكه على هون ام يدسه فى التراب الا ساء ما يحكمون. "

"Onlardan biri kız çocuğuyla müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu aşağılanmış olarak yanında mı tutsun yoksa torağa mı gömsüm? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar."[1]

Kur'an-ı Kerim'in ilk muhataplarına bakıldığında genel olarak erkeğin kadına nazaran bedensel güç, dayanaklılık, savaşçılık ve ekonomik gibi nedenlerden dolayı üstün tutulduğu görülmektedir. Ayrıca doğan kız çocukların –erkekler gibi- fiziksel güç bakımından uygun olmamalarından onların beslenmeleri, büyütülmeleri ve korunmaları ailenin erkek üyeleri için daha fazla bir yük teşkil edilmesine neden olmaktaydı. Her ne kadar o dönemde bazı kadınların sosyal hayat içerisinde birtakım ticari faaliyetlerde bulunduğuna dair bazı rivayetlere ulaşılsa da bu rivayetler kayda değer yoğunlukta değildir. Çünkü ilahi vahyin ilk muhataplarının yaşadıkları zorlu yaşam koşullarında kadınlar, toplumsal hayat içerisinde erkeğe göre etkin bir şekilde katılmamalarından dolayı sosyal hak ve prestijden de yoksun kalmalarına neden olmaktaydı.[2]

---

[1] Nahl, 16/58-59.

[2] Hidayet Şefkatli Tuksal, **Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri,** Otto yayınyaları, Ankara, 2012, s.61.

Yine başka bir ayet-i kerimede yüce Allah;

"واذ الموءدة سئلت. باي ذنب قتلت."

"Diri diri gömülen kız çocuğunun, hangi günahtan ötürü öldürüldüğü sorulduğu zaman."[3] buyurmaktadır.

Sadece Kur'an'da zikredilen bu iki ayet bile o dönemde; insanlarda kız çocuklarını, daha doğar doğmaz kişiye; fitne, uğursuzluk veya aşağılanmış kompleksi verdiği inancı bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde kız çocukları; fakirlikten, rızık korkusundan veya kendilerine her zaman ağır bir yük ve ağır bir sorumluluk vereceği düşüncesiyle, henüz doğar doğmaz diri diri bir şekilde çeşitli çukurlara gömülmelerine neden olmaktaydı. Sadece belirtilen bu iki ayet bile o dönemde kız çocuklarının veya kadına verilen değeri hakkında bizlere apaçık bir şekilde bilgi sunmaktadır.

Kur'an'ın veciz bir şekilde zikrettiği bu vahim durum, dönemin kadına olan bakış açısının neticesidir. Zira cahiliye döneminde "Araplar, kadına bağımsız bir hayat hakkı tanımıyorlardı. Kadın saygı görmezdi. Onur sahibi olarak algılanmazdı. Evin saygınlığı ve onun dışında bir değer ifade etmezdi. Araplar, mirastan kadına pay ayırmazlardı. Tıpkı, Yahudiler gibi onlarda sınırsız sayıda kadınla evlenebilirdi. Boşanma hususunda da erkekler tam bir özgürlüğe sahiptiler."[4] Seyyid Kutub'un konuya dair aktardığı şu bilgiler de dikkat çekicidir: " Bir kısmı da kızları hayvanları güdecek çağa kadar hor hakir vaziyette bekletir, daha sonra da üzerlerine yünden veya kıldan yapılmış bir entari giydirerek develerini otlatmak üzere çöle gönderirlerdi. Kızlarını öldürmeyen ve çobanlık yapmaya göndermeyen bazıları da başka şekillerde kızlarına nefret ve kötü muamelerini tattırma yoluna gidiyorlardı. Kız evlenip de kocası ölürse, kocasının velisi gelir, kadının üzerine elbisesini atardı. Bunun manası, kadını başka insanlarla evlenmekten alıkoymaktı. Eğer kadın, kocasının velisinin beğenisini kazandıysa kadının isteği ve iradesi göz önüne

[3] Tekvir, 81/8-9.
[4] Muhammed Hüseyin Tabatabai, **İslam'da Kadın**, Mustafa Yalçın (çev.), Kevser yayıncılık, İstanbul, 2018, s.23.

bulundurulmadan hemen onunla evlenilirdi. Yahut kadın bu gibi hallerde mal veya para vererek kendisini, kocasının velisinin elinden kurtarırdı."[5]

Cahiliye toplumunda, kadına yapılan zulüm yukarıda anlatılanlardan ibaret değildir. Bunların dışında sayamadığımız pek çok kötü adet, inanç, gelenek ve göreneklerinin olduğunu da söyleyebiliriz.

Cahiliye toplumunda, genel olarak kadına ve kız çocuklarına verilen değer böyle olmakla beraber, aksi yönde bazı uygulamalar da yaşanmıştır. Yaşanılan bu döneme bakıldığında, kızların gömülerek öldürülmesine karşı çıkanlar da olup, bunlardan biri Hz. Ömer'in amcasının oğlu Zeyd b. Amr b. Nufeyl'di. Kızını öldürmek isteyen birisiyle karşılaştığında, kızın bakım vazifesini üstlenerek bunu yapmaktan alıkoymuştur. Bir başka örnek de Meşhur şair Ferazdak'ın dedesi olan Sa'sa'a b. Nâciye el-Mucâşi'î et-Temîmî ed-Dârimî, toprağa gömülerek öldürülecek olan kız çocuklarını kurtarmak için mal varlığının büyük bir kısmını bu yolda harcamıştır.[6] İbn Habîb, cahiliye döneminde kız çocuğuna miras bırakan ilk kişi, Amir b. Cüşem b. Habîb'in adını vermiştir.[7]Yine bu dönemde toplum nazarında çok güçlü kadınların olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. Örneğin orduyu harekete geçirebilen Ebû Süfyan'ın karısı Hind gibi.

Son ilahi din olan İslam zuhur ettikten sonra, o dönemdeki insanların kadına olan bakış açısına adeta devrim niteliğinde bir değişimin meydana geldiğini belirtmemiz gerekmektedir. Şüphesiz Kur'an'da bu durumu belirten birçok ayet bulunmaktadır. Örnek olarak yüce Allah Kur'an'da şöyle buyurmaktadır.

"يا أيها الناس إنا خلقناكم من ذكر وأنثى وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا إن أكرمكم عند الله أتقاكم إن الله عليم خبير"

[5] Seyyid Kutub, **Kur'an'ın Gölgesinde Kadın**, Mustafa Nuhoğlu (çev.), Ravza yayınları, İstanbul, 2017, s.56-57.

[6] Adnan Demircan, **Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti**, İstem, 2004, s.23-24.

[7] Zeynep Canan Koçak, **"**İslam Öncesi Arap Aile Yapısının Hz. Peygamber ve Hadisler Üzerindeki Etkisi", **Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2017, s.245.

"Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır."[8]

Bu ayet'i kerimeye bakıldığında evvelâ Allah (c.c.) kadına, o dönemde kaybolan kimliğini kazandırmıştır. Onun da tıpkı erkek gibi insan olduğunu, onun olmadığı bir yerde insan oğlunun neş'etinin mümkün olamayacağını aynı şekilde Allah katında en hayırlı olan kimsenin amelce veya takvaca en üstün olacağını, bunun erkek veya kadın olmasının hiçbir öneminin olmadığını açık bir şekilde beyan etmiştir. Yine bir başka ayette;

"فاستجاب لهم ربهم اني لااضيع عمل عامل منكم من ذكر او انثي"

Rableri onların dualarına şöyle karşılık verir: *"Şüphesiz ben, erkek olsun kadın olsu sizden bir şey yapanın emeğini boşa çıkarmam"*[9]

Aynı şekilde bu ayeti kerimede de erkek-kadın arasında fark gözetilmeksizin Yüce Allah'ın, işlenilen amelin zerre taneciği kadar olsa da zayi etmeyeceğini bildirmiştir. Kur'an'da, bu gibi örneklerin birçok yerde zikredildiğini söyleyebiliriz.

Kur'an'ın bu açık tutumu sayesinde "İslam'da kadına merhamet ve hürmet esas tutulmuştur. Kadınlarda erkekler gibi itikadi ve ahlaki hükümlerde kötü olan her şeyden uzak durmakla ve hayırlı işler yapmakla sorumludurlar ve muamelede erkekler ile eşittirler. Hukuken kadın; malı, nefsi ve zimmeti üzerinde istediği gibi tasarruf hakkına sahiptir. Kimsenin iznine ve hâkimin müdahalesine ihtiyacı yoktur. Bu, antik çağ toplumlarına taban tabana zıt, devrim niteliğinde bir hukuk anlayışıdır. Gücü ve izleri günümüze kadar uzanan Antik Çağ Roma ve Yunan Medeniyetleri hukuku kadının mal varlığının himaye ve yönetimini önce babaya sonra kocaya

[8] Hucurat, 49/13.
[9] Âl-i İmran, 3/195.

vermiş iken, İslam Hukuku; kadını kendi tasarrufu ve yönetiminde serbest bırakmıştır."[10]

İslam dini; kadına gerek kullukta olsun gerekse de toplumsal alanda olsun erkek gibi eşit haklar vermektedir. Kadın tıpkı erkek gibi eğitim-öğretim, muamelat yapma, kazanç elde etme, fikir savunma veya fikir benimseme, miras hakkına sahip olma gibi durumlarda erkek ile ortaktır. Sadece kadının doğal yapısından kaynaklanan bazı hususlar bu genellemenin dışında tutulabilir.[11] Misal olarak kadının örtünmesi veya kadının savaşa katılması gibi örnekler verilebilir.

Kısacası İslam'ın, kadına verilen değerin hakkında sayamadığımız daha nice güzellikleri barındırdığını söyleyebiliriz. Biz sadece burada konunun uzamaması için bu bilgilerle yetinmek istiyoruz. Her aklı selim sahibinin, şayet Yüce Allah bu ilahi hükümleri indirmiş olmasaydı, kadınlar ile ilgili bu devrimin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağını bilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kadın, İslam dini sayesinde kimliğini, onurunu ve değerini kazanmıştır. Şayet bu ilahi hükümler olmasaydı ne o dönemin cahiliye toplumundaki gelişmelerin ne de yeryüzünde bulunan diğer hukuk ve kanunların bu durumu değiştirecek güce asla erişemeyeceklerini belirtmek gerekmektedir. Ne batı medeniyetinin kadına sunmuş olduğu haklar ne de başka gelebilecek milletlerin hukukları veya kanunları İslam dininin kadına verdiği değeri kadar veremeyeceklerdir.[12] Çünkü bir kefede ilahi hükümler varken diğer kefede ise sürekli erkeklerin egemenliği altında değişen kanunlar bulunmaktadır. Erkek istediği gibi veya kendi arzusunun istediği yerde kadına hak verirken, ilahi hüküm olan Kur'an-ı Kerim ise kadını adeta karanlık çağdan kurtarıp kıyamete kadar aynı değeri verip Allah katında erkekle eşit olduğuna sürekli vurgu yapmaktadır.

---

[10] Özlem Akşit Kuşcan, **Antik Çağdan Günümüze "Kadın'ın Öyküsü**, Ajans yayınları, İstanbul, 2010, s.96.
[11] Tabatabai, **İslam'da Kadın**,s.35.
[12] Seyyid Kutub, **Kur'an'ın Gölgesinde Kadın**, s.58.

4. KADINA ŞİDDET

Kadına şiddet sağlık, eğitim, hukuk, ekonomi, gelişim ve her şeyin üstünde olan evrensel bir insan hakları sorunudur. Bu durum aynı zamanda, dünyada en yaygın olup fakat en az tanımlanan ve görmezden gelinen evrensel bir problem teşkil etmektedir. Kadına uygulanan şiddet; kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını tehlikeye atan aynı zamanda onun özsaygısının yitirilmesine neden olan bir sağlık sorunudur. Kadına dayatılan şiddetin tarihini, neredeyse insanlıkla yaşıt olduğu söylenilebilir. Bu konuyla ilgili en eski bulgular, Virjinya Tıp fakültesinde yapılan bir araştırma sonucuna dayanmaktadır. Yapılan bu çalışmaya göre 2000-3000 yıllık kadın mumyalarında, onların ölümlerine sebep olabilecek kafa kırıklarının %30-50, erkek mumyalarında ise %9-20 arasında olduğuna dikkat çekilmiştir.[13]

Dünya sağlık örgütü'nün (DSÖ) 2002 yılında hazırlamış olduğu bir raporuna göre; kadına yapılan şiddetin en çok aile ortamında olduğu ve daha çok erkek tarafından hem kadına hem de çocuğa karşı yapıldığı belirtilmiştir.[14]

Aynı şekilde kadına karşı uygulanan şiddetle ilgili bir başka çalışmada ise şiddet eyleminin daha çok evli kişiler arasında cereyan ettiğini ve erkek tarafından, kadına karşı uygulanıldığını ortaya koymaktadır. Uygulanılan bu şiddetin altında yatan neden ise erkeğin; kadının, kendisine itaat etmesini sağlayıp aynı zamanda onun davranışlarını kontrol altına almak istemesidir. Erkek, kadına hükmetmek için ona farklı davranışlarda bulunulabilir. Bunlar, Psikolojik, duygusal, ekonomik, cinsel ve fiziksel olabilmektedir.[15]

Dünya üzerinde kadına uygulanan şiddetin durumuna bakıldığında; ABD'de aile içi şiddetin, diğer suçlara nazaran daha fazla olduğu ve her 15 saniyede bir aile içi şiddetin görüldüğü, her sene 2-4 milyon kadının eşi tarafından şiddet gördüğü belirtilmektedir. Avusturya'da boşanmaların %59'unun kadının kocası tarafından

---

[13] Müberra Altun, **Denizli İli Kırsalında Bir Sağlık Ocağı Bölgesinde 15-49 Yaş Evli Kadınların, Fiziksel Şiddet Görme Durumları Ve Kadınların Şiddete İlişkin Tutumları,** Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2006, s.21.

[14] Nevin Hatun Şahin, "Sağlık Çalışanlarının Aile İçi Şiddet Deneyimleri Ve Bu Konudaki Yaklaşımlarının Belirlenmesi", **Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi**, Ankara, 2008/2, s.18.

[15] Nazan Taşcı (KOŞTU), **Ebelerin Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddete Ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutumları,** Yayınlanmamış Yüksek Linans Tezi, Denizli, 2003, s.15.

dövülmesi nedeniyle olduğu beyan edilmiştir. Danimarka'da ise boşanma nedenlerinin %25'i kadınların fiziksel şiddete maruz kalması yüzündendir. Fransa'da şiddet görenlerin %95'inin kadın olduğu ve bunların %55'inin kocaları tarafından şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. İngiltere'de 7 kadından biri kocası tarafından tecavüze uğramaktadır. Pakistan'da kadınların, %99'u Hindistan'da %80'i ve Tayland'da %50'si kocası tarafından dayak yemektedirler. Ülkemizde ise; erkeklerin %49.9'u kadın, eşine itaat etmediği takdirde eşinin, onu dövme hakkı olduğu düşüncesini taşımaktadır. Yapılan aynı araştırmada kadınların, %35'i bazen dayağı hak ettiklerini belirtmişlerdir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995) yaptığı bir araştırmaya göre; ailelerin %34'ünde fiziksel şiddet, %53'ünde sözel şiddet, çocukların %46'sının fiziksel şiddete maruz kaldıklarını saptamışlardır.[16]

Dünya'dan ve Türkiye'den güncel veriler incelenildiğinde kadına olan şiddetin giderek arttığı saptanmıştır. 2020 Ocak ayında Çin'de ortaya çıkan ve zamanla pandemiye dönüşen COVID-19'un neden olduğu salgın hastalık yüzünden sosyal mesafeye ve bazı durumlarda karantina uygulaması gibi çeşitli önlemler uygulanmıştır. Alınan bu önlemler, toplumda suç oranların azalmasına katkı sağlarken malesef kadına yönelik ev içi şiddet olaylarının artmasına neden olmuştur. Avrupa Konseyi de COVID-19 hastalığı sürecinde konsey ülkesi olan birçok ülkede aile içi şiddetin arttığını bildirmiştir. Salgının ilk kez ortaya çıktığı Çin'in Wuhan kentinde, şubat 2020 de ev içi şiddet olaylarının bir önceki yıla göre üç kat arttığını, bu olayların %90'ının COVID-19 pandemisi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu artış Fransa'da %30-36, Brezilya'da %40-50, Arjantin'de %25, Singapur'da %33, ABD'nin farklı eyaletlerinde %10-35 seviyelerdedir. Bu süreçte artan ev içi şiddetten dolayı İtalya ve Fransa'da bazı oteller bir sığınak olarak kullanılmıştır. Ev içi şiddet için acil yardım hatlarının kullanımında İngiltere %25, İspanya'da %20, Kıbrıs'ta %30 artış yaşanmıştır. Aynı şekilde ülkemizde de yaşanılan bu süreçte kadına yönelik şiddetin arttığına dikkat çekilmiştir. Şiddete maruz kalıp, başvuru hatlarını arayan kadınların sayısı nisan ayında %55, Mayıs ayında ise bu durum %78 artmıştır. Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun raporu incelenildiğinde, 2020 Mart

[16] Nazan Taşcı (KOŞTU), **Ebelerin Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddete Ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutumları,** s.19-20.

ayında bir önceki yıla göre psikolojik şiddet %93, fiziksel şiddet %80, sığınma evi isteğinde %78 oranında artış tespit edilmiştir.[17] Kadın cinayetlerini durduracağız platformu Temmuz 2020 raporuna göre; sadece temmuz ayında erkek tarafından, şiddete maruz kalan 36 kadın öldürülmüştür. Bu, durumun ne yazık ki çok vahim olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kadına yönelik uygulanan şiddetin nedenlerine dair yapılan bir çalışmada tespit edilenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

. Ekonomik koşullar

. Eğitimsizlik

. Kötü aile koşulları

. Erkeğin öfkesine hakim olamaması

. Kitle iletişim araçlarından ve kültürden etkilenilmesi

. Kolay bir şekilde silahlara ulaşabilme imkânının bulunması

. Alkol kullanımı

. Çocuklukta şiddete maruz kalmak

. Sosyopati

. Kadının töreye karşıt davranması

. Erkeğin, kadından daha güçlü olduğuna dair geleneksel zihin yapısı[18]

[17] Burcu Ünal, Leyla Gülseren, **COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik** Şiddet**,** Klinik Psikiyatri, 2020, s.90-91.

[18] Elif Yüksel Oktay, "Türkiye'nin Ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Yalova, 2015, sayı 64, s.63-64.

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN KAYNAK TESPİTİ VE İSNAD TENKİDİ

1.1.HADİSİN KAYNAKLARI

"Allah'ın kadın kullarını dövmeyiniz" ile ilgili çalışmamızda bu konuyla ilgili bize ulaşan birçok hadis bulunmaktadır. Çalışmamızda kadınları dövmeyinizle ilgili hadisleri *Kütüb-i Tis'a* olarak bilinen dokuz hadis kitabı ile sınırlandıracağız. Söz konusu dokuz kitap şunlardır:

1.Ebu Abdillah Mâlik b. Enes (ö.179/795), *el-Muvatta*

2.Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), *Müsned*

3.Ebu Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî (ö.255/868) *Sünen*

4.Ebu Abdillah Muhammed b. İsmail el-Buhârî (ö.256/869), *el-Câmi'us-Sahîh*

5.Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (ö.261/874),*el-Câmi'us-Sahîh*

6.Ebu Abdillah Muhammed İbn Mace el-Kazvînî(ö.273/886), *Sünen*

7.Ebu Davud Suleyman b. Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/889), *Sünen*

8.Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî (ö. 279/892), *Sünen*

9. Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî(ö.303/915), *Sünen*

1.2. HADİSİN RİVAYET TARİKLERİ VE METİNLERİ

Araştırmamızda hadislerin rivayet tarikleri, müelliflerin vefat tarihlerini esas alınarak kronolojik bir şekilde incelenilecektir. Araştırmamızın konusu olan hadis, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned*'i, Darimi'nin (ö.255/868) *Sünen*'i, Buhari (ö.256/869) ve Müslim'in (ö.261/874) *Sahih'*leri, İbn Mace (ö.273/886), Ebu Davud (ö. 275/889) ve Tirmizi'nin (ö. 279/892) *Sünen'*lerinde geçmektedir. Dolayısıyla bu eserlerde yer alan rivayetler analiz adilecektir. Daha sonra bu çalışmada bize ulaşan rivayetlerin bütün tarikleri incelenip ortak bir metne ulaşılacak ve rivayetler arasındaki lafız farklılıklarına da değinilecektir.

"Kadınları dövmeyiniz" le ilgili kaynaklarda geçen rivayetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1.3. BİRİNCİ HADİS «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER

1.3.1. Hadisin Kaynakları

"Allah'ın kadın kullarını dövmeyiniz." ile ilgili çalışmamızda "Birinci Hadis" olarak değerlendireceğimiz «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» lafzıyla gelen hadis, sahabeden sadece İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb tarikiyle bizlere ulaşmaktadır.

1.3.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri

Birinci hadis olarak değerlendireceğimiz «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» lafzıyla gelen hadis, hadis kaynaklarımız arasında Dârimî (ö.255/869), İbn Mâce (ö.273/887) ve Ebû Dâvûd'un (ö.275/889) *Sünen'*lerinde yer almaktadır.

1.Dârimî'nin (ö.255/869) *Sünen*'inde geçen rivayetler:

a)

2265 – أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ»

فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: قَدْ ذَئِرْنَ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَرَخَّصَ لَهُمْ فِي ضَرْبِهِنَّ، فَأَطَافَ بِآلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءٌ كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ [ص:1425] طَافَ بِآلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءٌ كَثِيرٌ، يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أُولَئِكَ بِخِيَارِكُمْ»

Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef > Süfyan > Zührî> Ubeydillah b. Abdillah > **İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb** tarikiyle rivayette Rasulullah (s.a.v.):

"Kadınları dövmeyiniz" buyurmuştu. Hz. Ömer, (r.a) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna çıkarak: "Kadınlar kocalarına karşı geldiler, dinlemez oldular." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kadınların dövülmesine izin verdi. Bu defa birçok kadın Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına gelerek kocalarını şikâyet etmeye başladılar. Bunun üzerine Rasulullah, şöyle buyurdu: *"Birçok kadın Muhammed'in ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir.*"[19]

2.İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'inde;

a)

1985 – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُنَّ إِمَاءَ اللَّهِ» ، فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ ذَئِرَ النِّسَاءُ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَأُمْرْ بِضَرْبِهِنَّ، فَضُرِبْنَ، فَطَافَ بِآلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَائِفُ نِسَاءٍ كَثِيرٍ، فَلَمَّا أَصْبَحَ، قَالَ: «لَقَدْ طَافَ اللَّيْلَةَ بِآلِ مُحَمَّدٍ سَبْعُونَ امْرَأَةً، كُلُّ امْرَأَةٍ تَشْتَكِي زَوْجَهَا، فَلَا تَجِدُونَ أُولَئِكَ خِيَارَكُمْ»

Muhammed b. Sabbah > Sufyan b. Ûyeyne> Zührî > Ubeydillah b. Abdillah b. Ömer >**İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb** 'dan Hz. Peygamber (s.a.v.) ***"Kadınları hiçbir şekilde dövmeyiniz"*** buyurmuştu. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in(s.a.v.)

[19] Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdurrahmân b. el-Fadl b. Behrâm ed-Dârimî, **Müsnedü'd- Dârimî el-Ma'rûf bi Süneni'd-Dârimî,** thk. Hüseyin Selim Esed ed-Dârânî, Memleketu Arabiyyetu's-Sudiyye, 1412/2000, **Nikâh,** 11, s.1424.

huzuruna çıkarak: "Kadınlar kocalarına karşı geldiler, dinlemez oldular." dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınların dövülmesini emretti (buyurdu). Bu defa birçok kadın Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına gelerek kocalarını şikâyet etmeye başladılar. Sabah olunca Hz. Peygamber, şöyle buyurdu: *"Bu gece yetmiş kadın Muhammed ailesine gelerek kocalarını şikâyet ettiler. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değillerdir.*"[20]

3. Ebû Dâvûd'un (ö.275/889) *Sünen*'inde;

a)

2146- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي خَلَفٍ، وَأَحْمَدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ السَّرْحِ، قَالَا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ ابْنُ السَّرْحِ عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: عَنْ إِيَاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: ذَئِرْنَ النِّسَاءُ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَرَخَّصَ فِي ضَرْبِهِنَّ، فَأَطَافَ بِآلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءٌ كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ طَافَ بِآلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءٌ كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أُولَئِكَ بِخِيَارِكُمْ

Ahmed b. Ebi Halef + Ahmed b. Âmr b. Sarh > Süfyan > Zührî> Abdillah b. Abdillah > İbnu's-Serh, Ubeydullah b. Abdillah dedi >**İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb** tarîkiyle gelen hadisin metni şu şekildedir: Rasûlullah (s.a.v.): ***"Kadınları dövmeyiniz"*** buyurmuştu. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna çıkarak: "Kadınlar kocalarına karşı geldiler, dinlemez oldular." dedi. Hz. Peygamber, dövülmelerine ruhsat verdi. Bu defa birçok kadın Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına gelerek kocalarını şikâyet etmeye başladılar. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Birçok kadın Muhammed ailesine gelerek*

[20]Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî İbn Mâce, **Sünen,** thk. Muhammed Fuad Abdulbaki, Daru İhyau'l-Kutubu'l-Arabiyye,1371/1952, **Nikâh,** 51, h.n. 1985, s.638.

kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değillerdir."[21]

1.4. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Lugatta; kuvvetli olabilecek söz, bir şeyi bir şeye yaslamak, üzerine dayanılacak ve güvenilecek şey gibi anlamlara gelen sened, bir hadis terimi olarak hadisin ilk kaynağına kadar ulaşan yolu teşkil eden raviler zincirine denilmektedir. Başka bir ifadeyle; hadisin son olarak rivayet eden muhaddisle Hz. Peygamber (s.a.v.) arasında bulunan ravilerin isimleridir.[22] Doğal olarak bu tanım bizleri şu sonuca götürür: Bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) dışında nakledilen isimler ister sahabi olsun ister tabiî veya tabei tabiin olsun bu raviler, hadisin senedini oluşturur. Sened tenkidi ise kısaca; ravi zincirinde bir kopukluk bulunup bulunmadığını inceleyip o zincirde yer alan kişilerin durumları hakkında olumlu ya da olumsuz bilgi vermektir.[23] Bu bilgiler, hadisin sıhhat durumu hakkında bize önemli bir yol gösterecektir. Bir hadisin sıhhati konusunda yapılacak ilk şey hadisin senedine bakmaktır. Çünkü sened hadisin sıhhati konusunda bize önemli ipucu verecektir ki hadis edebiyatımızda rical kaynaklarının bu yüzden ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Tezimizde rivayetler hakkında, birinci hadis, ikinci hadis ve geriye kalan diğer hadislerin isnad tenkidini yaparken öncelikle hadislerin sened ağını çizeceğiz. Daha sonra isnadlarda yer alan ravilerin durumları hakkında (vefat tarihleri, kimlerden rivayet alıp verdikleri, cerh ve ta'dil imamlarının raviler hakkındaki düşünceleri vb.) bir sonuca varmaya çalışacağız. İsnad tenkidini yaparken sahabileri cerh ve ta'dil işlemine tabi tutmayacağız. Çünkü sahabe hakkında cumhur ulemaya göre makbul olan görüş hepsinin udul olduğu yönündedir.[24]İsnad hakkında Hayri Kırbaşoğlu; "Bir isnadın kusursuz olabilmesi için, onun kesintisiz olması ve ta'dil şartlarını tam olarak taşıması gerekmektedir. Söz konusu olan bu şartlar hangi isnadda geçerse o isnad bizim için daha güvenilirdir. Bu isnadların Buhari ve

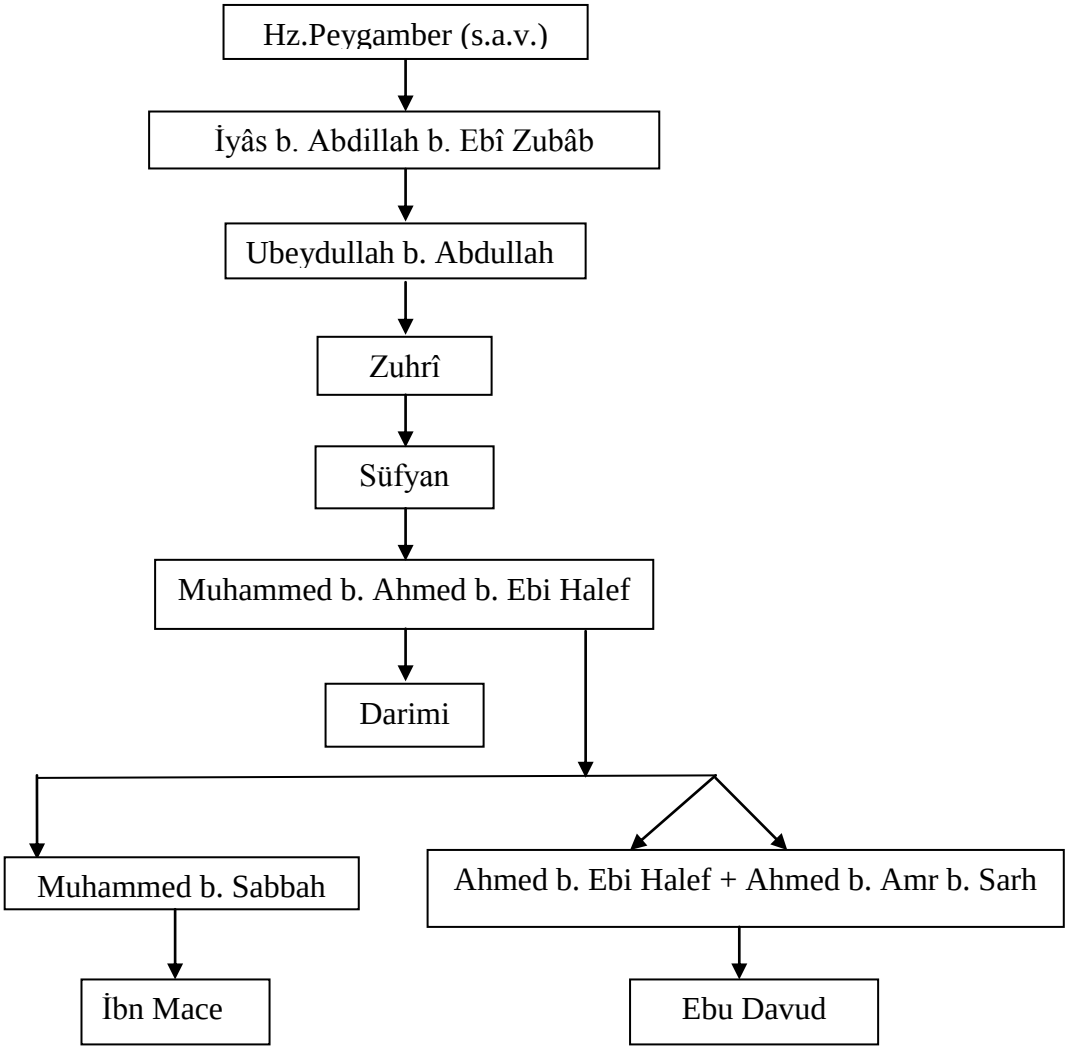
[21] Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, **Sünen'ü Ebû Dâvûd,** thk. Muhammed Muhyiddin Abdu'l-Hamid, el-Mektebetu'l-Asriye, Sida, Beyrut, **Nikah,** 12, h.n. 2146, s.245.
[22] Ahmet Keleş, **Hadis Tarihi ve Usûlü Dersleri,** Fecr Yay., Ankara, 2017, s.73.
[23] H. Musa Bağcı, **Hadis Tarihi ve Usulü**, Bilay Yay., Ankara, 2018, s.330.
[24] Talat Koçyiğit, **Hadis Usulü,** TDV Yay., Ankara, 2018, s. 223

Müslim'in sahihlerinde yer almasıyla herhangi meşhur bir kaynakta geçmesiyle fark etmez. Esas olan isnadın kesintisiz ve güvenilir olmasıdır."[25]Bu düşünceyle tespit ettiğimiz bütün rivayetlerin, geçtiği kaynakları dikkate almadan senedlerini incelemeye çalışacağız.

1.4.1. Sened Ağı

Hadisler'in sened ağını oluşturacağımız zaman araştırılan hadislerin Kütüb-i Tis'ada geçen tüm sened ve ravilerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilip ona göre bir sened ağı oluşturulacaktır.

[25] Mehmet Hayri Kırbaşoğlu, **Alternatif Hadis Metodolojisi**, OttoYay., Ankara, 2015, s.159.

Hz.Peygamber (s.a.v.)
İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb
Ubeydullah b. Abdullah
Zuhrî
Süfyan
Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef
Darimi
Muhammed b. Sabbah
İbn Mace
Ahmed b. Ebi Halef + Ahmed b. Amr b. Sarh
Ebu Davud

1.4.2. İsnad Tenkidi

"Allah'ın kadın kullarını dövmeyiniz." ile ilgili zikrettiğimiz bu hadisler İyas b. Âbdillah b. Ebi Zubab tarikiyle bizlere gelmiştir. Sened tenkidi yapılırken sahabiler hariç bütün tabakalar cerh ve ta'dil incelenmesine tabi tutulacaktır. Senedlerde ismi tekrar geçen raviler hakkında sadece isminin geçtiği ilk yerde bilgi vermekle yetineceğiz. Tezimizde adı geçen ravilerin durumları hakkında, cerh ve ta'dil kaynaklarında şu bilgilere ulaşılmıştır:

1) Dârimî (ö.255/869) Rivayetinin Sened İncelemesi

a)Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef > Süfyan > Zührî > Ubeydillah b. Abdillah > **İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb** senedi:

Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef Muhammed es-Sulemî (ö. 236/851) : Başta; Süfyan b. Uyeyne, Ebû Halid el-Ahmer, Maîn b. Îsa ve Yahya b. Maîn olmak üzere birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebu Davud, Abdullah b. Ahmed ve Musa b. Harun olmak üzere pek çok kişi hadis rivayetinde bulunmuştur.[26]Ebu Hâtim onun hakkında "sikatun sadûk" ifadesini kullanmış, İbn Hibbân ise eserinde onun "sika" olduğunu bazen de hata yaptığını belirtmiştir. Musa b. Harun, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Halef'in h.236'da vefat ettiğini, İbn Hibbân ise onun vefatının h.237'de olduğunu söylemişlerdir.[27]

Süfyan b. Uyeyne b. Ebi Îmran(ö.198/814): Bazıları onun babası el-Mekni Eba Îmran olduğunu söyleyip onun beş kardeşe sahip olduğunu zikretmişlerdir. Bu kardeşlerin; Süfyan b. Ûyeyne, İbrahim b. Ûyeyne, Muhammed b. Ûyeyne, Vadim b. Ûyeyne ve Îmran b. Ûyeyne olduğu belirtilmiştir. Süfyan b. Ûyeyne Mekkede kalıp orda vefat etmiştir. Süfyan b. Ûyeyne; Ebân b. Tağlib, İbrahim b. Ûkbe, Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zuhrî, İbrahim b. Muhammed b. el-Munteşer ve Hişam b. Ûrve, gibi daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. Beşâr er-Remâdî, İbrahim b. Saîd el-Cevheri, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef el-Bağdadî,

---

[26] Şihâbûddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el- Âskalani, **Tehzîbu't- Tehzîb,** Dairetu'l-Mârif en-Nezamiye, Hindistan, c.9, s.22.

[27]Ebûl-Hâccâc Cemalüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemal fi Esmâi'r-Rical,** Beşşâr Avvâd Ma'ruf, Beyrut, 1400/1980, c.24, s.349.

Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Abde ed-Dibbî, Ahmed b. Manî el- Bağevî gibi birçok kişi rivayette bulunmuşlardır.[28]Abdullah b. Vehb, bu ravi hakkında, onun kadar tefsir ilmini bilen birini görmediğini söylemiştir. Yahya b. Mâin ise bu ravinin "sika" olduğunu belirtmiştir. [29] İbn el-Medinî, Süfyan b. Ûyeyne'nin h.107. yılında doğduğunu belirtmiştir. Îcli onun hakkında "sika ve sebt" ifadesini kullanmıştır. İmam Şafii ise " Eğer Malik ve Süfyan olmasaydı Hicaz'ın ilmi kaybolurdu" demiştir. Bişr b. Mufaddâl da "Yeryüzünde Süfyan'a benzeyen biri kalmadı" demiştir. Vâkidî, onun vefat tarihinin h.198. yılının recep ayı olduğunu belirtmiştir.[30]

Muhammed b. Müslim b. Ûbeydullah b. Abdullah b. Şihâb b. Abdullah b. el-Hâris b. Zühre b. Kilâb b. Mürre b. K'ab b. Lüey b. Ğalib el-Kureşi'z-Zührî (ö. 124/742): Zührî; Ebân b. Osman b. Affân, İbrahim b. Abdullah b. Hüneyn, Enes b. Mâlik, Saib b. Yezid, Abdullah b. Vehb b. Zemâ ve Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb gibi pek çok kişiden hadis almıştır.[31] Kendisinden ise Ebân b. Salih, İbrahim b. İsmail b. Mecmâ, İbrahim b. S'ad ez-Zühri ve Süfyan b. Ûyeyne gibi ve daha birçok kimse rivayette bulunmuşlardır.[32]Kendisi h.50. yılında doğup, İbn Müseyyeb'in yanında sekiz yıl kaldığını beyan etmiştir. Bazı muhaddislerin, bu ravi hakkındaki görüşleri şu şekildedir: Ebu Davud bu raviye ait iki bin iki yüz hadis bulunduğunu ve bunların yarısının müsned olduğunu zikretmiştir. Ebu Zinad, Zühri ile beraber alimlerin yanına gidip Zühri'nin alimlerden işittiği bilgileri yanında bulundurduğu levha veya sayfalara yazdığını belirtmiştir. Ömer b. Abdulaziz, sünnetleri Zühri, kadar bilen birinin kalmadığını belirtmiştir. Eyyûb es-Sağtayâni, onun kadar bilgili birisini görmediğini, Amr b. Dinar, Zühri'nin paraya mala hiç değer vermediğini ve Leys de insanlar arasında en cömert olanı Zühri olduğunu zikretmişlerdir. Bunun yanı sıra birçok muhaddis onun hakkında olumlu ifadeler

[28]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.11, s. 177-186.
[29] Ebû Muhammed Abdurrâhmân b. Muhammed b. İdrîs b. el-Munzîr et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî İbn Ebî Hâtim, **el-Cerh ve't-Tâ'dîl,** Tab'ê Meclis Dâire el-Meârif el-Osmanî –Haydar Âbâd ed-Dukn- el-Hind Dâru İhyâ et-Turâsu'l- Ârabî- Beyrût, 1271/1952, c.4, s.227.
[30] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.119-120.
[31]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.26, s.419-424.
[32]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.26, s.427-428.

söylemişler ve sika olduğunu beyan etmişlerdir.[33] Muhammed b. Amr, Zühri'nin Ramazan ayı'nın 17.gününde h.124'te vefat ettiğini söylemiştir.[34]

Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer İbn el-Hattâb el-Kureşi el-Adevî (?): Salim'in öz kardeşi olup Kasım b. Ûbeydullah'ın babasıdır. Babası Abdullah b. Ömer ve Sûmeyt el-Leysi'den hadis almıştır. Kendisinden ise Ebu Bişr Cafer b. Ebi Haşiye, Muhammed b. İshak b. Yesar, Muhammed b. Cafer b. ez-Zübeyr ve Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zuhri rivayette bulunmuşlardır.[35] Ebu Zur'â, Nesai ve Îcli sika olduğunu belirtmişlerdir. İbn Hibban da onu es-Sikat'ta zikretmiştir. İbn Hacer, İcli'den bu ravinin tabiundan olduğunu ve onun sika olduğunu zikretmiştir.[36]Halid b. Ebibekir, Salim'in Ûbeydullah b. Abdullah b. Ömeri gördüğünü ve onun az sayıda hadis rivayet ettiğini söyleyip, onun sika olduğunu belirtmiştir.[37]

İyâs b. Abdillah b. Ebi Zubâb ed-Devsî (?): Hakkında sahabi olup olmadığına dair farklı görüşler vardır. Kendisi Hz. peygamber'den (s.a.v.) "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin." hadisini rivayet etmiştir. Kendisinden ise Abdullah (Ûbeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattab) rivayette bulunmuştur. Ebu Davud, İbn Mace ve Nesâi bu hadisi ondan rivayet etmişlerdir.[38]Ahmed b. Hanbel, Buhari ve İbn Hibbân; İyas b. Abdullah'ın sahabi olmadığını belirtmişlerdir. İbn Hibbân, İyâs b. Abdillah b. Ebi Zubâb'ın tabiîn'den olup, sika olduğunu belirtmiştir. Sahabi olduğuna dair görüşün tercih edilen görüş olduğu da belirtilmiştir.[39]

Sonuç olarak bu isnadda yer alan ravilerin muhaddisler tarafından ta'dil edildiklerini görüyoruz. İbn Hibban, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Hâlef hakkında bazen hata yaptığına işaret etmişse de bu hatanın onun sika olmasına bir engel teşkil

---

[33] Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz ez-Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, Beyrut, 1419/1998, c.1, s.83.
[34] Ebu Abdillâh Muhammed b. Sâ'd b. Meni'l-Haşimi Bi'l-Velai'l-Basri el-Bağdadi'l-Ma'ruf İbn Sa'd, **Tabakatu'l-Kubrâ,** thk. Muhammed Abdulkadir Âta, Daru'l-Kutubu Îlmiye, Beyrut, 1410/1990, c.5, s.356.
[35]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.19, s.77-78.
[36] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.7, s.25.
[37] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c.5, s.176.
[38]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.3, s.406.
[39] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.1, s.389.

etmediği muhaddisler tarafından dile getirilmiştir.[40] Ayrıca İyas b. Abdillah b. Ebî Zubâb hakkında bazıları onun sahabi olmadığını söylemişlerse de tercih edilen görüşe göre onun sahabi olduğudur. Bunun dışında isnadda herhangi bir cerh sebebi bulunmadığından dolayı bu rivayetin, isnad bakımından sahih olduğu söylenilebilir.

2) İbn Mâce (ö.273/887) Rivayetinin Sened İncelemesi

a) Muhammed b. Sabbâh > Sufyan b. Ûyeyne > Zühri > Ûbeydillah b. Âbdillah b. Ömer >**İyâs b. Abdillah b. Ebî Zubâb** senedi:

Muhammed b. es-Sabbâh b. Süfyan b. Ebî Süfyân el-Curcâî (ö. 240/855): Muhammed b. es-Sabbâh; İshak b. Yusuf el-Azrak, Esed b. Âmr el-Beclî, Cerîr b. Abdulhamid ve Süfyan b. Ûyeyne gibi daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebu Davud, İbn Mace, Ahmed b. Ali el-Âbâr ve Cafer b. Muhammed el-Firyâbi ve pek çok kimse rivayette bulunmuşlardır.[41] Zehebi, Ebu Zurâ'nın bu raviyi tevsik ettiğini ve kendisine ait munker hadis bulunduğunu zikretmiştir.[42] Ebu Zurâ ve Muhammed b. Abdullah el-Hadramî bu ravi hakkında "sika" ifadesini kullanmışlardır. Ebu Hatim ise bu ravi'nin salihu'l-hadis biri olduğunu fakat ed-Dûlabi'nin, Muhammed b. Sabbâh'tan daha iyi biri olduğunu belirtmiştir. Buhari, Begavi ve İbn Hibban bu ravinin vefatının h. 240 yılında olduğunu söylemişlerdir.[43]

Bu rivayette daha önce zikrettiğimiz raviler dışında farklı olarak karşımıza Muhammed b. Sabbah çıkmaktadır. Muhaddisler bu ravi hakkında genel olarak sika olduğunu beyan etmişlerdir. Nihayetinde sened açısından bu rivayetin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

---

[40] el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.24, s.349.
[41] el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.25, s.384-386.
[42] Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz ez-Zehebi, **el-Kâşif,** thk. Muhammed Avame Ahmed Muhammed Nemr el-Hatib, Cidde, 1413-1992, c.2, s.182.
[43] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.9, s.229.

3) Ebû Dâvûd (ö.275/889) Rivayetinin Sened İncelemesi

a)Ahmed b. Ebî Halef + Ahmed b. Amr b. Sarh > Süfyân > Zühri > Abdillah b. Abdillah > İbnu's-Serh, Ubeydullah b. Abdullah dedi >**İyas b. Âbdillah b. Ebi Zubab** senedi:

Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ebî Halef el-Bağdadî el-Kâti'î (ö. 233/848): Hafız Ebubekir el-Hatip eserinde bu ravinin Küfeye yerleştiğini ve Bağdat ehlinin ondan herhangi bir rivayet almadığına dikkat çekmiştir. Bu ravi Hüseyin b. Ömer el-Ahmesî, Süfyân b. Uyeyne ve Ebî Ubbâd Yahya b. Ubbâd el-Basri'den hadis almıştır. Kendisinden ise Ebû Davut es-Sicistani, Ebû Şeybe İbrahim b. Ebibekir b.Ebi Şeybe ve Muhammed b. Abdullah b. Süleyman el-Hadremi rivayette bulunmuşlardır. Muhaddislerin bu ravi hakkındaki düşüncelerine baktığımızda; Ali b. Ebî Ali, Ahmed b. Muhammed b. Ebi Halef'in sika olduğunu zikretmiştir. Hâfız Ebubekir el-Hatîp kendi eserinde, bu ravinin h.233. yılında vefat ettiğini söylemiştir.[44] Takrîb't-Tehzib adlı eserde de bu ravinin "sika" olduğu zikredilmiştir.[45]

Ahmed b. Amr b. Abdullah b. Amr b. Sarh el-Kureşî el-Emevi (ö. 250/865): Ahmed b. Amr b. Sarh; Eş'as b. Şu'be el-Missisî, Eşheb b. Abdulaziz, Eyyüb b. Süveyd er-Remlî ve Süfyan b. Uyeyne gibi daha pek çok kişiden hadis almıştır. Kendisinden ise Müslim, Ebû Davut, Nesai, İbn Mace, İbrahim İbn Abdullah b. el-Cüneyd el-Hatlî ve Ahmed b. el-Haris b. Miskin gibi daha pek çok kimse rivayette bulunmuşlardır.[46]Bakî b. Mahled, Ebu Zur'a ve Ebu Hatim bu ravi hakkında "la be'se bih", Amr b. Ebi Tahir, Yakup el-Fesevî İbn Buheyr ve Ali b. Hasan b. Halef b. Kadîd "sika","sebt" ve "salih" demişlerdir. Nesâî'nin de sika dediği nakledilmiştir.[47] Bu ravi, h.250 yılının Zi'l-Kâde ayında vefat etmiştir.[48]

Abdullah b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb el-Adevi (ö. 105/724): Abdullah b. Abdullah; İyas b. Abdullah b. Ebi Zubab, Hamza, babası ibn Ömer, Ebi Hüreyre

---

[44]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.1, s.429-430.
[45] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzib,** s.83.
[46]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.1, s.415-416.
[47] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.1, s.64.
[48] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.2, s.68.

ve Esma bnt. Zeyd b. el-Hattab'tan hadis almıştır. Kendisinden ise Abdulaziz, Abdullah b. Vakid b. Abdullah b. Amr, Kasım b. Muhammed b. EbiBekir, Abdurrahman b. Kasım ve Zühri gibi daha birçok kimse rivayette bulunmuşlardır.[49] Veki b. Cerrah, Ebu Zur'a ve Nesâî bu ravi hakkında "sika" ifadesini kullanmışlardır. İbn Hibban es-Sikât adlı eserinde bu raviye yer verip onun h.105. yılında vefat ettiğini belirtmiştir.[50]

Yaptığımız araştırma sonucuna göre diğer isnadlarda olduğu gibi bu hadisteki raviler hakkında da herhangi olumsuz bir ifadeye rastlanılmadığından dolayı hadisin isnadının sahih olduğunu söyleyebiliriz.

1.4.3. Birinci Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi

Söz konusu birinci hadis, sahabe tabakasından sadece İyas b. Âbdillah b. Ebi Zubab isnadıyla bize ulaşmıştır. Zikrettiğimiz bu hadis için *Kütüb-i Tis'a* içerisinde çalışma alanımıza giren üç kaynak tespit edilmiş olup bu kaynaklarda toplamda üç rivayete yer verildiğini görülmüştür.

İncelediğimiz bu hadislerin isnadlarında cerh ve ta'dil imamlarının görüşlerini ele alarak sıhhat bakımından herhangi bir probleme rastlanılmadığı tespit edilmiştir. Ravilerin vefat tarihleri göz önüne alınarak aralarında bilgi alışverişinin olabileceğinden dolayı isnadlarında ittisal yönünden herhangi bir problem bulunmadığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla senet açısından zikredilen bu ravilerin sahih olduklarını belirtebiliriz.

[49] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.5, s.285.
[50] el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.15, s.182.

1.5. İKİNCİ HADİS عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER

1.5.1. Hadisin Kaynakları

Kadınların dövülmemesi ile ilgili olarak, ikinci hadis olarak değerlendireceğimiz عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ lafzıyla gelen hadisler, Abdullah b. Zem'â kanalıyla bizlere ulaşılmıştır.

1.5.2. Hadisin Rivâyet Tarikleri ve Metinleri

İkinci hadis olarak değerlendireceğimiz ...عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ lafzıyla gelen rivayet, hadis kaynaklarımız arasında Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'i, Dârimî (ö.255/869), İbn Mâce (ö.273/887) ve Tirmizi'nin (ö.279/892) *Sünen*'lerinde, Buhârî (256/870) ve Müslim'in (261/875) *Sahihlerinde* yer almaktadır.

İkinci hadisin kaynaklarda geçen rivayet tarikleri şu şekilde gösterebiliriz:

1.Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde

a)

16221 - حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ النِّسَاءَ فَوَعَظَ فِيهِنَّ، وَقَالَ: «عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ، وَلَعَلَّهُ أَنْ يُضَاجِعَهَا مِنْ آخِرِ النَّهَارِ، أَوْ آخِرِ اللَّيْلِ»

Vekî' > Hişam > Babası >**Abdullah b. Zem'a;** Hz. Peygamber (s.a.v.) bayanlardan bahsedip onlar hakkında öğüt verdiği zaman ondan şunu işittim:

"Sizden biriniz, belki günün sonunda veya gecenin sonunda beraber yatacağı karısını niçin dövüyor?"[51]

[51] Ebu Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybâni Ahmed b. Hanbel, **Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel,** thk. Şuayb Arnauti, Adil Murşid, Müessesetu'r-Risale, 1421/2001, h.n. 16221, s.160.

b)

16222 – حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " {إِذْ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا} [الشمس: 12] ، انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَارِمٌ، عَزِيزٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ، مِثْلُ ابنِ زَمْعَةَ " ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي الضَّحِكِ مِنَ الضَّرْطَةِ [ص:161]، فَقَالَ: «إِلَامَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ؟» قَالَ: ثُمَّ قَالَ: «إِلَامَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، ثُمَّ لَعَلَّهُ أَنْ يُضَاجِعَهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ»

Ebu Muâviye > Hişam b. Ûrve > Babası >**Abdullah b. Zem'a** kanalıyla gelen rivâyet metni şu şekildedir:

" Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. (Şems :12) Kavimden dokunulmazlığı olan, günahta en ileri olanı gönderildi. (deveyi öldürmek için) Ebû Zem'a gibi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) toplulukta vaz verirken birisi topluluk içinde yellenip diğerleri ona güldükten sonra Rasulullah (s.a.v.) bununla ilgili şöyle buyurmuştur. *" Sizden birinizin de yapabileceği bir şeyde (yellenmek) niçin gülüyorsunuz ki!"* Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.): *"Sizden biriniz, belki günün sonunda beraber yatacağı karısını niçin köleyi döver gibi dövüyor?"*[52]

c)

16223 – حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ النَّاقَةَ، وَذَكَرَ الَّذِي عَقَرَهَا، فَقَالَ: " {إِذْ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا} [الشمس: 12] ، انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَارِمٌ، عَزِيزٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ، مِثْلُ ابْنِ زَمْعَةَ "ثُمَّ ذَكَرَ النِّسَاءَ فَوَعَظَهُمْ فِيهِنَّ، فَقَالَ: «عَلَامَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، وَلَعَلَّهُ يُضَاجِعُهَا، مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ» ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ، فَقَالَ: «عَلَامَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُ؟»

İbnu Numeyr > Hişam > Babası >**Abdullah b. Zem'a,** Rasulullah (s.a.v.) hutbe verirken dişi deveden ve onu boğazlayandan bahsederken " Hani onların en

[52]Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** h.n. 16222, s.160.

bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. (Şems :12) Kavimden dokunulmazlığı olan, günahta en ileri olanı gönderildi. (deveyi öldürmek için) Ebû Zem'a gibi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlardan bahsedip, kadınlar hakkında onlara vaz ederken şöyle buyurmuştur: "*Sizden biriniz, belki günün sonunda beraber yatacağı karısını niçin köleyi döver gibi dövüyor?"* Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) toplulukta vaaz verirken birisi topluluk içinde yellenip diğerleri ona güldükten sonra Rasulullah (s.a.v.) bununla ilgili şöyle buyurmuştur. *" Sizden birinizin de yapabileceği bir şeyde (yellenmek) niçin gülüyorsunuz ki!"*[53]

d)

16224 - حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، وَعَظَهُمْ فِي النِّسَاءِ، وَقَالَ: «عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ ضَرْبَ الْعَبْدِ، ثُمَّ يُضَاجِعُهَا مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ»

Süfyan b. Ûyeyne > Hişam > Babası > **Abdullah b. Zem'a;** Nebi (s.a.v.) bayanlar hakkında öğüt verirken şöyle buyurmuştur:

"Sizden biriniz, niçin karısını dövüp sonra da gecenin sonunda onunla yatıyor?"[54]

2.Dârimî'nin (ö.255/869) *Sünen*'inde

2266 - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنبأَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمَعَةَ، قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ يَوْمًا وَوَعَظَهُمْ فِي النِّسَاءِ، فَقَالَ: «مَا بَالُ الرَّجُلِ يَجْلِدُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، وَلَعَلَّهُ يُضَاجِعُهَا فِي آخِرِ يَوْمِهِ؟ »

Ca'fer b. Avn > Hişam b.Urve > Babası >**Abdullah b. Zem'a** 'dan: Bir gün Rasulullah (s.a.v.) hutbe verirken bayanlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Erkeğe ne oluyor ki, karısını köleyi döver gibi dövüyor belki günün sonunda onunla yatacaktır."[55]

---

[53]Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** h.n. 16223, s.162.
[54]Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** h.n. 16224, s. 162.

3) Buhârî'nin (256/870) *el-Câmi'u-s-Sahîh*'inde

a)

4942 - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَمْعَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، وَذَكَرَ النَّاقَةَ وَالَّذِي عَقَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " {إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا} [الشمس: 12] انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ، مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ، مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ "وَذَكَرَ النِّسَاءَ، فَقَالَ: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ، فَيَجْلِدُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ العَبْدِ، فَلَعَلَّهُ يُضَاجِعُهَا مِنْ آخِرِ [ص:170] يَوْمِه ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ، وَقَالَ: «لِمَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ» وَقَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ عَمِّ الزُّبَيْرِ بْنِ العَوَّامِ

Musa b. İsmail > Vuheyb > Hişâm > Babası > **Abdullah b. Zem'a,** Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hutbe verip dişi deveden ve onu boğazlayandan bahsederken şöyle dediğini işitmiştir: " Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. (Şems :12) Kavimden dokunulmazlığı olan, günahta en ileri olanı (deveyi öldürmek için) gönderildi. Ebu Zem'a gibi biri. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlardan bahsedip şöyle buyurmuştur:"*Sizden biriniz karısını köleyi döver gibi dövüyor ve belki günün sonunda onunla yatacak."* Sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) toplulukta vaaz verirken birisi, topluluk içinde yellenip de diğerlerinin ona gülmeleri sebebiyle Rasulullah şöyle buyurmuştur. *" Sizden birinizin de yapabileceği bir şeyde (yellenmek) niçin gülüyorsunuz ki!"* Ebu Muâviye demiştir ki: Hişam > Babasından > Âbdillah b. Zem'a'dan: Rasulullah: Zubeyr b. Âvvam'ın amcası Ebu Zem'a gibi dedi.[56]

[55]Dârimî, **Nikah,** 11, s.1425.
[56]Buhari, **Kitabu Tefsiru'l-Kur'ân,** 65, h.n. 4942, s.169.

b)

5204 – حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ العَبْدِ، ثُمَّ يُجَامِعُهَا فِي آخِرِ اليَوْمِ»

Muhammed b. Yusuf > Süfyan > Hişam > Babasından >**Abdullah b. Zem'a'dan** senediyle; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Sizden biriniz, günün sonunda kendisiyle yatacağı (cima yapacağı) karısını köleyi döver gibi dövmesin."[57]

4) Müslim'in (261/875) *el-Câmi'u's-Sahih*'inde

49 – (2855) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَبُو كُرَيْبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ النَّاقَةَ، وَذَكَرَ الَّذِي عَقَرَهَا، فَقَالَ: " إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا: انْبَعَثَ بِهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ، مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ"ثُمَّ ذَكَرَ النِّسَاءَ فَوَعَظَ فِيهِنَّ، ثُمَّ قَالَ: «إِلَامَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ؟» فِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ: «جَلْدَ الْأَمَةِ» وَفِي رِوَايَةِ أَبِي كُرَيْبٍ: «جَلْدَ الْعَبْدِ، وَلَعَلَّهُ يُضَاجِعُهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ»ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ فَقَالَ: «إِلَامَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ؟»

Ebubekir b. Ebi Şeybe + Ebu Kureyb > İbnu Numeyr > Hişam b. Urve > Babası>**Abdillah b. Zem'a' dan;** Rasulullah (s.a.v.); hutbe verirken dişi deveden ve onu boğazlayandan bahsettikten sonra dedi ki: " Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. (Şems:12) Kavimden dokunulmazlığı olan, günahta en ileri olanı (deveyi öldürmek için) gönderildi. Ebû Zem'a gibi biri. Sonra kadınlardan bahsedip onlarla ilgili va'z etti : *"Sizden biriniz, günün sonunda belki beraber yatacağı karısını, niçin köleyi döver gibi dövüyor?"* Sonra yellenme sebebiyle gülmelerinden ötürü vaz edip, *"Sizden birinizin de yapabileceği bir şey için niye gülüyorsunuz." dedi.* [58]

[57]Buhârî, **Nikah,** 67, h.n. 5204, s.32.
[58]Müslim, **Kitabu'l-Cenneti ve Sıfatı neîmihâ ve Ehlihâ,** 13, h.n. 2855, s.2191.

5)İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'i;

1983 – حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ ذَكَرَ النِّسَاءَ، فَوَعَظَهُمْ فِيهِنَّ، ثُمَّ قَالَ: «إِلَامَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْأَمَةِ؟ وَلَعَلَّهُ أَنْ يُضَاجِعَهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ»

Ebubekir b. Ebî Şeybete > Âbdullah b.Numeyr > Hişam b. Ûrvete > Babasından >**Abdullah b. Zem'a'dan** Rasulullâh'ın (s.a.v.) şöyle dediğini nakleder:

"Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbe verdikten sonra kadınlardan bahsedip onlarla ilgili öğüt verdi. Sonra şöyle buyurdu: *"Sizden biriniz, niçin karısını cariyeyi döver gibi dövüyor? Belki de günün sonunda onunla yatacak."*[59]

6)Tirmizî'nin (ö.279/892) *el-Câmi'u's-Sahîh*'inde

3343 – حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الهَمْدَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَمْعَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا يَذْكُرُ النَّاقَةَ وَالَّذِي عَقَرَهَا فَقَالَ: {إِذْ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا} انْبَعَثَ لَهَا رَجُلٌ عَارِمٌ عَزِيزٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَذْكُرُ النِّسَاءَ فَقَالَ: إِلَامَ يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ، فَيَجْلِدُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ وَلَعَلَّهُ أَنْ يُضَاجِعَهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ قَالَ: ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنَ الضَّرْطَةِ فَقَالَ: إِلَامَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ.

Harun b. İshak el-Hemdani > Abde > Hişam b. Urve > Babası >**Abdullah b. Zem'a** yoluyla bize ulaşılan rivayette;

"Hz Peygamber (s.a.v.); bir gün dişi deveden ve onu boğazlayandan bahsederken şöyle dediğini işittim: " Hani onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı. (Şems:12) Kavimden dokunulmazlığı olan, günahta en ileri olanı (deveyi öldürmek için) gönderildi. Ebu Zem'a gibi biri. Sonra kadınlardan söz ettiğini işittim. Dedi ki: *"Sizden biriniz, belki de günün sonunda beraber yatacağı*

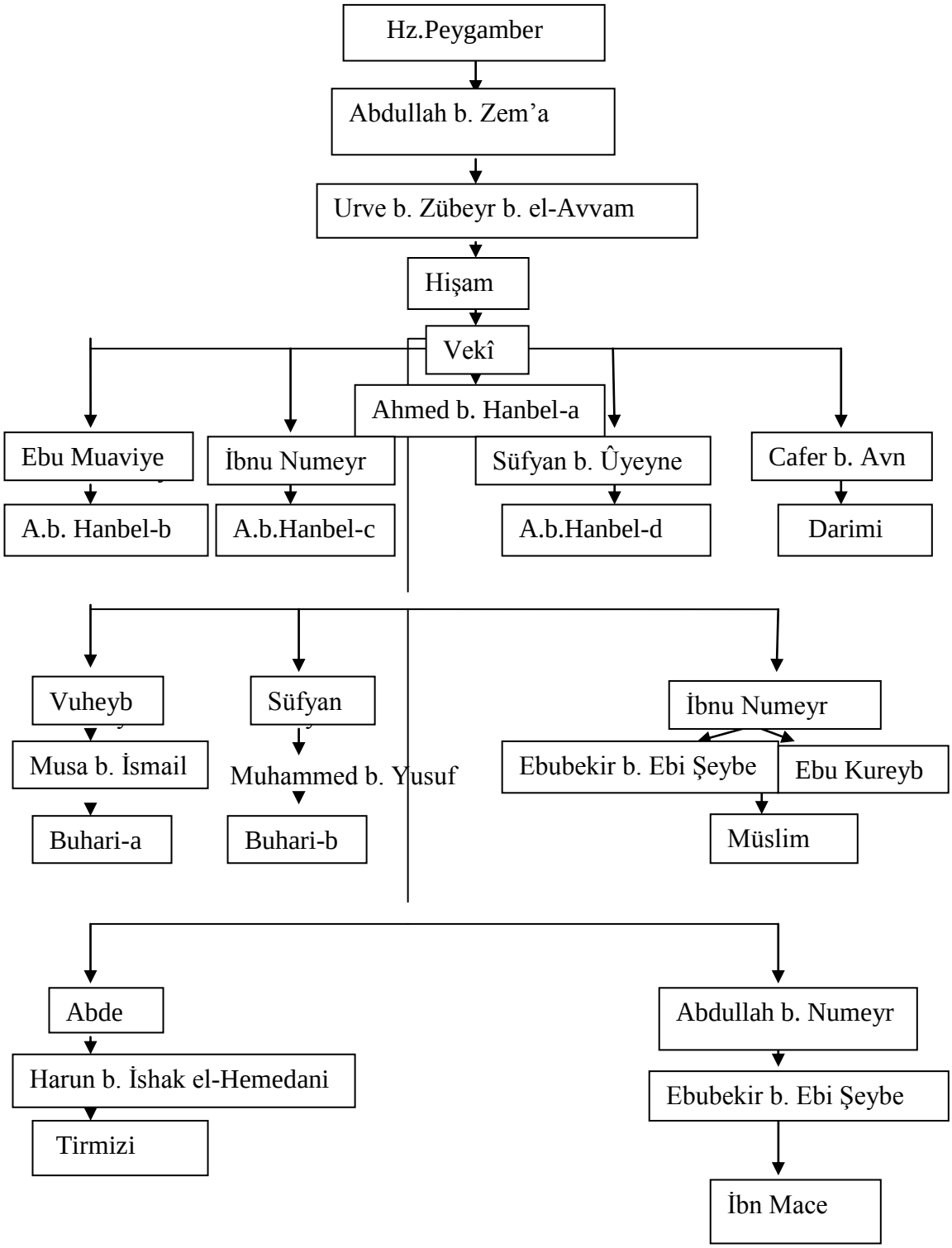
[59]İbn Mâce, **Nikah,** 51, h.n. 1983, s.638.

karısını, niçin köleyi döver gibi dövüyor?" Sonra yellenme sebebiyle gülmelerinden ötürü şöyle buyurmuştur: *"Sizden biriniz niçin yaptığı şey için güler?"*[60]

1.6. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.6.1. Sened Ağı

[60]Tirmizî, **Ebvabû Tefsirû'l-Kur'ân,** 79, h.n. 3343, s.297.

Hz.Peygamber
Abdullah b. Zem'a
Urve b. Zübeyr b. el-Avvam
Hişam
Vekî
Ahmed b. Hanbel-a
Ebu Muaviye
İbnu Numeyr
Süfyan b. Ûyeyne
Cafer b. Avn
A.b. Hanbel-b
A.b.Hanbel-c
A.b.Hanbel-d
Darimi
Vuheyb
Süfyan
İbnu Numeyr
Musa b. İsmail
Muhammed b. Yusuf
Ebubekir b. Ebi Şeybe
Ebu Kureyb
Buhari-a
Buhari-b
Müslim
Abde
Abdullah b. Numeyr
Harun b. İshak el-Hemedani
Ebubekir b. Ebi Şeybe
Tirmizi
İbn Mace

1.6.2. İsnad Tenkidi

1. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) Rivayetlerinin sened İncelemesi

a)Vekî > Hişam > Babası >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Vekî' b. Cerrâh b. Melîh er-Ruâsi Ebu Süfyan el-Kufi el- Hafîz (ö. 196/812) : Vekî; Babasından, İsmaîl b. Ebi Halid Eymen b. Nabil, İkrime b. Ammâr Hişâm b. Ûrve gibi birçok kimseden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden ise; çocuklarından Süfyân, Ûbeyd, Melîh. Hocası Süfyan es-Sevri, Abdurrahmân b. Mehdi, Âli, İshâk, İbn Ebi Şeybe gibi daha birçok kimse rivayette bulunmuşlardır. Mervezi Ahmed'e Süfya'nın talebeleri olan Vekî, Yahya, Âbdurrahman hakkında soru sorunca kendisi Vekî diğerlerine tercih ettiğini belirtip, onun şeyh olduğunu söylemiştir. Âbdullah b. Ahmed, babasının şöyle dediğini nakletmiştir: "İlimde onun gibi bilgili ve hâfız olan birisini görmedim." Dûrî ise Ahmed'e bir hadis okuduktan sonra Ahmed, bu hadisi kimden aldığını sormuş. Dûrî, Vekî'i kastederek hadisi bu zamana dek kendisinden daha iyisiyle karşılaşmadığı birinden aldığını söylemiştir. Bişr b. Musa, Ahmed b. Hanbel'den; Vekî kadar sened ve hıfz konusunda daha titiz davranan birisiyle karşılaşmadığını söylediğini nakletmiştir. İbrahim el-Harbi de Ahmed b. Hanbel'den buna benzer şeyleri nakledip buna ek olarak Vekî'nin fıkıh bilgisinin iyi olduğunu söylemiştir. İbn Sâd, Vekî hakkında sika olduğunu aynı zamanda onunla hüccet edilebileceğini söylemiştir. Harun b. Hatem, Vekî'nin 128 yılında doğduğunu söylemiştir. Vekî'nin vefat tarihinin 196 olduğunu zikredilmiştir.[61]Tezhîbu'l- Kemal adlı eserde ise zikrettiğimiz bilgilerle benzer olup Vekî'nin vefat tarihi konusunda Ahmed b. Hanbel 129 yılında olduğunu belirtmiştir. Muhammed b. Fudeyl el- Bezzaz, Halife b. Hayyât, Muhammed b. Hisan el-Ezrek, Ebu Zurâ ed-Dimeşkî ise Vekî 'nin 196 da vefat ettiğini belirtmişlerdir.[62]

Hişam b. 'Urve b. ez-Zûbeyr b. el-Avvâm el-Kureşi el-Esedî (ö. 145/763) : Hişam b. Urve, Bekr b. Vaîl, Salîh b. Râbiâ b. el-Hudeyri et-Temimi, Salih b. Ebi Salih es-Semân, Îbad b. Hamza b. Abdillah b. ez-Zubeyr, babası Urve b. ez-Zubeyr, Ömer b. Abdullah b. Ömer el-Hattab, gibi birçok kişiden hadis rivayet etmiştir.

---

[61] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.11, s.123-130
[62]el-Mizzi**, Tehzibu'l-Kemâl,** c.30, s.483.

Kendisinden ise Ebân b. Yezîd el-Attâr, İbrahim b. Humeyd b. Abdirrâhman gibi birçok kimse rivayette bulunmuştur. Ali b. el Medînî, Hişam b. Urve'nin 400'e yakın hadis rivayet ettiğini söylemiştir. Muhammed b. Humeyd er-Razi, Cerir'den Hişam'ın saçını boyayıp sakalını boyamadığını gördüğünü nakletmiştir. Muhammed b. Sâd ve Îcli onun sika olduğunu belirtmişlerdir. İbn Sa'd ek olarak da Hişam için "sebt"," kesîru'l-hadis", "hucce" ifadelerini kullanmıştır. Ebu Hatim ise onun "sika", "imamu'l-hadis" olduğuna değinmiştir. Ebu Hafs Âmr b Âli el-Fellâs, Hişam b. 'Urve'nin 61 yılında Hz. Hüseyi'nin vefat ettiği günde doğduğunu belirtmiştir. Hişâm'ın ölüm tarihi olarak kaynaklarda 145, 146, 147 şeklinde farklı tarihler verilmektedir.[63]

'Urve b. Zûbeyr b. el-'Avvam b. Huveylid b. Esed b. Abdu'l-Uza b. Kusay el-Kureşi el-Esedî (ö. 94/710) : Urve b. ez-Zubeyr; Usame b. Zeyd b. Haris el-Kelbi, Beşir b. S'ad Cabir b. Abdullah, Abdullah b. Zem'a b. el-Esved gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Bekr b. Sevade el-Cuzami, Temim b. Seleme es-Sûlemî, Davud b. Mûdrik, Zuberkan b. Amr b. Umeyye ed-Damrî gibi birçok kişi rivayette bulunmuşlardır. Muhammed b. S'ad, Urve için onun sika, birçok hadis rivayet eden, fakih, âlim, me'mun ve sebt olduğunu belirtmiştir. Îcli; Medine tabiinlerden olup onun sika ve fitneye karışmayan, salîh (iyi) biri olduğunu belirtniştir. Sûfyan b. 'Uyeyne, Zûhrî'den "'Urve insanları hadislere alıştırırdı (öğretirdi)" dediğini nakletmiştir. Bişr Ömer b. Abdulaziz'den; 'Urve b Zûbeyr, kadar bilgisi olan biriyle karşılaşmağını, belirttiği aktarılmıştır. Ameş, Ebu'z-Zinâd Abdullah b. Zekvan'dan; Medine fakihleri dört kişidir: Saîd b. el-Müseyyeb. 'Urve b. Zûbeyr, Kabisa b. Zueyb ve Abdulmelik b. Mervan dediğini nakletmiştir. Sûfyan b. Uyeyne de Hz. Aişe'den gelen rivayetleri en iyi bilen üç kişinin Kasım b. Muhammed, 'Urve b. Zûbeyr ve Ömer b. Abdurrahman olduğunu söylediğini nakledilmiştir.[64]'Urve b. Zûbeyr'in h.23 yılında doğduğu, 91 veya 92 senesinde vefat ettiği belirtilmiştir. Ölüm tarihiyle ilgili tercih edilen görüş 94'tür. [65]

[63] el-Mizzi**, Tehzibu'l-Kemâl,** c.30, s.232-241.
[64] el-Mizzi**, Tehzibu'l-Kemâl,** c.20, s.11-21.
[65] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.7, s.180.

Abdullah b. Zem'a b. el-Esvedi b. el-Muttalib b. Esed b. Abdu'l-Uza b. Kusey el-Kureşi el-Esedi (ö.?): Annesi Ebi Umeyye'nin kızı Kureybe el-Kübra'dır. Annesi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eşi Ummu Seleme'nin kız kardeşidir. Rasulullah (s.a.v.) vefat ettiğinde o 15 yaşındaydı. Kendisi Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a'nın babasıdır. Abdullah b. Vehb b. Zemâ'nın amcasıdır. Peygamber (s.a.v.) namazı Hz. Ömer'in kıldırmasını emredince Hz. Ömer de o esnada Abdullah b. Zem'a'ya namaz kıldırmayı emretmiştir. Abdullah b. Zem'a Medineye mensup kimseler arasındadır. Teyzesinin kızı aynı zamanda efendimizin hizmetinde çalışan Zeynep bnt. Ebi Seleme'yle evlenmiştir. Kendisi, Hz. Peygamber (s.a.v.) ve teyzesi Ummu Seleme'den rivayet etmiştir. Ondan rivayet alanlar ise Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Urve b. Zûbeyr, Ebubekir b Abdurrahman b. el-Haris b. Hişam, oğlu Ebu Ubeyde b. Abdullah b. Zem'a'dır.[66]Ebu Hisan ez-Ziyad onun Yevm'u-Dar'da (dar gününde) vefat ettiğini İbn el-Kelbi ise onun Yevmu'l-Harre'de vefat ettiğini belirtmiştir.[67]

Abdullah b. Zem'a'dan gelen rivayetin bizlere muttasıl bir isnatla ulaştığını söyleyebiliriz. Seneddeki raviler üzerinde yaptığımız araştırma sonucunda ravileri cerh edecek herhangi bir kusur bulunmayıp aksine bu raviler hakkında onları tevsik eden medhedici ifadeler kullanılmıştır. Sonuç olarak bize ulaşan bu rivayetin sened açısından herhangi bir problemin olmadığını ve hadis usûlü açısından muttasıl ve sahih bir isnad olduğunu söyleyebiliriz.

b) Ebû Muâviye > Hişam b. Urve > Babası >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Ubad b. Ubad Hubeyb b. el-Muhlebi b. Ebi Sufrâ el-Ezdi el- Atki Ebû Muâviye el-Basrî (ö. 181/798): Ebû Muâviye; Âsım el-Ahvel, Ebû Hamza Nasr b. İmran ed-Dabbî, Hişam b. Ûrve, Abdullah gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn, Yahya b. Yahya, İbrahim b. Ziyad Sublân, Hakem b. el-Mubârek ve daha birçok ravi hadis rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel, Ebu Muâviye'nin akıllı ve edebiyatı iyi bilen biri olduğunu söylemiştir.İbn Main; Ubad b. Ubad ve Ubad b. el-Avam'ın ikisinin de sika

[66] el-Mizzi**, Tehzibu'l-Kemâl,** c. 14, s.525-526.
[67]İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.5, s.218-219.

olduğunu Ubad b.Ubad'ın ise daha güvenilir ve daha fazla hadis rivayet ettiğini belirtmiştir. Yâkub b. Şeybe, Ebû Davud ve Nesai de onun sika olduğunu söylemişlerdir. İbn Ebi Hâtim, babasından Ubâd'ın sadûk olduğunu, hakkında kötü bir şey bulunmadığını ama hadisi ile ihticâc edilmeyeceğini nakletmiştir. İbn S'ad ise bir yerde Ubâd'ın sika olduğunu, fakat bazen de hataları olduğunu belirtip başka bir yerde de meziyetlerinin iyi olduğunu fakat hadis konusunda güçlü olmadığını bildirmiştir. H.181'de vefat etmiştir.[68] Muhammed b. Cerir et-Taberi de Ubad b.Ubad'ın sika olduğunu ama bazen de hata yaptığına değinmiştir.[69]

Daha önce Hişam b. Urve, babası ve Abdullah b. Zem'a hakkında bilgi verdiğimizden onlar hakkındaki bilgileri tekrar etmeye lüzum görmedik. Burada farklı olarak senedin başında olan Ebû Muaviye hakkında elde ettiğimiz bilgilere göre her ne kadar bazı muhaddisler bu ravi'nin bazen hata yaptığına işaret etmişlerse de muhaddislerin çoğunluğu bu ravi hakkında sika, saduk ve la'bese bihi gibi ifadeler kullanmışlardır. Buna binaen sened açısından herhangi bir illetin bulunmadığını söyleyebiliriz.

c) İbn Numeyr > Hişam > Babası >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Abdullah b. Numeyr el-Hemedâni el-Hârikî (ö. 199/815): Kendisi, İbrahim b. el-Fadl el-Mahzumi, Eclah b. Abdullah el-Kindî, İsmaîl b. İbrahim b.Muhâcir, İsmaîl b. Ebi Hâlid ve Hişam b. Urve gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Bedîl el-İyâmi, Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Ebi Şuayb el-Harâni, Ebû Ubeyde Ahmed b. Abdullah b. Ebî Sefer ve Yahya b. Maîn gibi daha pek çok kişi hadis rivayetinde bulunmuşlardır. Osman b. Saîd ed-Darimi, Yahya b. Maîn'e; İbn İdrisi mi daha çok seviyorsun ya da İbn Numeyri mi? Diye sormuş. Yahya b. Maîn bu soruya karşı ikisinin de sika olduğu cevabını vermiştir. Ebû Hâtim de onun hakkında işini iyi yapan biri olduğunu belirtmiştir. İbnu Numeyr'in oğlu Muhammed b. Abdullah b. Numeyr, babasının vefat tarihi Rebiu'l-evvel'in 199

[68] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c. 5, s.95-96.
[69] el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.14, s.131.

yılında olduğunu söylemiştir. Bazıları da onun Zilkâde ayında vefat ettiğini belirtmişlerdir.[70]

Bu rivayeti incelediğimizde hakkında bilgi verilen ravileri burda tekrar zikretmeyip isnadda farklı olarak sadece İbn Numeyr'i ele aldık. Muhaddislerin görüşlerini ele aldığımızda bu ravi hakkında herhangi bir olumsuz düşünceye rastlanılmamıştır. Nihayetinde bu rivayetin isnad açısından sahih olduğu söylenebilir.

d) Süfyan b. Uyeyne > Hişam > Babası **> Abdullah b. Zem'a** senedi:

Bahsi geçen bu raviler hakkında daha önce bilgi verildiğinden dolayı aynı bilgiler tekrar edilmeyecektir. Muhaddisler bu ravileri cerh edecek herhangi bir ifadeyi kullanmadıklarından bu hadisin isnadının sahih olduğu söylenebilir.

2.Dârimî (ö.255/869) Rivayetinin Sened İncelemesi;

Cafer b. Avn > Hişam b.Urve > Babası >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Bu raviler hakkında, daha önce bilgi verildiğinden dolayı bu raviler hakkında aynı bilgiler tekrar edilmeyecektir. Ayrıca isnad bakımından bu rivayetin mevsukiyetine mani olacak herhangi bir illetin olmadığını söyleyebiliriz.

3) Buhârî'nin (256/870) Rivayetlerinin Sened İncelemesi;

a)Musa b. İsmail > Vuheyb > Hişam > Babası **> Abdullah b. Zem'a** senedi:

Musa b. İsmail el-Minkârî (ö. 223/838) : Musa b. İsmail, Eban b. Yezid el-Atâr, Halife b. Gâlib el-Leysî, Abdullah b. el-Mubârek, Velid b. Dinâr es-Sâ'di ve Vuheyb b. Hâlid gibi birçok kişiden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Buhari, Ebu Davud, İbrahim b. İshak el-Harbi ve Ahmed b. Hasan et-Tirmizi gibi pek çok kişi rivayette bulunmuşlardır.[71]Hüseyin b. el-Hasan er-Râzi, İbn Maîn'den naklen bu ravi hakkında, "sika me'mun"ifadesini kullanmıştır. Ebu Hâtim ise Ebu'l-Velid et-Tayalisi'den Musa b. İsmaîl hakkında "sika saduk" ifadesini kullandığını işitmiştir.

[70]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.16, s.225-229.
[71]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.29, s.21-23.

İbn Sâ'd ise onun "sika, kesiru'l-hadis" olduğunu belirtmiştir. Buhârî onun vefatının h.223 yılında olduğunu söylemiştir.[72]

Vuheyb b. Hâlid b. Aclân el-Bahilî (ö. 165/782) : Kendisi; Humeyd et-Tavil, Eyyûp, Halid el-Hazzâ' ve Hişam b. Urve gibi birçok kişiden hadis işitmiştir. Kendisinden ise İsmail b. Ali, İbnü'l-Mubârek, İbn Mehdi ve Musa b. İsmail gibi pek çok kişi hadis rivayetinde bulunmuştur.[73] Salih b. Ahmed b. Hanbel, babasından nakletmiş olduğu habere göre, bu ravi hakkında bir beis bulunulmadığını belirtmiştir. İclî ve diğer hadis âlimleri de bu ravi hakkında "sikatun sebt" veya "sika" olduğuna kanaat getirmişlerdir. Buhârî, Ahmed b. Eyyub'un kendisine onun vefat tarihini h.165 belirttiğini, zikretmiştir.[74]

İsnadların sıhhatini tespit için yapmış olduğumuz araştırma sonucuna göre, bu rivayetin ravileri hakkında herhangi bir cerh sebebinin bulunmadığı ve dolayısıyla senedin hadis usûlü kaidelerine göre sahih olduğu söylenebilir.

b)Muhammed b. Yusuf > Süfyan > Hişam > Babasından >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Muhammed b. Yusuf b. Vâkid b. Osman ed-Dıbbî (ö. 212/828) : Muhammed b. Yusuf; Ebân b. Abdullah el-Beceli, Sâleb b. Suheyl, Haris b. Süleyman ve Süfyan b. Ûyeyne gibi daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Ebi'l-Havârî ve Ahmed b. Ebi Salih et-Temîmi gibi birçok muhaddis hadis rivayetinde bulunmuştur.[75] Bu ravinin ismi, Muhammed b. Yusuf b. Vakid b. Osman el-Firyâbî diye de geçmektedir. İcli ve Nesâi onun hakkında "sika" Ebu Hatim ise "sika saduk" ifadesini kullanmıştır. Ebu Zur'â, Firyâbî'yi, Yahya b. Yeman'dan daha sevdiğini belirtmiştir. İbn Zencuye ise hayatında Firyâbî kadar takvalı birisiyle karşılaşmadığını söylemiştir. İbrahim b. Ebi Talib, Muhammed b. Sehl b. Asker'den şunu işitmiştir: Muhammed b. Yusuf el-Firyâbî'yle beraber yağmur duasına çıktığımızda, kendisi yağmur için ellerini kaldırdığında o esnada yüce Allah'ın duasını kabul edip yağmur yağdırdığını

[72] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.10, s.334.
[73] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.11, s.169.
[74]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.31, s. 166-168.
[75]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.27, s. 52-54.

belirtmiştir. Buhari ve ibn Yunus, onun Rabiu'l-evvel ayının h.212 de vefat ettiğini belirtmiştir.[76]

İsnad açısından bu rivayeti ele aldığımızda, farklı olarak bu rivayetin zincirinde Muhammed b. Yusuf gelmektedir. Tabakat ve cerh-tâdil adlı eserleri incelenildiğinde muhaddisler bu ravi hakkında övücü sözler kullanmışlardır. Nihayetinde bu rivayetin, isnad bakımından muttasıl ve ravilerinin güvenilir kabul edildiğinden hareketle sahih olduğunu söyleyebiliriz.

4)Müslim (261/875) Rivayetlerinin Sened İncelemesi;

Ebûbekir b. Ebî Şeybe + Ebu Kureyb> İbn Numeyr > Hişam b. Urve> Babası>**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Ebûbekir b. Ebî Şeybe (ö.235/850): Kendisi Kûfe ehlinden olup müsned ve musannef gibi eserlere sahiptir. Bu ravi Şerik el-Kadi, Ebi'l-Ahvas, İbn el-Mubarek, İbn Uyeyne ve Cerir b. Abdulhamid gibi kimselerden hadis işitmiştir. Kendisinden ise Ebû Zura, Buhârî, Müslim, Ebu Davud ve İbn Mace gibi kimseler rivayette bulunmuşlardır. Muhaddislerin bu ravi hakkındaki düşüncelerine bakıldığında bunlardan; Ahmed b. Hanbel, bu ravinin kardeşi Osman'dan daha "saduk" biri olduğunu, Icli ise onun "sikatun hâfizun" olduğunu belirtmiştir. Felâs, Ebubekir b. Ebi Şeybe hakkında onun kadar hâfız olan birini görmediğini zikretmiştir. Ebû Zurâ er-Razi, Ebû Ubeyd'ten naklen, Hadis ilminin şu dört kişide son bulduğunu söylemiştir: Bunlardan Ebubekir b. Ebi Şeybe hadisleri çok iyi bilenlerden olup, Ahmed onların en fâkih olanı, İbn Mâin hadisleri bir arada toplayanlardan olup, İbn el-Medinî ise onlar içerisinde en bilge olduğunu zikretmiştir.[77] İbn Hibbân eserinde bu ravi'nin mutkin ve hafız biri olduğunu h.235. yılında vefat ettiğini beyan etmiştir.[78]

Muhammed b. el-Alâ b. Kureyb el-Hemedânî Ebû Kureyb el-Kûfî (ö. 248/863) : İbrahim b. İsmail el-Yeşkurî, İshak b. Süleyman er-Râzi, İshak b. Mansur

[76] Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** Daru'l-Hadis Kahire, 1427/2006, c.8, s.289-291.
[77] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.2 s.16-17.
[78] Muhammed b. Hibban b. Ahmed Ebu Hatim et-Temimi el-Busti, **Sikat,** thk. Seyyid Şerefuddin Ahmed, Daru'l-Fiker, 1395/1975, c.8, s.358.

es-Selul, İsmail b. Subeyh ve Abdullah b. Numeyr gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ebu Ya'la Ahmed b. Ali b. el-Musennâ el-Mevsilî, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. el-Ezher el-Ezheri, Ahmed b. Yahya b. Zuheyr et-Tusterî ve İshak b. İbrahim b. Nasr el-Beşti gibi daha birçok kimse rivayet etmiştir.[79]Kaynaklarda bu ravinin ismi Ebu Kureyb Muhammed b. Ala el-Hemedânî el-Kûfi diye de geçmektedir. Kendisi, Kufelilerin sika, hafız muhaddislerinden olup İbn Numeyr onun hakkında Irak'ta ve bizim bölgemizde onun kadar hadis rivayet eden birisini görmediğini belirtmiştir. 'Ukde ise Ebu Kureyb'i hıfzı ve çok hadis rivayet etmesinden dolayı onu birçok hocalardan üstün tutup onun Küfede üç yüz bin hadis rivayet ettiğini söylemiştir. Musa b. İshak, Ebu Kureyb'ten yüz bin hadis işittiğini zikredip Ebu Hâtim de onun "saduk" biri olduğunu aktarmıştır.[80]İbn Ebî Hâtim, babasına onun durumu hakkında soru sorunca babası onun saduk biri olduğunu, Nesai de onun hakkında bir problemin olmadığını başka bir yerde de sika olduğunu belirtmiştir. Buhârî, Muhammed b. Abdullah el-Hadramî, Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed b. Hammâd ed-Dulabî, Ahmed b. Ali el-Abâr ve daha birçok kişi onun vefat tarihinin h. 248. Yılında olduğunu zikretmişlerdir.[81]

Burada hakkında bilgi verdiğimiz iki ravi dışında, diğer raviler hakkında daha önce bilgi verilmişti. Senedde yer alan raviler hakkında yapılan değerlendirmeler senedin sahih olduğunu göstermektedir.

5)İbn Mâce (ö.273/887) Rivayetlerinin Sened İncelemesi;

Ebubekir b. Ebi Şeybe > Abdullah b. Numeyr > Hişam b. Urve> Babasından >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Daha önce bu raviler hakkında bilgi verildiği için aynı bilgiler burda tekrar edilmeyecektir. Sonuç olarak bu isnadın, sıhhat bakımından sahih olduğu söylenilebilir.

[79]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.26, s.243-245.
[80]Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.2, s.62-63.
[81]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.26, s.247-248.

6)Tirmizî (ö.279/892) Rivayetlerinin Sened İncelemesi;

a)Harun b. İshak el-Hemedâni> Abde > Hişam b. Urve> Babası >**Abdullah b. Zem'a** senedi:

Harun b. İshak b. Muhammed b. Malik b. Zübeyd el-Hemedânî (ö. 258/872): Ebu'l-Kasım el-Kufi diye de isimlendirilir. Kendisi; amcası (İbrahim b. Muhammed b. Malik el-Hemedânî), babası (İshak b. Muhammed b. Malik el-Hemedânî), İsmail b. Ebi'l-Hakem ve Abde b. Süleyman gibi daha birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Buhari, Tirmizi, Nesai, İbn Mace ve Ahmed b. Muhammed b. Kûrdi el-Hennât el-Bağdadî gibi pek çok kimse rivayette bulunmuşlardır.[82] Nesâî ve bazı muhaddisler bu ravi hakkında sika olduğunu zikretmişlerdir. Zehebi, Harun b. İshak el-Hemedâni'nin receb ayının h. 258. yılında vefat ettiğini belirtmiştir.[83]

Abde b. Süleyman el-Kilabî (ö. 188/804): Abde; İsmail b. Ebî Halid, Harise b. Ebi'r-Ricâl, Haccâc b. Dinâr ve Hişam b. Urve gibi pek çok raviden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. Mecşer, İbrahim b. Musa er-Razi, Ahmed b. Hanbel ve Harun b. İshak el-Hemedâni gibi birçok kimse rivayette bulunmuşlardır.[84] Muhaddislerin bu ravi hakkındaki düşüncelerine baktığımızda; Ahmed b. Hanbel onun hakkında "sikatun sikatun" ifadesini kullanmıştır. İcli ise bu ravi'nin salih biri olduğunu ve çok Kur'an okuduğunu belirtmiştir.[85]Zehebi bu ravi'nin receb ayının h. 188. yılında Küfe'de vefat ettiğini ve onun cenaze namazını yakını aynı zamanda muhaddis olan Muhammed b. Rabia el-Kilabî kıldığını zikretmiştir.[86]

Zikri geçen bu rivayetin senedinde muhaddisler, isnadda bulunan raviler hakkında herhangi bir cerh ifadesi kullanmamışlardır. Nihayetinde isnad zincirinde herhangi bir kusur bulunmadığından dolayı senedinin sıhhat bakımından sahih olduğu söylenilebilir.

---

[82]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.30, s.75-76.
[83]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.9, s.497.
[84]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.18, s.530-532.
[85] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,**c.1, s.227.
[86]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.451.

1.6.3.İkinci Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi

Ele aldığımız ikinci hadis عَلَامَ يَضْرِبُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ… rivayeti sahabe tabakasından sadece Abdullah b. Zem'a tarafından rivayet edilmiştir. İncelediğimiz bu hadis için *Kütüb-i Tis'a* içerisinde altı kaynak tespit edilmiş olup, toplamda on rivayete ulaşılmıştır. Zikrettiğimiz bu on rivayetin isnadlarında, herhangi bir cerh sebebi bulunulmadığından dolayı senedlerin sıhhat bakımından sahih olduklarını söyleyebiliriz.

1.7. ÜÇÜNCÜ HADİS.. مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER

1.7.1. Hadisin Kaynakları

Kadınların dövülmemesi ile ilgili olarak üçüncü hadis olarak ele alacağımız ما حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ lafzıyla gelen hadisler Muâviye b. Hayde b. Muâviye b. Kûşeyr kanalıyla bizlere ulaşılmıştır.

1.7.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri

Zikrettiğimiz üçüncü hadis, *Kütüb-i Tis'a* kaynakları arasında İbn Mâce (ö.273/887) ve Ebû Dâvûd'un (ö.275/889) *Sünen*'lerinde yer almaktadır.

Üçüncü hadisin kaynaklarda geçen rivayet tarikleri şu şekildedir:

1.İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'inde

1850 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي قَزْعَةَ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ قَالَ: «أَنْ يُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمَ، وَأَنْ يَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَى، وَلَا يَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا يُقَبِّحْ، وَلَا يَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ»

Ebubekir b. Ebi Şeybe > Yezid b Harun > Şûbe > Ebi Kazê > Hakim b. Muâviye >**Babası Muaviye'den**: Bir adam Rasulullah'a (s.a.v.) kadının kocası üzerindeki hakkının ne olduğunu sorunca Hz**.** Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Yediğin ölçüde yedirmek, giydiğin seviyede giydirmek, yüze vurmamak, yaptığı işi ve kendisini kötülememek, ev haricinde yalnız bırakmamaktır."[87]

[87]Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî İbn Mâce, **Sünen,** thk. Muhammed Fuad Abdulbaki, Daru İhyau'l-Kutubu'l-Arabiyye, **Nikah,** 3, h.n. 1850, s.593.

3. Ebû Dâvûd'un (ö.275/889) *Sünen*'inde

a)

2142 - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو قَزَعَةَ الْبَاهِلِيُّ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْقُشَيْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا حَقُّ زَوْجَةِ أَحَدِنَا عَلَيْهِ؟، قَالَ: «أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ، وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، أَوِ اكْتَسَبْتَ، وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ، وَلَا تُقَبِّحْ، وَلَا تَهْجُرْ [ص:245] إِلَّا فِي الْبَيْتِ»، قَالَ أَبُو دَاوُدَ: " وَلَا تُقَبِّحْ أَنْ تَقُولَ: قَبَّحَكِ اللَّهُ"

Musa b. İsmail > Hammad > Ebu Kaza'a' el-Bâhilî >Hakîm b. Muaviye el-Kuşeyri> **Babası Muaviye**'den: Rasulullah'a (s.a.v) eşimimizin üzerimimzdeki hakkı nedir diye sordum:

Dediki *"Yediğin ölçüde yedirmek, giydiğin seviyede giydirmek, yüzüne vurma, yaptığı işin veya kendisinin çirkin olduğunu söyleme ve ev haricinde onu yalnız bırakma."* Ebu Davud "وَلَا تُقَبِّحْ" ten kastın Allah yüzünü kara çıkartsın. demek olduğunu belirtmiştir.[88]

b)

2143 - حَدَّثَنَا ابْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، قَالَ: قُلْتُ: يَارَسُولَ اللَّهِ، نِسَاؤُنَا مَا نَأْتِي مِنْهُنَّ وَمَا نَذَرُ، قَالَ: «ائْتِ حَرْثَكَ أَنَّى شِئْتَ، وَأَطْعِمْهَا إِذَا طَعِمْتَ، وَاكْسُهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ، وَلَا تُقَبِّحِ الْوَجْهَ، وَلَا تَضْرِبْ». قَالَ أَبُو دَاوُدَ: رَوَى شُعْبَةُ «تُطْعِمُهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ»

İbnu Beşşar > Yahya b. Said >**Behz b. Hakîm**> Babasından > Dedesinden: Rasulullah'a (s.a.v.) eşlerimize karşı görevlerimizi sordum. Şöyle dedi:

[88] Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, **Sünen'ü Ebî Dâvûd,** thk. Muhammed Muhyiddin Abdu'l-Hamid, el-Mektebetu'l-Asriye, Sida, Beyrut, **Nikah,** 12, h.n. 2142, s.244.

"Ekinliğine (eşlerinize) dilediğin biçimde var, yediğin ölçüde yedir, giydiğin seviyede giydir, yaptığı işi ve kendisinin çirkin olduğunu söyleme ve dövme." olduğunu buyurmuştur. Ebu Davud Şu'be tarikiyle *"yediğinde ona da yedir, giydiğinde ona da giydir."* şeklinde rivayet etmiştir.[89]

c)

2144 - أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ الْمُهَلَّبِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَزِينٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ حُسَيْنٍ، عَنْ دَاوُدَ الْوَرَّاقِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ مُعَاوِيَةَ الْقُشَيْرِيِّ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: فَقُلْتُ: مَا تَقُولُ: فِي نِسَائِنَا قَالَ: «أَطْعِمُوهُنَّ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَاكْسُوهُنَّ مِمَّا تَكْتَسُونَ، وَلَا تَضْرِبُوهُنَّ، وَلَا تُقَبِّحُوهُنَّ»

Ahmed b. Yusuf el-Muhellebi en-Nisâburî > Ömer b. Abdillah b. Rezîn > Sufyan b. Huseyn > Davud el-Verrak > Sâid b. Hâkim b. Muâviye > Babasından > Dedesi **Muâviye el-Kuşeyri:** Rasulullah'ın (s.a.v) yanına varıp eşlerimiz hakkında ne dersin diye sorduğumda dedi ki:

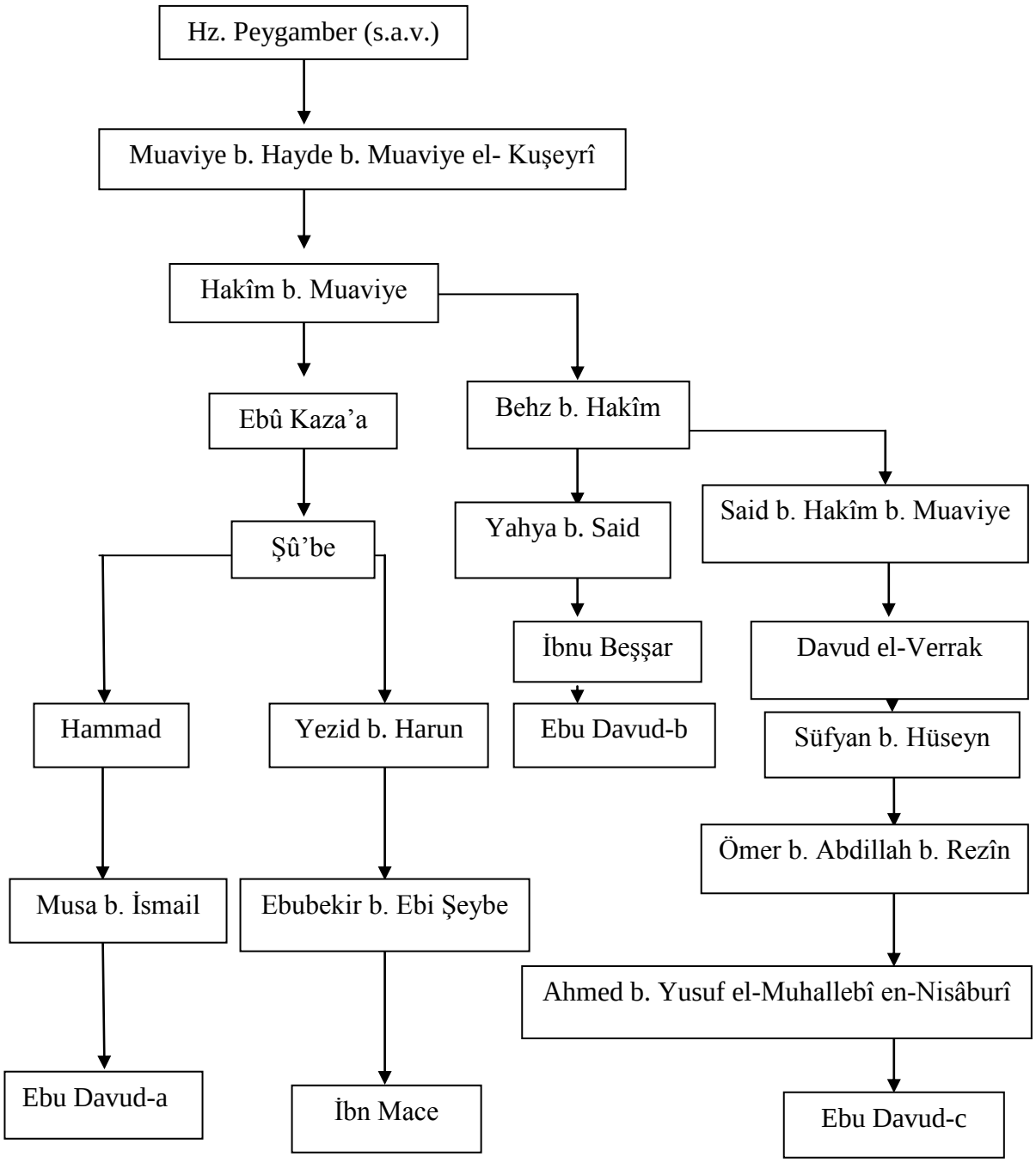
"Yediğinizden onlara yedirin, giydiğinizden onlara giydirin, onları dövmeyin ve kendilerinin çirkin olduğunu söylemeyin."[90]

1.8. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.8.1. Sened Ağı

.

[89]Ebu Davud, **Nikah,** 12, h.n. 2143, s.245.
[90]Ebu Davud, **Nikah,** 12, h.n. 2144, s.245.

Hz. Peygamber (s.a.v.)
Muaviye b. Hayde b. Muaviye el- Kuşeyrî
Hakîm b. Muaviye
Ebû Kaza'a
Behz b. Hakîm
Şû'be
Yahya b. Said
Said b. Hakîm b. Muaviye
İbnu Beşşar
Davud el-Verrak
Hammad
Yezid b. Harun
Ebu Davud-b
Süfyan b. Hüseyn
Ömer b. Abdillah b. Rezîn
Musa b. İsmail
Ebubekir b. Ebi Şeybe
Ahmed b. Yusuf el-Muhallebî en-Nisâburî
Ebu Davud-a
İbn Mace
Ebu Davud-c

1.8.2. Sened Tenkidi

Kadınların dövülmemesi ile ilgili zikredilen üçüncü rivayet Muâviye b. Hayde b. Muâviye b. Kûşeyr kanalıyla gelmiştir. Senedin içerisinde ravileri değerlendirirken daha önce de belirttiğimiz gibi sahabe udul olarak kabul edilecektir. Farklı rivayetlerde ismi geçen raviler hakkında bir defaya mahsus bilgiler verilip, ikinci defa aynı isim başka rivayetlerde geçiyorsa hakkında bilgi verilmeyecektir.

1) İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'i;

a)Ebûbekir b. Ebî Şeybe > Yezid b Harun > Şûbe > Ebî Kazê > Hakim b. Muâviye >**Babası'**dan senedi:

Yezid b. Harun b. Zazâ (ö. 206/822) : Yezid b. Harun, Buhârâlı olup Ebân b. Ebî İyaş, Ebân b. Yezid el-Attâr, İbrahim b. Sa'd ez-Zuhri, Abdulmelik b. Ebi Süleyman, Ömer b. Muhammed b. Zeyd el-Ömeri ve Şûbe b. Haccac gibi birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. Yakup el-Curcâni, Ahmed b. İbrahim ed-Devrakî, Ahmed b. Hanbel ve Ebubekir Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe gibi daha birçok muhaddis rivayette bulunmuşlardır. Bu ravi hakkında bazı muhaddislerin görüşleri şu şekildedir: Yahya b. Main, Ali b. el-Medeni ve İcli bu ravi hakkında sika ifadesini kullanmışlardır. Ebu Hatim ise Yezid b. Harun'un "sika", "imam'un saduk" biri olduğunu zikretmişti.[91] Ahmed b. Hanbel, bu ravinin fakih ve kıvrak zekâlı biri olduğunu söylemiştir. Daha birçok muhaddis bu ravi hakkında olumlu söz sarfetmişlerdir.[92] Muhammed b. Fudeyl el-Bezzâz, Yezid h.117'de doğup h.206'da vefat ettiğini belirtmiştir.[93]

Şu'be b. el-Haccâc (ö. 160/777) : Şu'be: Ebân b. Tağlib, İbrahim b. Amir b. Mesud, İbrahim b. Muhammed b. el-Munteşer, İbrahim b. Muslim el-Hicri[94]ve Ebi Kazaa Suveyd b. Huceyr[95] gibi daha pek çok muhaddisten hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Eyyûp, A'meş, Sa'd b. İbrahim, Yahya el-Kattân, İbn Mehdi, Veki,

---

[91]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.32, s.261-267.
[92] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.1, s.232.
[93]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.32, s.269.
[94] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.338.
[95] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.340.

İbn İdris, İbn el-Mubârek, Yezid b. Zurey ve Yezid b. Harun[96] olmak üzere pek çok kişi rivayette bulunmuşlardır. Buhari, Ali b. el-Medini'den naklen Şu'be'nin yaklaşık bin hadis rivayet ettiğini söylemiştir. Ahmed b. Hanbel, bu ravinin hüküm konusunda görüşlerinin daha doğru olduğunu ayrıca Ameş'ten hadiste hüküm verme konusunda da daha iyi olduğunu belirtmiştir. Ahmed b. Hanbel, Şu'be'nin rivayetlerinin Sevri'den daha güzel olduğunu ve onun döneminde hadisleri daha güzel rivayet eden birisininin olmadığını belirtmiştir. Fadl b. Ziyad; Ahmed b. Hanbel'e Şu'be'nin rivayetleri mi daha güzel yoksa Süfyanın mı? diye sorunca, Ahmed b. Hanbel; soyu ve hadisleri en güzel olanın Şube olduğunu belirtmiştir. Süfyan, Şu'be hakkında hadis ilminde "emiru'l-mu'minin" olduğunu zikretmiştir.[97] Hadis âlimleri bu ravinin vefat tarihi h.160 olduğunda ittifak etmişlerdir.[98]

Suveyd b. Huceyr b. Beyân el-Bâhilî Ebû Kaza'a el-Basrî (ö.?) : Ebû Kaz'a; Suhr b. Kâ'kâ'nın dayısı, Enes b. Mâlik, Huceyr'in babasından, Hâkim b. Muâviye, Askâ b. Aslâ, Hâris b. Abdullah b. Ebi Rabiâ, Salih Ebi Halil, Hasan el-Basrî, Muhâcir b. İkrime el-Mahzumi, Ebu Nadr, Abde ve Va'de'den hadis almıştır. Kendisinden ise Davud b. Ebi Hind, İbn Cüreyc, Şu'be, Hatim b. Ebi Sağire, Haccâc b.el-Haccâc el-Bâhili, Mu'kil b. Ûbeydullah el-Cezeri, Davud b. Şabur, Hammad b. Selme ve Kaza'a b. Suveyd gibi kişiler rivayette bulunmuşlardır. Ahmed b. Hanbel, İbnü'l-Medînî, Ebû Davud, Nesai ve İbn Hibban Kaza'a'nın "sika" olduğunu belirtmişlerdir. Ebu Hatim de onun "salih" biri olduğunu, İcli ise bu ravinin "Basralı tabiinlerden olup sika" olduğunu belirtmişlerdir.[99]

Hakîm b. Muaviye b. Hayde el-Kuşeyrî el-Basrî(ö.?) : Kendisi; Behz b. Hakîm, Said b. Hakîm ve Mihran b. Hakîm'in babasıdır. Hakîm b. Muaviye babası Muaviye b. Hayde'den hadis işitmiştir. Kendisinden ise oğulları olan Behz b. Hakîm, Mihran b. Hakîm ve Said b. Hakîm, Said b. İyâs el-Cerir ve Ebu Kaza'a Suveyd b. Huceyr rivayette bulunmuşlardır. Bu ravi hakkında hadis alimlerinin düşüncelerine gelince; Ahmed b. Abdullah el-İcli onun tabiin ehlinin sikalarından olduğunu, Nesai

[96] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.343.
[97] el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.12, s.489-491.
[98] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.1, s.146.
[99] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.271.

bu ravi hakkında bir "beis" bulunmadığını ve İbn Hibban da eserinde Hakîm b. Muaviye'nin "sika" olduğunu söylemiştir.[100]

Muâviye b. Hayde b. Muâviye el-Kûşeyrî (ö.?) : Kendisi Behz b. Hakîm'in dedesi olup Basra'ya yerleşen sayılı sahabilerden biridir. Bu zat, bizzat Rasulullah'tan (s.a.v.) hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise oğlu olan Hakîm b. Muaviye, Behz b. Hakîm'in babası, Humeyd el-Mezenî Abdullah b. Humeyd'in babası ve Urve b. Ruveym el-Leğmi rivayette bulunmuşlardır. Muhammed b. Sa'd, Muaviye b. Hayde'nin bizzat Hz. Peygamber'in huzuruna çıkıp soru sorarak ondan hadis aldığını beyan etmiştir. Muhammed b. Saib el-Kelbi, babasından almış olduğu habere göre bu ravinin Horasan ehlinden olduğunu ve orada gazve ederken şehid düştüğünü zikretmektedir. Aynı zamanda Buhârî sahih adlı eseri'nin "edeb" başlığı altında bu raviye yer vermiştir.[101]Başka bir eserde de Muaviye b. Hayde'nin Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına gelerek Müslüman olup onun bizzat sohbetine nail olduğunu zikretmiştir.[102]

Daha önce Ebubekir b. Ebi Şeybe hakkında bilgi verildiğinden dolayı aynı bilgileri burda tekrar etmeyip, hadisin senedinde yer alan diğer ravileri incelediğimizde ravilerin tümü sika oldukları tespit edilmiştir. Buna göre hadisin senedinin sahih olduğunu söyleyebiliriz.

2)Ebû Dâvûd'un (ö.275/889) *Sünen*'inde

a)Musa b. İsmail > Hammâd > Ebû Kaza'e el-Bâhilî >**Hâkîm b. Muâviye el-Kuşeyrî**> Babası senedi:

Hammâd b. Seleme b. Dinar el-Basrî (ö. 167/784): Hammâd; Ezrek b. Kays, İshak b. Suveyd el-Advi, İshak b. Abdullah b. Ebî Talha ve Ebi Kaza'a Suveyd b. Huceyr el-Bâhilî ve daha birçok muhaddisten hadis almıştır.[103] Kendisinden ise İbrahim b. el-Haccac es-Sami, İbrahim b. Ebî Suveyd ez-Zarî, Ahmed b. İshak el-

[100]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.7, s.202-203.
[101]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.28, s.172-173.
[102] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c.7, s.25.
[103]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.7, s.253-254.

Hadrami[104] ve Musa b. İsmail[105] gibi birçok kimse rivayette bulunmuşlardır. Bu ravi hakkında bazı muhaddislerin görüşleri şu şekildedir. Ahmed b. Hanbel, bu raviden sonra en iyi hadis bileninin Ali b. Zeyd b. Cud'an olduğunu zikretmiştir. Yahya b. Dureys er-Râzi, Hamad b. Seleme'den on bin hadis rivayet ettiğini belirtmiştir. İbn Main, Hamad b. Seleme'nin "sika" olduğunu beyan etmiştir. Amr b. Âsım, Hammad'tan on bin küsür hadis yazdığını, Cafer et-Tayalisi ise Affan'nın bu raviden on bin küsür hadis yazdığını işitmiştir. Şihab b. Muammer el-Belği, Hammâd b. Seleme'nin "ebdal"lardan olduğunu, Zehebi ise onun hakkında; Hadiste imam (otorite) olduğu kadar aynı zamanda Arabistanda fıkıh, belağat ve sünnet gibi alanlarda en çok bilinen şahıs olduğunu beyan etmiştir. Daha birçok muhaddis bu ravi hakkında olumlu düşünceler zikretmişlerdir.[106] Hammâd b. Seleme, Kurban bayramından sonra h.167'de vefat ettiği ve yaklaşık 80 yaşına kadar yaşadığını söylenilmiştir.[107]

Bu rivayeti incelediğimizde daha önce bahsi geçen ravilerin durumunu izah ettiğimizden dolayı burda aynı bilgilere yer vermeyi uygun bulmadık. İsnadda farklı olarak Hammâd adlı ravi geçmektedir. Muhaddisler de onu tevsik etmişlerdir. Sonuç olarak bu rivayetin, hadis usûlü kaidelerine göre sahih olduğunu söylenilebilir.

b)İbn Beşşâr > Yahya b. Said >**Behz b. Hakîm**> Babasından > Dedesi senedi:

Muhammed b. Beşşâr b. Osman b. Davud b. Keysân el-Abdi (ö. 252/867): Bu ravi; İbrahim b. Ömer b. Ebi'l-Vezîr, Ezher İbn S'ad es-Simân, Bişr b. el-Veddâh, Salim b. Nuh ve Yahya b. Said el-Kattân gibi pek çok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. İshak el-Harbi, Ebubekir Ahmed b. Ali b. Said el-Kadi'l-Mervezî, İshak b. İbrahim el-Bustî el-Kâdî ve Cafer b. Ahmed eş-Şamatî gibi daha birçok kimse rivayette bulunmuşlardır.[108] Muhaddislerin bu ravi hakkındaki düşüncelerine baktığımızda, İbn Hacer bu ravi hakkında "sika" ifadesini

[104]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.7, s.257.
[105]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.106.
[106]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.106-107.
[107] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.1, s.151.
[108]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.24, s.511-513.

kullanmıştır.[109] Zehebi ise bu ravinin "hafız" ve "sika" olduğunu belirtmiştir.[110]Ebu Hatim, onun "saduk" biri olduğunu söylemiştir. Zehebi, bu ravinin vefat tarihi ile ilgili olarak recep ayının h.252. yılında olduğunu söylemiştir.[111]

Yahya b. Said b. Farûhu el-Kattân et-Temimî (ö. 198/814) : Kendisi; Behz b. Hakîm, Sabit b. Ammâre, Usame b. Zeyd el-Leysi ve İsmail b. Ebî Halid olmak üzere daha birçok kimseden hadis almıştır.[112] Yahya b. Said'ten ise İbrahim b. Muhammed b. Arâre, İbrahim b. Muhammed et-Temimi'l-Kadi, Ahmed b. Hanbel, Bişr b. el-Hakem en-Nisâburî, Bişr b. Hilal es-Sevaf, Ebû Bişr Bekr b. Halef ve Muhammed b. Beşşâr olmak üzere pek çok kimse rivayette bulunmuşlardır.[113] Ebu Davud, Yahya b. Main'den naklen Yahya b. Said'in 20 yıl boyunca her gece Kur'an-ı Kerimi hatmettiğini ve onun 40 yıl boyunca güneş batmadan camiden çıkmadığını zikretmiştir. Ebu Zur'a, Yahya el-Kattan'ın "sika, hâfız" biri olduğunu, Ebu Hatim, onun için "sika, hâfız" ifadesini kullanmıştır. Iclî ise Yahya b. Said'in Basra ehlinin sikalarından olup, hadisin en güzel halini zikrettiğini belirtmiştir. Ve daha pek çok muhaddis bu ravi hakkında olumlu şeyler söylemişlerdir.[114] Yahya b. Said el-Kattân'ın, Basra'da Halife Abdullah b. Harun döneminde, h.198. yılının safer ayında vefat ettiği belirtilmiştir.[115]

Behz b. Hakîm b. Muâviye b. Hayde el-Kuşeyrî (ö.?): Behz b. Hakîm; babasından, dedesinden, Zurâre b. Avf ve Hişam b. Ûrve'den hadis almıştır. Kendisinden ise Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Selme, Abdullah b. Avn ve Yahya b. Said el-Kattân olmak üzere daha pek çok kişi rivayette bulunmuşlardır.[116]İbnu'l-Berra; İbn el-Medeni'den bu ravi hakkında "sika", Ebu Zur'a, onun salih biri olduğunu fakat şöhretinin çok yaygın biri olmadığını söylemiştir. Nesâî; Behz b.

---

[109] İbn Hacer, **Takrîbu't-Tehzib,** s.469.
[110]ez-Zehebi, **el-Kaşif,** c.2, s.159.
[111] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.2, s.73.
[112]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.31, s.329-330.
[113]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.31, s.332-333.
[114]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.31, s.339-340.
[115] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c.7, s.215.
[116]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.4, s.259-261.

Hakîm'in "sika" biri olduğunu, Ebû Davud ise bu ravinin hüccet olduğunu söylemiştir. Fakat imam Şafii ise bu ravinin hüccet olmadığını belirtmiştir.[117]

İsnadını ele aldığımız bu rivayetin ravilerini cerh'e maruz bırakabilecek herhangi bir ifadeye rastlanılmamıştır. Sadece isnad zincirinde bulunan, Behz b. Hakîm hakkında bazı muhaddisler bu ravinin rivayet etmiş olduğu hadislerin hüccet olamayacağını belirtmişseler de genel olarak diğer muhaddisler, bu ravinin sika olduğuna değinmişlerdir. Buna binaen senedin sahih olduğu söylenebilir.

c) Ahmed b. Yusuf el-Muhellebî en-Nisâburî > Ömer b. Abdillah b. Rezîn > Sufyan b. Huseyin > Dâvud el Verrâk > Said b. Hakîm b. Muâviye > Babasından > Dedesi **Muâviye Kuşeyri**senedi:

Ahmed b. Yusuf b. Hâlid b. Salim b. Zaviye el-Ezdi el-Muhellebî (ö. 264/878): Ahmed b. Yusuf; İsmail b. Ebî Uveys el-Medeni, İsmail b. Abdulkerim es-San'âni, Cafer b. Avn el-Kufî ve Ömer b. Abdullah b. Rezin es-Sulemi gibi pek çok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Muslim, Ebu Davud, Nesai, İbn Mace ve İbrahim b. Ebî Talip en-Neysâburî gibi daha birçok kişi rivayette bulunmuşlardır.[118]Ahmed b. Yusuf h.182 yılında doğmuştur. Hakîm onun hakkında; onun yaşadığı bölgede hadis alanında imam olduğunu ve hadis için birçok rihle (yolculuk) yapıp aynı zamanda onun geniş bir anlama (kavrama) yeteneği olduğunu belirtmiştir.[119] Zehebi bu ravi'nin adaleti ve saygınlığı konusunda ittifak edildiğini söylemiştir. Toplamda 82 yıl yaşayıp h.264. yılında vefat etmiştir.[120]

Ömer b. Abdillah b. Rezin (ö. 203/819) : Kendisi; Cafer ve Mübeşşir'in kardeşidir. İbn İshak, Süfyân b. Hüseyin, Sevri, İbrahim b. Tahman ve bir grup kişiden hadis işitmiştir. Kendisinden ise Ahmed b. Yusuf, Ahmed b. Ezher, Eyyüp b. Hasan, Sehl b. Ammâr ve daha birkaç kişi ondan rivayette bulunmuşlardır.[121] Bahsi

[117] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.1, s.498.
[118]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.1, s.522-524.
[119]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.10, s.75.
[120] Zehebi, **Tezkiretu'l-Huffâz,** c.2, s.111.
[121]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.8, s.142.

geçen bu ravi sika olduğu belirttilmiştir.[122] es-Serrac; Ömer b. Abdillah b. Rezin'in h.203 yılında vefat ettiği haberini vermiştir.[123]

Süfyân b. Hüseyin es-Sulemî (ö. 150/768): Yezid b. Harun bu ravi'nin künyesinin Ebu'l-Hasan, başkaları da Ebu Muhammed olduğunu belirtmişlerdir.[124]Süfyân; İyas b. Muâviye, Cafer b. Ebî Haşye, Hasan el-Basrî ve Davud el-Verrâk gibi pek çok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise İbrahim b. Sadaka, Hüseyin b. Numeyrid, Şu'be b. el-Haccâc ve Ömer b. Abdillah b. Rezin olmak üzere daha birçok kimse rivayette bulunmuşlardır.[125] Kaynaklarda bu ravi hakkında sika biri olduğu belirtilmiş ancak onun birçok hadiste de hata yaptığı zikredilmiştir. Bu ravinin, halife Mehdi zamanında Rey'de vefat ettiği belirtilmiştir.[126] Ahmed b. Ebî Haysem, İbn Main'den naklen Süfyan b. Hüseyin'in sika olduğunu, sadece Zührî'den olan rivayetinin sahih olmadığını zira o hadisi Mevsim'den işittiğini belirtmiştir. Zehebi ise bu ravi'nin, h.150 küsür yılında vefat ettiğini ve yaklaşık ona ait 300 hadis'in olduğunu belirtmiştir.[127]

Davud el-Verrâk (ö.?): Ebu Süleyman el-Basri de denilir. Kendisi, Said b. Hakîm b. Muâviye b. Hayde el-Kuşeyri, Semmâk b. Harb ve Ûbad b. Raşid'ten hadis almıştır. Kendisinden ise Haccâc b. Ferâfes, Süfyân b. Hüseyin ve Selâm Ebu'l-Munzir el-Kârî rivayette bulunmuşlardır.[128]Davud el-Verrâk Ebu Süleyman el-Basri altıncı tabakadan kabul edilmektedir. Bu ravinin Davud İbn Ebî Hind olduğunu söyleyenler olmuş ama bu görüşün doğru olmadığı da belirtilmiştir. Çünkü Davud; Urve İbn Mesud'un (İbn Ebî Asım) çocuğu olduğu zikredilmiştir.[129] Ebu Davud ve Nesai bu raviden tek bir hadis rivayet etmişlerdir. Bu rivayet ise şu an incelediğimiz, Said b. Hakîm > babası > dedesi senedi olan, kadının eşi üzerindeki hakları rivayetidir.[130]

---

[122] ez-Zehebi, **el-Kaşif,** c.2, s.64.
[123] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.7, s.468.
[124] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c.7, s.227.
[125]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.11, s.139-140.
[126] İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c.7, s.227.
[127]ez-Zehebi, **Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** c.7, s.11.
[128]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.8, s.472.
[129] İbn Hacer, ,**Takrîbu't-Tehzib,** s.200.
[130]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.8, s.472.

Said b. Hakîm b. Muâviye b. Hayde el-Kuşeyri el-Basrî (ö.?): Bu ravi Behz'in kardeşi olup babası ve dedesinden hadis almıştır. Kendisinden ise Davud el-Verrâk rivayette bulunmuştur. İbn Hibbân, es-Sikâtında bu raviye yer vermektedir. İbn Hacer ise Nesâî'nin bu ravi hakkında sika ifadesini kullandığını beyan etmiştir.[131]

Nihayetinde isnad tahlili yapmış olduğumuz bu rivayetin mevsukiyetine halel getirecek bir ifadeye rastlanılmamıştır. Dolayısıyla rivayetin isnadı sahih olduğu söylenebilir.

1.8.3. Üçüncü Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi

Sözü edilen üçüncü hadis, sahabe tabakasından sadece Muâviye b. Hayde b. Muâviye el-Kûşeyrî isnadıyla rivayet edilmiştir. Zikrettiğimiz bu hadisin, toplamda dört rivayetine ulaşılmıştır. Bu dört rivayetin tamamında ittisal bakımından herhangi bir probleme rastlanmamıştır. Nihayetinde bu rivayetlerin sened bakımından sahih kabul edildiği söylenebilir.

[131] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.4, s.19.

1.9. DÖRDÜNCÜ HADİS مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ LAFZIYLA GELEN RİVAYETLER

1.9.1. Hadisin Kaynakları

Kadınların dövülmemesi ile ilgili olarak dördüncü hadis olarak zikredeceğimiz مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ lafzıyla gelen hadisler Hz. Aişe yoluyla bizlere ulaşılmıştır.

1.9.2. Hadisin Rivayet Tarikleri ve Metinleri

Dördüncü hadis olarak zikredeceğimiz *Kütüb-i Tis'â* kaynakları arasında Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'i, Dârimî (ö.255/869) ve İbn Mâce'nin (ö.273/887)*Sünen'*lerinde yer almaktadır.

Dördüncü hadisin kaynaklarda geçen rivayet tariklerini şu şekilde gösterebiliriz:

1. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde

25715 - حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَادِمًا قَطُّ، وَلَا امْرَأَةً، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا، إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

Vekî > Hişâm > Babası >**Hz. Aişe** dedi ki:

"Rasulullah (s.a.v.) Allah yolunda olmadığı müddetçe eliyle ne bir hizmetçiye ne bir bayana ne de herhangi bir şeye vurmuştur."[132]

2. Dârimî'nin (ö.255/869) *Sünen*'inde

2264 - حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَنْبَأَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَادِمًا قَطُّ، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

[132] Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** h.n. 25715, s. 470.

Câfer b. Âvn > Hişâm b. Urve > Babası >**Hz. Aişe** dedi ki:

"Rasulullah (s.a.v.) Allah yolunda olmadığı müddetçe eliyle ne bir hizmetçisine ne de herhangi bir şeye vurmuştur."[133]

3) İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'inde

1984 - حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَادِمًا لَهُ، وَلَا امْرَأَةً، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا»

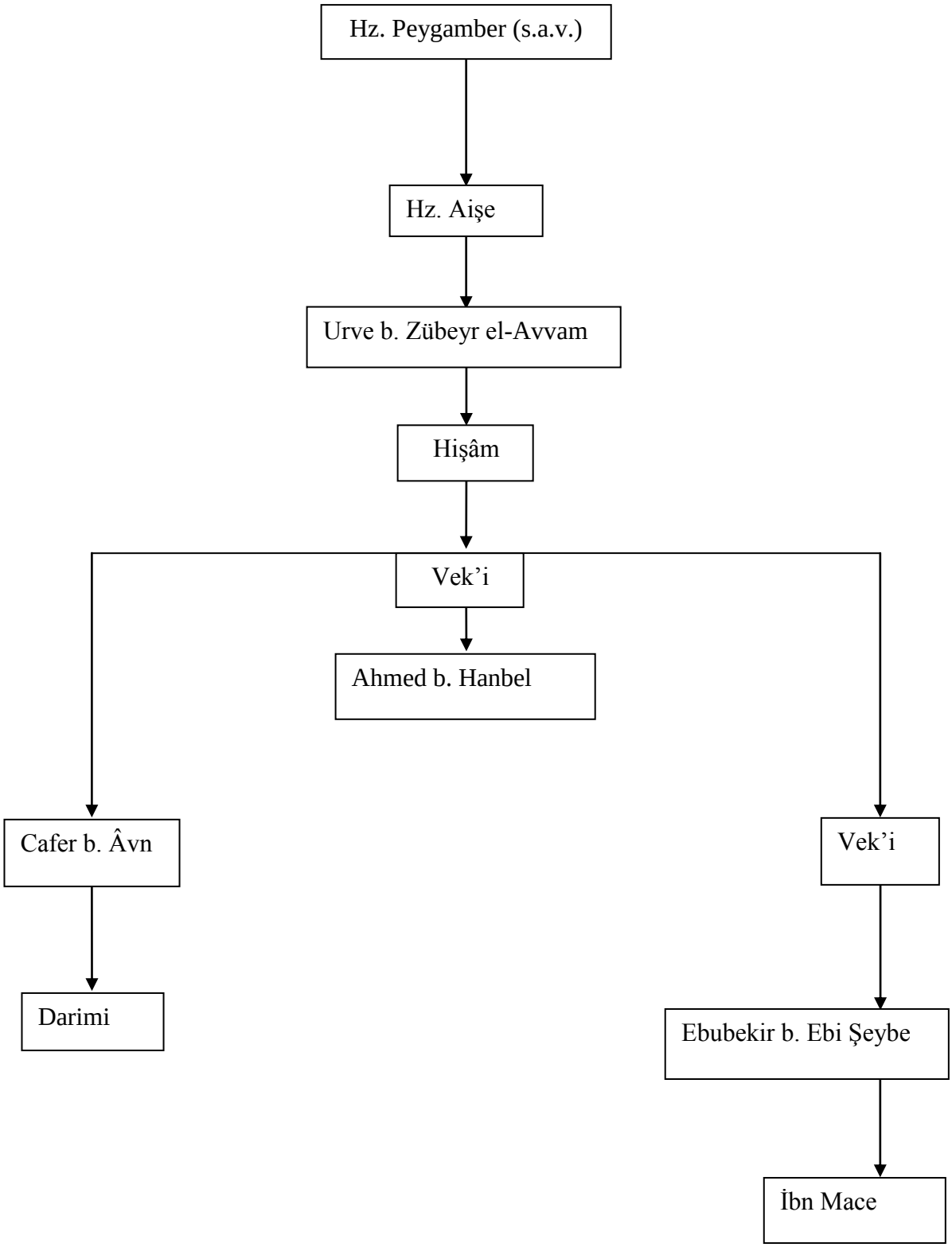
Ebubekir b. Ebi Şeybe > Vekî >Hişâm b. Urve > Babasından >**Hz. Aişe** dedi ki:

"Allah Rasulü; eliyle ne bir hizmetçiye, ne bir eşine ne de herhangi bir şeye asla vurmamıştır."[134]

1.10. İSNAD TENKİDİ YÖNÜNDEN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.10.1. Sened Ağı

[133]Darimî,**Nikah,** 11, s.1424.
[134]İbn Mâce, **Nikah,** 51, h.n. 1984, s.638.

Hz. Peygamber (s.a.v.)
Hz. Aişe
Urve b. Zübeyr el-Avvam
Hişâm
Vek'i
Ahmed b. Hanbel
Cafer b. Âvn
Darimi
Vek'i
Ebubekir b. Ebi Şeybe
İbn Mace

1.10.2. İsnad Tenkidi

Kadınların dövülmemesi ile ilgili olarak incelediğimiz dördüncü hadisimiz Hz. Âişe kanalıyla bize gelmiştir. İsnadları incelerken daha önce de belirttiğimiz gibi sahabi âdil olarak değerlendirilecektir. Değişik rivayetlerde ismi geçen ravi hakkında bir defaya mahsus bilgi verilip, ikinci defa aynı ravi hakkında bilgi verilmeyecektir.

1. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'inde

Vekî > Hişâm > Babası >**Hz. Aişe** senedi:

Hz. Aişe bnt. Ebi Bekr es-Sıddîk Ummu'l-Mu'min'in (ö. 58/678) : Künyesi Ummu Abdullahtır. Cumhur, Aişe annemizin nesebinin, Ummu Rûmân bnt. Amir b. Ûmeyr b. Abdu'ş-Şems b. Îtab b. Ezîne b.Semî b. Dehman b. el-Haris b. Ğanem b. Malik b. Kinân'a dayandığını belirtmişlerdir. Ebû Ubeyde'nin görüşüne göre, Hz. Âişe, Rasulullah'la (s.a.v.) birlikte hicretten iki sene önce Mekke'de evlenmiştir. Hz. Aişe; Hz.Peygamber, (s.a.v.) Hamza b. Amr el-Eslemi, Sâ'd b. Ebi Vakkas, Ömer b. el-Hattab, Babası Ebû Bekir es-Sıddîk, Ummû bnt. Vehb el-Esdiye'nin dedesi, Hz. Peygamber'in kızı Fatimetu'z-Zehrâ'dan hadis almıştır.[135] Kendisinden ise Ubeydullah b. Îyad, Ubeyd b. Ebi'l-Câ'd, Ârrak b. Malik el-Ğıfari, Urve b. Zübeyr, Urve el-Müzeni ve daha birçok kişi rivayette bulunmuştur.[136]Mesruk; aralarında yaşça büyük sahabilerin de bulunduğu kişilerin Hz. Aişe'ye faraiz konuları hakkında soru sorduklarını belirtmiştir. Mesruk, Hz. Aişe hakkında "Sadike bnt. Sıddîk ve Habîbete Habîbillah, yedi semavatın en parlak (iyi/güzel) hanımı" ifadelerini kullanırdı.[137]Ebû Osman en-Nehdî, Amr b. Âs'tan naklen, Rasulullah'a (s.a.v.) en çok kimi sevdiğini söyleyince Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Aişe cevabını vermiştir. Bu sefer kendisine erkekler içinde en çok kimi sevdiğini sorunca Hz. Aişe'nin babası (Ebu Bekir) cevabını vermiştir. Hişam b. Urve, Hz. Aişe'nin vefat tarihi 57 olduğunu söylemiş, bazılarına göre de Hz. Aişe'nin vefat tarihi Şevval ayının 58. yılında olduğunu zikredenler de olmuştur.[138]

---

[135]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.35, s.227.
[136]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.35, s.230.
[137]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.35, s.234.
[138]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.35, s.235.

Hz. Aişe tarikiyle gelen bu rivayetin isnadında herhangi olumsuz bir ifadeye rastlanılmamıştır. Daha önce ismi geçen raviler hakkında bilgi verildiği ve sika olduklarından dolayı hadisin isnadı sahih olduğu söylenebilir.

2.Dârimî'nin (ö.255/869) *Sünen*'inde

Câfer b. Avn > Hişâm b. Urve > Babası > Hz. **Aişe** senedi:

Cafer b. Avn b. Câfer b. Amr b. Hârîs el-Kureşi el-Mahzumî (ö. 206/822) : Cafer b. Avn; başta Hişam b. Urve, Yahya b. Saîd el-Ensârî, İsmaîl b. Ebi Halid ve Abdurrahman b. Abdullah el-Mesûdi olmak üzere birçok kimseden hadis almıştır. Kendisinden ise Ahmed b. Süleyman er-Rehâvi, İshak b. Mensur el-Kusec, Harun b. Abdullah el-Hammâl ve Yusuf b. Musa el-Katan olmak üzere pek çok kişi hadis rivayetinde bulunmuştur.[139] Ahmed b. Hanbel, Cafer b. Avn hakkında bir beis olmadığını onun iyi biri olduğunu belirtmiştir. İbn Maîn bu ravi'nin sika olduğunu söylemiştir. Ebu Hâtim ise Cafer b. Âvn'nın saduk olduğunu belirtmiştir. Buhârî onun vefat tarihini h.206 olduğunu söylemiştir.[140] Tabakatü'l-Kübra adlı eserde ise Cafer b. Avn'ın Şaban ayına 11 gün kala pazartesi günü h.209 yılında Halife Memun döneminde Küfe'de vefat ettiği ve kendisinin sika, kesiru'l-hadis olduğunu belirtilmiştir.[141]

Hz. Aişe (r.a.) tarafından nakledilen bu rivayeti incelediğimizde, bu rivayette farklı olarak karşımıza sadece Câfer b. Avn çıkmaktadır. Bu ravi hakkında ulaştığımız bilgilere göre muhaddisler onun hakkında sika, saduk ve la'bese bihi gibi ifadeler kullanmışlardır. Bu durum, bize ulaşılan bu rivayetin sıhhatine mani olacak herhangi bir illetin olmadığını göstermektedir.

3) İbn Mâce'nin (ö.273/887) *Sünen*'inde;

Ebubekr b. Ebi Şeybe > Vekî >Hişam b.Urve> Babasından >**Hz. Aişe** senedi:

---

[139]el-Mizzî, **Tehzîbu'l-Kemâl,** c.5, s.70-72.
[140] İbn Hacer, **Tehzîbu't-Tehzîb,** c.2, s.101.
[141]İbn Sa'd, **Tabakâtu'l-Kubrâ,** c. 6, s.366.

Bahsi geçen bu raviler hakkında daha önce bilgi verildiğinden dolayı aynı bilgiler tekrar zikredilmeyecektir. Nihayetinde bu rivayetin isnadının, sahih olduğu söylenebilir.

1.10.3. Dördüncü Hadisin İsnadlarının Değerlendirilmesi

İncelediğimiz dördüncü hadis, Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'le ilgili bir sözüdür. Arşatırdığımız bu hadisin *Kütüb-i Tis'a* kaynakları arasında toplamda üç rivayete ulaşılmıştır. Bu rivayetlerin tamamında ittisal bakımından herhangi bir probleme rastlanılmadığından dolayı senet açısından sahih olduklarını söyleyebiliriz.

1.11. HADİSLERİN İSNADLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamıza konu olan "Allah'ın kadın kullarını dövmeyin" rivayeti ile ilgili; İyas b. Abdullah b. Ebî Zubâb, Abdullah b. Zem'a, Muâviye b. Hayde b. Muâviye b. Kuşeyr ve Hz. Aişe, olmak üzere dört farklı sahabeden rivayeti bulunmaktadır. Bu rivayetlere bakıldığında, birinci hadis İyas b. Abdullah b. Ebî Zubâb tarafından nakledilmiş olup ve *Kütüb-i Tis'a* kaynaklarında toplamda üç rivayet tespit edilmiştir. Bahsi geçen bu hadislerin isnadlarında ittisal yönünden herhangi bir illetin bulunmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla sened açısından bu rivayetlerin sahih olduklarını tespit edilmiştir. İkinci hadis, Abdullah b. Zem'a tarafından rivayet edilmiş olup, toplamda on rivayete ulaşılmıştır. Zikrettiğimiz bu rivayetlerin isnadlarında herhangi bir cerh sebebi olmadığından dolayı senedlerin sahih olduklarını tespit ettik. Daha sonra üçüncü hadis Muâviye b. Hayde b. Muâviye b. Kuşeyr isnadıyla rivayet edilmiş olup ve toplamda dört rivayetine ulaşılmıştır. Zikredilen bu dört rivayetin tamamında sened bakımından sahih kabul edildiğini söylemek mümkündür. Son olarak dördüncü hadis Hz. Aişe tarikiyle rivayet edilmiştir. Toplamda üç rivayet tespit edilen bu hadislerin isnadlarında ittisal bakımından herhangi bir problemin olmadığından dolayı sened açısından sahih olduklarını söyleyebiliriz. Sahabiler tarafından nakledilen bu rivayetlerin muhtevalarına bakıldığında ise genel olarak rivayetlerde kadın dövmenin yasaklandığına dair bir takım uyarı, ta'zir edici gibi ifadeler içeren rivayetler tespit edilmiştir. Yaptığımız bu çalışmayı, *Kütüb-i Tis'a* içerisinde sınırlandırarak bu

rivayetlerle ilgili yedi farklı kaynak tespit edilmiş olup, toplamda 20 rivayet tespit edilmiştir. Hadislerin isnadlarına bakıldığında, ravileri cerh edilecek herhangi bir problemin olmadığını tespit edilmiş olup, dolayısıyla zikredilen isnadlarının tamamı sahih olduğunu ve bu rivayetlerin tümünün saraheten merfu olduğu söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERİN MUHTEVA TAHLİLİ

2.1. METİN TENKİDİ AÇISINDAN RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Birinci bölümde, kadınların dövülmemesi gerektiğini belirten rivayetlerin isnad bakımından herhangi bir problemlerinin bulunmadığı nihayetinde rivayetlerin tamamının sahih oldukları tespit edilmişti. Bu bölümde ise rivayetleri, dil özellikleri bağlamında incelenip daha sonra metin tenkidi açısından Kur'an'a ve Sünnete arz edilecektir. Daha sonra rivayetlerle ilgili şarihlerin görüşlerine yer verilecek ve rivayetlerin fıkıhtaki kullanımlarına değinilecektir.

2.1.1. Hadislerin Dil Özellikleri Bağlamında Anlaşılması

Hadislerin rivayet şekli incelenildiğinde, rivayet edilen hadislerin lafzi olarak değil, manayla rivayet edildiklerini söyleyebiliriz. Bundan dolayı aynı hadis hakkında, lafızları farklı birden fazla rivayetle karşı karşıya gelebilmekteyiz. Bu durum sahabilerin, kendilerinden sonra gelen nesillere Rasulullah'tan (s.a.v.) hadisleri manayla rivayet ettiklerini göstermektedir diye düşünüyoruz. Bu rivayet şekli, aynı hadis hakkında birbibirinden farklı tarikler ile bizlere hadisin farklı lafızlarla ulaşılmasını sağlamıştır.

Metin tenkidi konusunda aceleci davranılmamalıdır. Çünkü tespit ettiğimiz hadisin isnadı her ne kadar sahih olsa bile hemen metin tenkidine geçilmemesi gerekmektedir. Zira araştırdığımız hadis, aynı hadis hakkında farklı lafızlarla rivayet edilmiş birçok tarikten sadece biri olabilir. Çünkü farklı eserlerde geçip tamamının

aynı lafızlarla rivayet edilen hiçbir hadis yoktur. Aksine rivayet edilen hadisler, lafızları birbirinden farklı olan çeşitli tariklerden oluşturulmuştur.[142]

Enbiya Yıldırım'ın "Hadis Problemleri" adlı eserinde, es-Suyuti'nin İktirah adlı eserinden naklen; Hadislerin çoğunun manayla rivayet edilmesindeki probleme temas ederek durumu şöyle itiraf etmektedir. "Hadislerin Hz. Peygamber'in dediği şekilde sabit olduğu belli olanlarla istişhad edilir. Bu tür hadisler ise gerçekten nadirdir. Az sayıdaki bazı kısa hadislerde bu durum söz konusudur. Çünkü hadislerin çoğunluğu manayla rivayet edilmiştir. Hadisler tedvin edilmeden önce, Arap olmayanlar bile (aslen Arap olmayıp ta) Araplar içerisinde yetişip büyüyenler birbirlerine hadis alıp vermişler, kendi kullandıkları ibarelerle rivayet etmişlerdir. Böyle oluncada ilavelerde, noksanlıklarda, takdim-tahirlerde bulunmuşlar, lafızları başkasıyla değiştirmişlerdir. Bu sebepledir ki aynı kıssayla ilgili rivayet edilen hadisteki lafızların farklı şekillerde geldiğini görürsün."[143] Biz de mana ile ilgili rivayetlerin sebep olduğu şeyleri göz önünde bulundurarak araştırmakta olduğumuz hadislerin, kendi aralarında anlam kaymasının olup olmadığına tespit etmeye çalışacağız. Bunun içinde bu rivayetlerle ilgili ulaşabildiğimiz bütün tarikleri toplayıp ortak bir metne ulaşılmaya çalışılacaktır.

2.1.2. Hadislerin Metin İnşası

Bu başlık altında kadının dövülmemesini gerektiren rivayetlerin metin inşasını yapacağız. Bu konuyla ilgili toplamda yirmi hadise ulaştık. Rivayetlerin ortak bir metin inşasını yaparken hadisleri kronolojik bir düzen içerisinde inceleyip, zaman içerisinde rivayetler arasındaki lafız farklılıklarını ortaya çıkaracağız. Bu işlemler sonucunda rivayetlerin ortak bir metnine ulaşmaya çalışacağız.

2.1.2.1. Birinci Hadisin Metin İnşası

Birinci hadis İyâs b. Abdullah b. Ebî Zubâb kanalıyla; Dârimi (ö.255/868), İbn Mace (ö.273/886) ve Ebu Davud'un (ö. 275/889) *Sünen*'lerinde yer almaktadır. Zikredilen bu hadis, mezkur eserlerde toplamda üç farklı yerde geçmektedir. İsnad bakımından sahih olan bu hadis, rivayetler arasında çok az lafzi farklılıklar dışında

---

[142] Kırbaşoğlu, **Alternatif Hadis Metodolojisi,** s.194-195.
[143] Enbiya Yıldırım, **Hadis Problemleri,** Rağbet yayınları, İstanbul, 2007, s. 120-121.

rivayetin zaman içerisinde bir anlam kaymasına uğramadığı da tespit edilmiştir. Söz konusu az olan bu lafız farklılığı örneği incelenildiğinde Darimi ve Ebu Davud'un rivayeti, metin olarak tamamı aynı olup sadece İbn Mace'de metnin anlamını değiştirmeyecek düzeyde çok az farklı kelimeler bulunmaktadır. Darimi ve Ebu Davud'ta hadislerin başında geçen لاتضربوا (dövmeyin) ifadesi, İbn Mace'de farklı olarak لاتضربن (kesinlikle dövmeyin) şeklinde rivayet edildiği tesbit edilmiştir. Daha sonra rivayette, Hz. Ömer kadınların kocalarına karşı serkeşlik yaptıklarını, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) iletince, Darimi ve Ebu Davud'da; Hz. Peygamber'in kadınların dövülmesi ile ilgili فرخص (ruhsat verdi) ifadesi kullandığı, İbn Mace'de ise فأمر (emretti) şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bu hadislerin metinleri incelenildiğinde, Darimi'de geçen metin ortak bir metin olarak kabul edilebileceği kanaatine vardık.

Hz. Peygamber,*"kadınları dövmeyiniz"* buyurmuştu. Hz. Ömer, (r.a) Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna çıkarak: "Kadınlar kocalarına karşı geldiler, dinlemez oldular." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kadınların dövülmesine izin verdi. Bu defa birçok kadın Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına gelerek kocalarını şikâyet etmeye başladılar. Bunun üzerine Rasulullah, şöyle buyurdu: *"Birçok kadın Muhammed'in ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir."*

2.1.2.2. İkinci Hadisin Metin İnşası

İkinci hadis için Abdullah b. Zemâ kanalıyla; Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned*'inde (4), Darimi'nin (ö.255/868) *Sünen*'inde (1), Buhari'nin (ö.256/869) *Sahih*'inde (2), Müslim'in (ö.261/874) *Sahih*'inde (1), İbn Mace (ö.273/886) ve Tirmizi'nin (ö.279/892) *Sünen*'lerinde birer olmak üzere, toplamda 10 rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetlerin tamamı isnad bakımından yaptığımız araştırma sonucunda sahih olduğu kabul edilmiştir. Metinler dikkatle incelenildiğinde rivayetler arasında bazı lafzi farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklı lafızlar her ne kadar metinler arasında kullanılmış olsa da hepsinin genel olarak ortak bir mana taşıdığını ve zaman içerisinde rivayetlerin anlam kaymasına uğramadığı görülmüştür.

Söz konusu olan rivayetler arası lafız farklılıklarına bakıldığında إلام(nereye kadar), جلد (dövmek, kırbaçlamak, şiddetle cezalandırmak),عبد (köle), يضاجعها (yatar, uyumak), مابال (niçin), الرجل (adam, kişi), يجامعها (onunla yatar), الأمة (cariye), في أخر اليوم(günün sonunda),من أخر الليل (gecenin sonunda), من أخر النهار (gündüzün sonunda), علام (hangi nedenle) gibi lafızların rivayetler arasında farklı kullanıldığı görülmüştür. Tüm bu farklı lafızlar bir arada düşünülerek Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde geçen (a) hadisi ortak metin olarak kabul edilebilir:

"Sizden biriniz, belki günün sonunda veya gecenin sonunda beraber yatacağı karısını niçin dövüyor?"

2.1.2.3. Üçüncü Hadisin Metin İnşası

Muâviye b. Hayde kanalıyla İbn Mace (ö.273/886) ve Ebu Davud (ö. 275/889)'un *Sünen*'lerinde toplamda dört rivayet geçmektedir. Rivayetlerin isnadı bakımından sahih olduklarını tespit ettik. Zikredilen dört rivayet arasında metnin anlamını bozmayacak düzeyde lafız farklılıkları tespit edilmiştir. Metinler incelenildiğinde, İbn Mace ve Ebu Davud'taki zikredilen hadislerin fiillerdeki zamirlerin değiştiği görülmüş olacaktır. Örnek olarak İbn Mace'nin Sünenindeki fiiller يطعمها (yedirmek), يكسوها (giydirmek), ولايضرب (dövmemek) gibi. Ebu Davud'un Süneninde ise تطعمها (yedirmek), تكسوها (giydirmek), ولاتضرب (dövmemek) şeklindedir. İbn Mace ve Ebu Davud'ta zikredilen (a) hadislerindeki الْوَجْهَ (yüz) ifadesinin Ebu Davud'ta zikredilen (b ve c) hadislerinde kullanılmadığı görülmüştür. Ayrıca İbn Mace ve Ebu Davud'ta zikredilen (a) hadislerindeki وَلَا يَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْت (onları ev haricinde yalnız bırakmamak) ifadesinin Ebu Davud'taki (b ve c) hadisleri içerisinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Tüm bu lafız farklılıklarını göz önünde bulundurarak her dört metninde anlam bakımından bir değişikliğe uğramadığını görülmüştür. Dolayısıyla Ebu Davud'ta geçen (c) hadisinin ortak bir metin olarak kabul etmemizde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

"Yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin, onları dövmeyin ve kendilerinin çirkin olduğunu söylemeyin."

2.1.2.4. Dördüncü Hadisin Metin İnşası

Dördüncü hadis Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkındaki bir tespitidir. Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned*'inde, Darimi (ö.255/868) ve İbn Mace'nin (ö.273/886) *Sünen*'lerinde toplamda üç rivayet tespit edilmiştir. Bu üç rivayetin tamamında isnadların ittisal bakımından herhangi bir problemine rastlanılmamıştır. Dolayısıyla isnadları sahih kabul edilmiştir. Metinler arası lafız farklılığı incelendiğinde ise rivayetler arasında çok az lafız farklılığı bulunup, zaman içerisinde herhangi bir anlam kayması olmadığı görülmüştür.

Söz konusu olan metinlerde geçen kelime farklılıklarına bakıldığında Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ve Darimi'nin *Sünen*'inde geçen rivayetlerin aynı olduğunu sadece Darimi'de lafzetullah kelimesine عز وجل (aziz ve celil) kelimesinin eklendiği görülmektedir. İbn Mace'nin *Sünen*'inde geçen rivayetin metnine bakıldığında, diğer mezkur eserlerde geçen قط (asla) ve الا أن يجاهد في سبيل الله (Allah yolunda olmadığı müddetçe) ifadelerin İbn Mace'nin eserinde zikredilmediği görülmüştür. Hadislerin ortak metni Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i ve Darimi'nin *Sünen*'inde geçen rivayet, ortak bir metin kabul edilebilir:

"*Rasulullah (s.a.v.) Allah yolunda olmadığı müddetçe eliyle ne bir hizmetçiye ne bir bayana ne de herhangi bir şeye vurmuştur."*

Kadın dövmenin yasaklandığı rivayetleri genel olarak değerlendirdiğimizde, Rasulullah'ın, (s.a.v.) darb eyleminde bulunan kimseleri, açık ve net bir şekilde tâ'zir ettiği görülmüştür. Zira âlemlere rahmet olarak gönderilen ve aynı zamanda kainatta yaşayan herkes için üsve-i hâsene veya rol model niteliğinde olan Hz. Peygamber (s.a.v.) hiçbir zaman ne kölesine ne eşine ne de çocuklara en ufak bir tokat bile atmamıştır. Eşlerine karşı te'dip adı altında veya başka sebeplerden dolayı uyguladığı şiddet için Kur'anda veya bazı rivayetlerde delil aramak isteyenlere karşı, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu eşsiz duruşu bir delildir. Zira araştırdığımız hadislerde, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kadınlara karşı darb eyleminden sakınmamız gerektiğini ve onlara karşı sevgi ve şefkati elden bırakmamamız hususunda bizlere uyarıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

2.2. HADİSLERÎN KUR'ÂN'A ARZI VE HADÎSLERİN TEFSİR İLMİNDEKİ KULLANIMI

Muhaddisler, hadis tarihi boyunca nakledilen rivayetleri daha doğru ve daha güzel anlamaları için metin tenkidi kriterlerinden olan ve aynı zamanda hiyerarşik bakımından ilk sırada olan "Kur'ân'a arz" yöntemini uygulamışlardır. Rehber kitabımız olan Kur'ân'ın birçok ayeti kerimesinde, Yüce Rabbimiz Hz. Peygamber'e (s.a.v.) "Ben ancak Rabbimden bana vahyedilene uymaktayım." [144] veya "Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum."[145] demesini emretmiştir. Alemlere hem rahmet hem de üsve-i hasene olarak gönderilen Rasulullah'ın (s.a.v.) sireti dikkatle araştırıldığı zaman onun hayatının tamamının, Kur'ân'ın birebir pratik yaşantısı olduğu görülecektir. O halde siretinin tamamı Kur'an'la birebir örtüşen Rasulullah'ın (s.a.v.) hayatında, Kur'ân'a muhalif ne kavli ne fiili ne de takriri bir sünnetin olduğu iddia edilemez.

Araştırma konumuz olan; kadının dövülmemesi ile ilgili rivayetleri bu bölümde Kur'ân'ı Kerim'e arz edilecektir. Bu konuyu incelediğimizde Kur'ân'ın sadece ilgili ayetle sınırlı kalmayıp, Kur'ân'ın genel muhtevasını da göz önüne alacağız. Zira Kur'ân parçaçı bir şekilde okunulduğunda, farklı ayetler arasında bile problem görülebilir. Bundan dolayı Kur'ân'ı doğru bir şekilde anlamak için bir bütün olarak okumamız gerektiğini unutmamamız gerekmektedir.

Araştırmakta olduğumuz hadislerle ilgili; Kur'ân'ı Kerim'de Nisa 34. ayetinde yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"ارجال قوامون عل النساء بما فضل الله بعضهم علي بعض وبما انفق من اموالهم فالصالحات قانتات حافظات للغيب بما حفظ الله ولتي تخافون نشوزهن فعظوهن واهجروهن في المضاجع واضربوهن فان اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا ان الله كان عليما كبيرا"

"Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdırlar. Çünkü Allah insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve

[144] A'raf, 7/203.
[145] En'am, 6/50.

ailenin geçimini sağlamakta) dırlar. İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da "gayb"ı korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, çok büyüktür." [146]

Kadın dövülebilir iddiası, Kur'an'da Nisa suresi'nin 34. ayetinde geçen şu ifadeye dayandırılmaya çalışılmaktadır: "(Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün." Bizde bu ayet'e binaen kadına karşı şiddet unsurunu içeren veya şiddete sebep olan iki kavramı incelemeye tabi tutacağız:

a) Nüşûz:

Nüşûz kelimesi sözlükte; başkaldırmak, sevmemek [147] veya "yükselti ve tümseklik anlamından alınmış olarak, kadının kocasına kafa tutup isyankar bir durum almasıdır ki güya kendisini yüksek farz edip itâatını kaldırmış olur."[148]

Sözlükte nüşûz kavramına karşı kullanılan bu anlamlar incelendiğinde; nüşûzlük davranışlar sadece bayana has özellikler olmayıp yeri geldiği zaman geçimsizliğin koca yani erkek tarafından da kaynaklanılabileceği söylenebilir. Bundan dolayı geçimsizlik veya uyuşmazlık kadından kaynaklı bir durum ise bu durumda kadın "Nâşize" olur, eğer ki hanımına karşı kötü davranan, onun haklarını ihmal eden erkek ise bu durumda erkeğe de "Nâşiz" denilmektedir.[149]

Nâşize olan bayanın durumuna geçmeden önce erkeğin nâşiz durumunda olduğu zaman yapılacak yaptırım mezhepler arasında şu şekildedir: Eşlerin, kendi aralarında meydana gelen problemleri halledememesi ve erkeğin hanımına karşı kötü davranışlarda ısrar etmesi durumunda İslam fâkihleri bu duruma müdahele edip

---

[146] Nisa, 4/34.
[147] Luvîs Ma'luf, **el-Müncid fi'l-Lüğa ve'l-Alam,** Beyrut, 1973,s.809.
[148] Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, Huzur yayınları, İstanbul, 2008, c.3, s.85.
[149] Hacı Mehmet Günay, **Nüşûz,** TDV, İstanbul, 2007, c.33, s.303.

gerekirse erkeğe cezai uygulamalarının verilmesi ve kadının korunması konusunda hemfikirdirler. Maliki ve Hanbeli mezhebine göre kocası, hanımına karşı kötü davranışlarda bulunduğu takdirde kadın, hâkime başvurup boşanma isteğinde bulunabilir. Hanefi ve Şafii âlimlerin görüşüne göre ise bu konu boşanma için yeterli değildir. Kadın, eşinin kendisine karşı iyi davranışlarda bulunmadığını kanıtlamadığı sürece boşanma isteğinde ısrar ederse veya geçimsizlik iddiasında bulunursa hâkim, başka bir ayetin hükmü gereğince (en-Nisa 4/35) her iki tarafın ailesinden birer hakem belirler. Daha sonra seçilen bu hakemler karı koca arasını düzeltmeye çalışırlar. Buna rağmen karı koca arasında geçimsizlik devam ederse Maliki ve Hanbeli mezhebine göre bedelli veya bedelsiz bir şekilde boşanmaya hükmederler. Hanefi, Şafii ve Hanbeli âlimlerinin tercih edilen görüşüne göre ise koca, hakemlere vekâlet vermediği müddetçe boşanma gerçekleşmez.[150]

Nâşize konumunda olan bayanın durumu ise Nisa suresinin 34. ayetinde zikredilir. Söz konusu olan bu ayetin sebebi nüzuluna bakıldığında; rivayete göre Ensar'dan biri, hanımına tokat atınca kadın yaşanılan bu olaya karşı kocasını Rasulullah'a şikâyet etmeye başlar. Rasulullah (s.a.v.) bu olaya karşı hanımına tokat atan erkeğe kısas hükmünün yapılmasını isteyince bu olaya binaen; "Sana vahyedilmesi tamamlanmadan önce Kur'ân'ı okumakta acele etme." (Taha:114.) ayeti nazil olmuştur. İşte bu olaydan sonra Nisa 34. ayet nazil olmuştur.[151] el-Keşşâf'ta Sâ'd b. Rabi diyor ki; Ensar'ın ileri gelenlerinden biri, eşine (Habibe bnt. Zeyd b. Ebi Züheyr'e) tokat atınca, bu bayan babasıyla birlikte Rasulullah'a gelerek kocası tarafından dövüldüğünü anlatınca, bu bayana karşı Hz. Peygamber "Kocana karşı misillemede bulun" demiş ve Nisa 34. ayet bu olaya binaen nazil olmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.); (Sen bir şey istedin fakat Allah da başka bir şey istedi. Zira Allah'ın dilediği en hayırlısıdır) buyurmuştur. Bu duruma karşı Hz. Peygamber (s.a.v.) kısas hükmünü kaldırmıştır.[152] Sebeb-i nüzul olarak tefsirlerde genellikle birbirine benzeyen bu iki rivayet zikredilmektedir.

---

[150] Günay, **Nüşûz**, TDV, 2007, c.33, s.304.

[151] Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesir b. Ğalib el-Amili Ebu Cafer et-Taberi, **Câmi'u'l-Beyan fi Te'vili'l- Kur'ân,** thk, Ahmed Muhammed Şakir, Müesesetu'r-Risale, 1420/2000, c.8, s.292.

[152] Ebu'l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed ez-Zemahşeri Carullah, **el-Keşşaf ân Hakâik Ğavamidu'd-Tenzil,** Beyrut, 1407, c.1, s.506.

Allah (c.c.) Nisa 34. ayetinde bayanın nüşûzuna karşı, kocasından yaşanılan bu geçimsizliğe, uyuşmazlığa veya serkeşliğe tedbir olarak bir takım davranışları uygulanmasını istemektedir. İşte bu durumda serkeşliğe karşı atılacak ilk adım "öğüt vermek"tir. "Buradaki gaye serkeşliği daha yayılıp dağılmadan önlemektir. Serkeşliğin belirtilerini bir anda yok eden biricik tedavi usülü budur. Fakat bazen öğüt fayda vermeyebilir. Çünkü çeşitli kaprisler ve son haddine varan taşkınlıklar buna engel teşkil eder. Aynı zamanda güzelliğiyle, malıyla veya aile durumuyla yahut da bir takım kıymet ve değerleriyle üstünlük sevdasına kalkışabilir."[153]Şayet bu durumda olan bir bayana öğüt fayda vermezse, bu sefer kadının nazını dindirecek ikinci psikolojik merhale olan "yatakları ayırmak" eyleminin süreci başlar. Çünkü "Yatak; cazibe ve tahrik mahalli olan bir yerdir. Şımarık serkeş kadının hakimiyetinin zirvesine burda ulaşır. Erkek, kadının bu tutumuna karşı duygularını frenleyebilirse şımarık, serkeş kadın en önemli silahını elinden almış olur. Erkeğin bu derece soğukkanlılığı ve güçlü iradesi karşısında kadın çoğu zaman yumuşar ve ani bir dönüş yapar. Ancak bu icraatın kendine has bir şekli vardır. Bu ayrılış çocukların yanında olmamalıdır. Çünkü bu, çocuklarının ruhunda şer ve fesat tohumunun yeşermesine sebep olur."[154] Önerilen bu iki yol şayet ilişkiyi düzeltmeye aracı olamazsa ayeti kerimede zikredilen üçüncü yol olan " onları dövün" eylemi başlar. Asıl tartışmanın başladığı yer olan bu üçüncü yolu, bir alt başlık altında zikretmek istiyoruz.

b) Darp:

Serkeşlik durumunda olan bir bayana karşı daha önce zikrettiğimiz iki yol fayda vermediği takdirde bu sefer ayeti kerimede zikredilen üçüncü yol olan "darp" eylemi zikredilir. Biz bu konuya giriş yapmadan önce öncelikle "darabe" fiili hakkında önce sözlüklere ve daha sonra Kur'ân'daki kullanımına değineceğiz.

"Darabe" fiili'nin sözlükteki anlamlarına baktığımızda; vurmak, dövmek, hareket etmek, havanın soğuması, hafif yağmur'un yağması, tutmak, yüz çevirmek, rızık aramak, karıştırmak, para basmak, sınıf-çeşit, katı beyaz bal,[155]rızık talep etmek

[153] Seyyid Kutub, **Kur'an'ın Gölgesinde Kadın,** s.46-47.
[154] Seyyid Kutub, **Kur'an'ın Gölgesinde Kadın,** s.47.
[155]Ma'luf, **el-Muncid fi'l-Lüğa ve'l-Alem,** s.448-449.

için yola çıkmak, örnek vermek, dalgalanmak, işi bozulmak[156] gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Kur'ân'ı Kerim'deki "darabe" fiili'nin kullanıldığı bazı ayetleri incelediğimizde; "örnek vermek"[157], "vurmak"[158], "kaplamak"[159], "dolaşmak"[160], "kalkmak"[161], "kapatmak"[162], "yürümek"[163], "darbe indirmek"[164], "geri durmak"[165], "ortaya atmak"[166], "çekmek"[167], "yolculuğa çıkmak"[168] gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

Darabe kelimesinin sözlük anlamlarına bakıldığında birden fazla anlamlarda kullanıldığını görürüz. Özellikle Kur'an-ı Kerim'de geçen bu kavramın kullanım alanlarına baktığımızda darabe kelimesinin herhangi dünyevi bir suçun cezası olabilecek bir uygulamadan söz edilmediği açıkça anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de kadının darb edilmesi ile ilgili olarak ne bir emir ne de bu yöntemle ilgili bir terbiye şeklinin olmadığını açıkça görülmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz sözlük anlamları içerisinde Kur'an'da "örnek vermek" anlamı ön planda çıkmaktadır. En son bahsettiğimiz anlam yolculuk ile ilgilidir ki Nisa 34. ayetinde geçen anlam bu yönde olabilir. Kelimenin "vurmak" anlamındaki kullanımların alanlarında ise ölüm vaktinde meleklerin vurması, sert bir kayaya vurup suyun çıkması ve vurup kırmak anlamının bulunduğu görülmektedir. Söz konusu Nisa 34. ayette geçen "darb" kelimesinin iddia edildiği gibi yavaşça vurarak ya da yavaşca dayak atılarak cezalandırmak söz konusu olamaz.[169]

---

[156] Muhammed b. Ebibekir b. Abdulkadir er-Razi, **Muhtaru's-Sihah,** Beyrut-Lübnan, s.378-379.
[157] Bakara, 2/26.
[158] Bakara, 2/60.
[159] Bakara, 2/61.
[160] Bakara, 2/273.
[161] Nahl, 16/74.
[162] Kehf, 18/11.
[163] Taha, 20/77.
[164] Saffat, 37/93.
[165] Zuhruf, 43/5.
[166] Zuhruf, 43/58.
[167] Hadid, 57/13.
[168] Ali İmran, 3/156.
[169] Mehmet Okuyan, "Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı",**Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Samsun, 2007, s.122.

Mehmet Okuyan her ne kadar böyle diyorsa da bu iddiayı, tam olarak temellendirememektedir diye düşünüyoruz. Zira tefsir kaynaklarına baktığımızda ayette geçen "darabe"nin dövmek anlamına geldiği açıkça belirtilmiştir. Kur'an'ın verdiği ruhsatın Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hayatında uygalamaya geçmemiş olması ve ayeti daha dikkatli bir şekilde indiği ortamı da dikkate alarak okumamız gerektiğini göstermektedir. Yukarda görüldüğü gibi Nisa 34. ayetinde geçen darb fiili hakkında bunun "dövmek" anlamında kullanılmadığını "yolculukla ilgili" olduğunu iddia edenler bulunmaktadır. Bu söylem; tarih boyunca nahoş ya da açıklanması zor olan durumları Kur'an'dan düşürme veya yine ihtiyaç duyulan durumları Kur'an'a söyletme biçiminde bir karmaşa olarak yorumlanılabilir. İçerisinde hanımların erkekler tarafından dövülmesini tasvip eden bir ayetin yer almadığı modern bir Kur'an metnine özlem duyulması da yine geleneksel ve psikolojik alt yapıdan kaynaklanmaktadır. Ataerkil yapıdan ve her anlamda şiddet ögelerinden berî tutulmuş Kur'an'î bir metne malik olmak günümüz modern Müslümanlarının ne ilk ne de son özlemidir. Fakat tarihsel verilere hiç başvurmaksızın yalnızca Kur'an metninin bütünsel gerçekliğinden dolayı çağdaş özlemlere yanıt teşkil edecek Kur'an varyantları türetmenin ilmi anlamda savunulmazlığı şöyle dursun belli grupları memnun etmenin dışında ikna ediciliği de zayıf kalacaktır. Kur'an'ı erkek egemen bakış açısından arındırmak "darb" ifadesine "vurup dövme" biçiminde değil de "evden uzaklaştırmak" şeklinde daha makul kabul edilebilir ve nispeten daha yumuşak anlamlarla ifade etmekle sonuca varılabilecek bir hedef olamaz.[170]

Bahsedilen şey, Kur'an'ın muhatapları olduğunda yaklaşık yirmi yıllık dinamik bir tarihi süreci kapsayan nüzul evresinde var olan standart bir yapı akla gelmektedir. Kur'an'ı anlamlandırma aşamasında lüzumlu bir kıstas olarak kendilerine hitap edilen bu kitle her bir bölüm için tekrar saptanması lazım gelecek ölçüde kendi içinde farklılık gösteren hareketli bir beşeri realite biçiminde görülmelidir. Söz konusu ayetin nüzuluna sebep olan vaka, bu hususta fikir sahibi olmamıza yardımcı olabilecek mahiyettedir. Rivayet şudur ki aristokrat bir bayan (Habibe bint Zeyd) beraberinde babasıyla Peygamberimize gelir ve eşinin kendisini dövdüğünü anlatır. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) bu hanıma, eşine misliyle/kısas

[170] Mustafa Öztürk, **Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2017, s.165-166.

karşılık vermesini söylemesinden sonra bu ayet nazil olmuştur. Bu perspektiften ele alındığında, Kur'an'ın söz konusu ayette bir erkeğin eşiyle arasında bir pürüz meydana geldiğinde ki bu pürüz Kur'an'î anlatıma göre hanımı, erkeğine başkaldırdığında şeklindedir. Öncelikli yol olarak darp etme yoluna giden erkeklere hitaben indirildiği ve o erkeklere daha mutedil çözüm arayışlarına sevk ettiği gayet rahat bir biçimde söylenebilir. Bu nezaket göz ardı edildiğinde sanki Kur'an muhatabı erkeklerin tamamının sürekli hanımlarını dövdüğü gibi hiçbir şekilde tarihsel realiteyle örtüşmeyen bir neticeye yahut Kur'an'ın muhatabı olan tüm erkeklere lazım geldiğinde hanımlarına şiddet uygulamalarını tavsiye ettiği yönünde bir yanılgıya sebep olabilmektedir. Halbuki bahsedilen ayet, hanımlarını dövmeyi bir usül olarak kabul edegelen ataerkil Araplara adeta farklı bir yöntemi öğretir niteliktedir. Hiç şüphe yoktur ki erkek egemen bir toplumda bir konuda tavsiye edilen çözümlerde yine aynı şekilde ataerkil bir karakterde olacaktır. Esasen Kur'an'da tavsiye edilen bu önlemleri gerektiren problem de yalnızca ataerkil karakterdeki bir toplumda problem oluşturabilecek olan "hanımın eşine başkaldırma" davranışıdır.[171]

Sonuç olarak evlilik müessesi; karşılıklı sevgi, saygı, şefkat ve merhamet ilişkisine dayalı kutsal bir müessesedir. Bazen yeri gelir, beşeri zaaflarımıza kapılarak her iki taraftan yani nâşiz (eşine kötü muamelede bulunan erkek) veya nâşize (kocasına karşı serkeşlikle davranan kadın) tarafından sorunlar veya hatalar vukû olacaktır. Nisa 34. ayet'inde geçen ifade şekli de serkeşlik durumunda olan bir bayana karşı yapılacak ilk yöntem; var olan probleme karşı güzel bir üslupla "öğüt veya nasihat vererek" aralarında bulunan problemi halletmektir. Eğer sorun bu şekilde halledilmez ise ikinci adım olan "yatakları ayırmak" yöntemi uygulanılacaktır. Şayet bu da çözüm yolu olmaz ise son aşama olan "dövme" eylemi olacağını söyleyebiliriz. Her ne kadar burda dövme eylemi hakkında ayet nazil olmuşsa da o dönemin şartlarını da göz önünde bulundurmamız gerekmektedir. Zira behsettiğimiz ilk muhatap kitle, kadının neredeyse kimliğinin olmadığı bir dönemdir. Bu ayette yüce Allah, doğrudan dövme eyleminin yerine daha insani çözüm yollarını bize sunmaktadır. Bu konuda da Kur'an'ı en iyi anlayan ve Kur'an'ı en iyi yaşayan

[171] Ömer Özsoy, **Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine –Karı Dövme Olgusu Bağlamında 4.Nisâ, 34 Örneği-**, İslamiyat, c.5, sayı 1 (2002), s.123-124.

Hz. Peygamber'in nebevi sünnetine bakmamız gerekmektedir. Zira araştırdığımız hadislerde de Rasulullah'ın (s.a.v.) hiçbir zaman ne bir bayana ne bir hizmetçilerine ne de herhangi bir şeye vurmadığı belirtilmiştir. Ayrıca hanımlarını döven kimselere karşı da ta'zir edici bir üslup kullandığını görebilmekteyiz. Madem Kur'an'ı Kerim, Hz. Peygamberi bütün insanlığa bir üsve-i hasene olarak göstermektedir. O zaman bu konuda da onun nebevi sünnetinde olan kadına vurmaktan kaçınıp onlara sevgi, şefkat ve merhameti göstermemiz gerektiğini bilmemiz gerekmektedir.

Mustafa Öztürk'ün; Kurtubi'den almış olduğu nakilde hanımın, kocasına karşı dikbaşlılık veya utanç verici bir davranışta bulunmaksızın sırf çirkinlikleri veya kötü ahlakları durumunda evliliğin devam ettirilmesi uygun ve güzel bir davranış olarak nitelendirmektedir. Çünkü ihtimal olabilir ki Allah evlilik yoluyla o hanımlardan, salih çocuklar dünyaya getirmesi gibi hayırlı bir sonuca vesile kılabilir. İmam Müslim'in es-Sahih'inde Ebu Hureyre'den rivayet etmiş olduğu şu hadis de buna delalet etmektedir. " Mümin bir erkek mümin bir kadından büsbütün nefret etmesin. Çünkü o kadının bir huyundan hoşlanmasa da başka bir huyundan hoşnut olur/olabilir."[172] Dolayısıyla karı-koca arasında yaşanılan sıkıntılar karşısında kişi, sıkıntılara göğüs gerip yüce Allah'tan sabır dilerse bu durum Allah katında o kişiye, bir ecrin olduğunu bilmesi gerekir. Madem Rasulullah'ın yolunu kendimize şiâr ediniyoruz. O zaman Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kadına karşı ne darb eylemini uyguladığını ne de buna müsamaha gösterdiğini bilmemiz gerekmektedir. Rivayete göre eşini döven birisine karşı Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tutumuna örnek olarak şu hadisi zikredebiliriz:

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي شَاذَانُ بْنُ عُثْمَانَ، أَخُو عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ الرُّبَيِّعَ بِنْتَ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ، أَخْبَرَتْهُ: أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسِ بْنِ شَمَّاسٍ ضَرَبَ امْرَأَتَهُ فَكَسَرَ يَدَهَا، وَهِيَ جَمِيلَةُ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُبَيٍّ، فَأَتَى أَخُوهَا يَشْتَكِيهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ثَابِتٍ

[172] Öztürk, **Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın**, s.156-157.

فَقَالَ لَهُ: «خُذِ الَّذِي لَهَا عَلَيْكَ وَخَلِّ سَبِيلَهَا»، قَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَرَبَّصَ حَيْضَةً وَاحِدَةً، فَتَلْحَقَ بِأَهْلِهَا

Rubeyyı binti Muavviz b. Afrâ'nın vermiş olduğu habere göre, Sâbit b. Kays b. Şemmâs eşini dövmüş ve kolunu kırmıştı. Eşi Cemîle binti Abdullah b. Ubeyy'in erkek kardeşi Rasulullah'a (s.a.v.) gelerek şikâyette bulundu. Rasulullah (s.a.v.) Sâbit'e haber göndererek çağırttı ve *"Ondan alman gereken şeyi (hul' bedeli) al ve onu serbest bırak"* buyurdu. Sâbit "tamam" diyerek kabul etti. Rasulullah (s.a.v.) kadına bir hayz süresi beklemesini ve sonra ailesinin yanına dönmesini emretti. [173]

Zikrettiğimiz hadis, eşlerini döven kimselere karşı Hz. Peygamber'in tutumunu en güzel açıklayan hadislerden bir tanesidir. Zira hiç kimse çıkıpta Nisa 34. ayetini kendilerine delil göstererek eşlerini dövemez. Çünkü ayetleri bizzat insanlara tebliğ eden Allah Rasulû, ayetlerin nasıl anlamamız gerektiğini de bizlere açıklamıştır. Hadis örneğinden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber'in (s.a.v.) darb eylemine karşı olduğunu ve Sâbit'i yanına çağırarak yapmış olduğu darb sonucunda eşini boşamasını emretmiştir. Nihayetinde eşler arasında var olan problemlere karşı çözüm olarak şiddet asla olmamalıdır. Eşler arasında var olan sorunlar, medeni bir şekilde konuşup anlaşarak aşılması gerekir. Aksi halde boşanmaları gerekmektedir.

2.3. ŞÂRİHLERİN HADÎSLERLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

"Şerh edebiyatı, hiç şüphesiz müelliflerin lugat açısından garip ve önemli lafızlar ve müşkil mânalar ihtiva eden hadisleri açıklamak, irabını, hükümleri ve bu hükümler ile ilgili fakihlerin görüşlerini tespit düşüncelerinin mahsulüdür." [174] Kısacası şerh çalışması; rivayet edilen hadislerin içerisinde geçen ve anlaşılması zor olan ifadeleri vüzuha kavuşturup, hadisin daha doğru ve daha güzel anlaşılmasını sağlamak için şârihlerin yapmış olduğu bir çalışma türüdür. Bundan dolayı hadis üzerinde çalışma yapan kimsenin, rivayetlerin gerçek mefhumunu daha iyi anlamak için hadis şerhlerine başvurmaları gerekmektedir.

---

[173] Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şu'ayb b. Ali el-Horâsânî en-Nesâî, **el-Müctebâ mine's-Sünen,** thk. Abdu'l-Fettâh Ebû Gudde, Halep, 1406/1986, **Talak,** 53, h.n.3497, s.186.

[174] İsmail Lütfi Çakan, **Hadis edebiyatı**, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul, 2017, s.180.

Ebu Davud'un şarihlerinden olan es-Sehârenfurî (ö.h.1346) araştırmamızda geçen "لا تضربوا إماء الله" hadisi hakkında şu yorumda bulunmuştur: Rivayet edilen hadise göre Hz. Ömer, kadınların serkeşliğinden dolayı onların bu durumunu Rasulullah'a şikâyet edince, Hz. Peygamber (s.a.v.), kadınların nüşuzdan dolayı dövülebileceğini belirtmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu ruhsatından sonra eşleri tarafından dövülen kadınlar, kocalarını Hz. Peygamber'e şikâyet edince Rasulullah (s.a.v.) "ليس أولئك بخياركم" yani hayırlı olan kişi, eşini dövmemesi gerektiğini ve onlara karşı sabır ve tahammül gösterilmesi gerektiğini buyurmuştur. es-Sehârenfurî; kadınların, kocalarını şikâyet etmelerine sebebiyet verecek düzeydeki darbtan kaçınmamız gerektiğini belirtmiştir. Rivayetin başında geçen "kadınları dövmeyin" ifadesine değinen es-Sehârenfurî şu yorumda bulunmaktadır: Rasulullah (s.a.v.) "kadınları dövmeyin" buyurduğunda henüz bununla ilgili bir ayet nazil olmamıştı. Kadınlar, kocalarına karşı serkeşlik etmeye başladıktan sonra yüce Allah bu durumla ilgili Nisa 34. ayetini nazil etmiştir. Bundan dolayı Rasulullah (s.a.v.) bu durumla ilgili ayet nazil olduktan sonra kadınları dövmek için bir ruhsat vermiştir. Her ne kadar bu rivayette kadına karşı darb eylemi hakkında verilen bir ruhsat mevcut olsa dahi yine de Hz. Peygamber, (s.a.v.) hanımların ahlakı ne kadar iyi olmasa da önemli olan eşlerin, hanımlarına karşı darb eyleminden kaçınıp, onlara karşı sabır gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.[175]

İbn Mace'de geçen "لاتضربن إماء الله" rivayeti hakkında Hâşiyetu's-Sindî alâ Sünen-i İbn Mâce adlı eserde şu görüş dile getirilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) "لاتضربن إماء الله" (hanımlarınızı dövmeyiniz) buyurduğunda, Hz. Ömer, Rasulullah'ın (s.a.v.) yanına varıp eşlerimiz bize karşı "قد زئر النساء" (serkeşlikte bulunduklarını) dile getirmiştir. Rivayette geçen "زئر" fiili'nin "فرح" babında olduğunu rivayetteki anlamı ise kadınların, ailesine karşı serkeşlikte bulunması olduğu belirtilmiştir. Suyutî ise "زئر" fiilini "ذئر" şeklinde okuyup nuşüz anlamında kullandığını belirtmiştir. Rivayetin devamında, Rasulullah (s.a.v.) kadınları dövme hususunda emir verdikten sonra kadınlar, kocaları tarafından aşırı darb görmeleri sonucunda durumu Hz. Peygamber'e ilettiklerinde, bunun üzerine Rasulullah, (s.a.v.)

[175] Eş-Şeyh Halil Ahmed es-Seharenfuri, **Bezlu'l-Mechûd fi Hâllî Sünen-i Ebi Davud,** thk. Ustaz Dr. Takiyuddîn en-Nedvi, Merkezu Şeyh Ebi'l-Hasan en-Nedvi Mebhus Dirasetû'l-İslamiyye-Hindistan, 1427/2006, c.8, s.83.

hanımlarını darb hususunda mübalağalı davranan eşlerin hayırlı kimselerden olmayacağını buyurmuştur.[176]

İbn Mace'de geçen "ما ضرب رسول الله ص..." rivayeti hakkında Nureddin es-Sindî; (ö.1138/1725) hadiste geçen "ولا ضرب بيده شيأ" (eliyle hiç vurmadığını) ifadesinin Rasulullah'ın (s.a.v.) bu durumu sadece ev içinde geçerli olduğunu söylemiştir. Zira onun yapmış olduğu gazveler bu duruma dâhil değildir. Bu rivayetten kasıt Hz. Peygamber (s.a.v.) savaş dışında gerek eşlerine karşı olsun gerekse başkalarına karşı olsun hiçbir zaman kadınlara karşı dövme gibi bir eylemi bulunmamıştır.[177]

İbn Mace'de kadınların dövülmemesi ile ilgili geçen bir başka rivayet olan "إلام يجلد أحدكم امرأته..." hadisi hakkında aynı şarih; metinde geçen ifadeleri tek tek açıklayıp şu değerlendirmeyi yapmıştır: Rivayette geçen "فوعظهم" ifadesi hakkında, bunun erkeklere yönelik olduğunu, onlara vâz veya nasihatte bulunması için kullanıldığını söylemiştir. Metinde geçen "فيهن" kelimesiden kasıt (hanımlarınız hususunda) uyarıda bulunarak, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "إلام"(niçin, neden veya ne zamana kadar) köleye atılan dayağı eşlerinize de atacaksanız. Rasulullah (s.a.v.) kadını burda köleye benzetmesinin nedeni o dönemde köleye çokça eziyet verilmesi ve dövülmesi yüzündendir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.) kadını burada köleye benzetmiştir. Hâşâ Peygamber (s.a.v.) köleye atılan dayağı veya işkenceyi asla tasvip etmemiş, bir an önce bu çirkin adeti terk etmemizi istemektedir. Metinde geçen "ولعله" ifadesi ise (hem gündüz vurduğunuz kadına), " أن يضاجعها" (hem de geceleyin aynı yatağın içerisinde nasıl bir araya gelirsiniz?) şeklinde buyurmaktadır. Kısacası burada, Hz. Peygamber (s.a.v.) dayak atan kocalara karşı bir uyarıda bulunmuştur.[178]

Buhari'nin *Sahih'*i üzerine yazılan şerhlerden olan, Şerhû Sahîhu'l-Buhâri li İbn Battal adlı eserde araştırma konumuz olan "لايجلد أحدكم امرأته جلد العبد..." rivayetine

---

[176] Muhammed b. Abdu'l-Hâdi et-Tetvî Ebu'l-Hasan Nureddîn es-Sindî, **Hâşiyetu's-Sindî âlâ Sünen-i İbn Mâce= Kifayetu'l-Hacce fi Şerhî Sünen-i İbn Mace,** Daru'l-Cîl-Beyrut, c.1, s.612.

[177] Nureddîn es-Sindî, **Hâşiyetu's-Sindî âlâ Sünen-i İbn Mâce= Kifayetu'l-Hacce fi Şerhî Sünen-i İbn Mace,** c.1, s.612.

[178] Nureddîn es-Sindî, **Hâşiyetu's-Sindî âlâ Sünen-i İbn Mâce= Kifayetu'l-Hacce fi Şerhî Sünen-i İbn Mace,** c.1, s.611-612.

yer vermiştir. Müellif; bu hadis hakkında Iraklı âlimlerin, kadınların ailelerine çektirdikleri eziyetlerden dolayı, Allah (c.c.) öncelikle kadınları yatağında terk edip yalnız bırakmalarını daha sonra da onları, aşağılamak veya küçük düşürmek için dövmelerini emretmiştir. Yine Iraklı âlimlerin, nasıl ki Kur'an-ı Kerim'de büyük günahlara karşı bir hâd veya dövmenin olduğuna inanılıyorsa aynı şekilde kadının, kocasına karşı gelmesi de büyük günahlardan olduğunu, bundan dolayı Allah Kur'an'da onları açık bir şekilde "dövebilirsiniz" emrini verdiğini dile getirmişlerdir. Onlara göre (Iraklı âlimler) erkeğin, hanımını şahit göstermeksizin veya kadıya başvurmaksızın dövebilme yetkisinin olduğunu bunun da Allah tarafından erkeğe verilmiş bir hak olduğunu söylemişlerdir. Şârihe göre kadının dövme sebebi, kocasının cimâ (cinsellik) olan isteğini reddetmesinden dolayı olduğunu söylemiştir. Alimler, hanımın eve olan hizmetini aksatması sonucunda bunun darb sebebi olup olmayacağı hususunda farklı düşünceler dile getirmişlerdir. Oysa maruf bilinen kültüre göre; nasıl ki kadın, eşinin cimâ isteğine karşı geliyorsa, aynı şekilde kadının, eve olan hizmetini yerine getirememesi durumunda ve bunu aksatması halinde bu da tıpkı cima da olduğu gibi darbın sebebi olacağını söylemişlerdir. Yine rivayetin devamında Rasulullah (s.a.v.) "ثم يجامعها ذلك اليوم" buyurup burada erkeği, hem hanımını dövmesi hem de aynı gün onlarla yatmaları sonucunda erkeklerin yapmış olduğu bu çelişkili davranışlarından dolayı onları azarlamıştır. Çünkü kadın, gündüzleyin darb görmesi, aynı gün içerisinde hiçbir şey olmamış gibi onlarla yatıldığı zaman gündüzleyin kadına uygulanan darbın eziyetten başka onlara hiçbir şey vermeyeceğini belirtilmiştir.[179]

Aynî de "لايجلد أحدكم امرأته جلد العبد..." rivayetinde geçen (جلد العَبْد) ifadesi hakkında şu yorumda bulunmuştur: Burada, Hz. Peygamber (s.a.v.) kadına vurmamamız gerektiği hususunda bizlere nasihat ettiğini söylemiştir.[180]

Araştırdığımız hadisler hakkında şârihlerin görüşlerini değerlendirdiğimizde, rivayetlerde geçen "darb" sebebinin genel olarak nuşüz olduğunu söylemişlerdir.

---

[179] İbn Battal Ebu'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdulmelik, **Şerhu Sahihu'l-Buhari li İbn Battal,** thk. Ebu Temim Yasir b. İbrahim, Mektebetu'r-Rûşd-Sûdiyye-Riyâd, 1423/2003, c.7, s.309-310.

[180] Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Hüseyin el-Kıytâbî el-Hanefî Bedreddîn el-Aynî, **Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahihu'l-Buhari,** Beyrut, c.19, s.294.

Şârihler, Hz. Peygamber (s.a.v.) darb hakkında, Nisa 34. ayete binaen hüküm verdiğine işaret etmişlerdir. Fakat kadının ahlakı ne kadar kötü olsa dahi önemli olan kadına karşı, darptan kaçınıp, sabretmemiz gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü kadınlara karşı uygulanan şiddetin bizzat Rasulullah (s.a.v.) tarafından kerih görüldüğünü ve erkeği bu konuda ikaz ettiğini belirtmişlerdir. Kur'an'ı Kerim'i bizlere tebliğ eden Rasulullah (s.a.v.) aynı zamanda Kur'an'ı nasıl yaşamamız gerektiğini de bizlere nebevi sünetiyle göstermiştir. Dolayısıyla bizzat Allah (c.c.) tarafından terbiye edilen bir Peygamber'in siretinde, gerek eşine veya gerekse başka hanımlara karşı dövme gibi bir fiilinin hiçbir zaman olmaması bizi darbtan kaçınmamız gerektiğine işaret etmiştir.

2.4. HADÎSLERİN FIKHA OLAN YANSIMASI

Kadınlara karşı uygulanan darb eylemi ile ilgili rivayetlerin, fıkıh ilminde nasıl kallanıldığına bakmak kuşkusuz konumuzun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bundan dolayı mezheblerin, bu konuyla ilgili hadislere nasıl baktıklarına ve nasıl değerlendirdiklerine bakılacaktır. Şayet hadisler fakihler tarafından konu edinmişse bu rivayetlerin hangi amaçla ve nerede kullanıldığına değinmeye çalışacağız.

2.4.1. Hanefi Mezhebi

Hanefi mezhebine ait olan Bedâ'î'u-Sanâ'i' fî Tertibi'ş-Şerâ'i' adlı eseri incelediğimizde; eşine itaat etmediği zaman kadına te'dip amaçlı nasıl davranılacağına dair konuyu şöyle ele almaktadır: Öncelikle kadın, kocasına karşı itaat edilmesi gereken konularda uymuyorsa bu durumda kadın nâşize durumunda olacaktır. Bu durumda olan kadına karşı, kocasının ilk olarak eşini kavli leyyîn bir şekilde veya tatlı bir üslupla nasihatta bulunması gerekmektedir. Şayet kadın, bu aşamada nasihatten bir pay almayıp ve serkeşlik haline devam ederse bu durumda kocası, eşini yatağında terk edecektir. Bazı âlimler, yatakta terk etmekle ilgili maksadının; erkeğin, eşiyle ilişkiye girilmemesi gerektiğini bazıları da bundan kastın erkeğin, eşiyle ilişki esnasında onunla konuşmama durumu olduğunu beyan etmişlerdir. Eğer bu yöntem de nâşize olan kadına fayda vermezse müellif, Nisa 34. ayete binâen kadına iz bırakmayacak şekilde dövülebileceğini belirtmektedir. Bu

darb eylemi sonucunda da kadın yine serkeşlik haline devam ederse karı-koca arasında yaşanılan duruma artık kadı veya hâkimin el atması gerekecektir.[181]

Hanefi mezhebi eserlerine baktığımızda, kadının dövülmesi ile ilgili olarak Nisa 34. ayetini delil göstererek kadına, te'dip ve terbiye amaçlı darb edilebileceğini zikredilmektedir.[182]

Hanefi mezhebine ait fakihler, genel olarak nâşiz durumunda olan kadına karşı Nisâ 34. ayetini delil kullanarak kadına karşı te'dip ve terbiye amaçlı darb eyleminin uygulanılabileceğini belirtilmişlerdir.

2.4.2. Maliki Mezhebi

Maliki mezhebinin görüşlerini ihtiva eden el-Beyân ve't-Tahsîl adlı eserde, kadının dövülebilmesi konusu iki açıdan değerlendirilmiştir. Birincisi; eğer kadın, edebe aykırı olabilecek bir davranışta bulunmuşsa kocası, eşine darb-ı hafif yani hafif bir şekilde vurabilir bunda herhangi bir beis yoktur. Çünkü bu darb-ı hafif'in kötü bir davranış olmadığı, aynı zamanda yüce Allah Nisa 34. ayetinde bu duruma açık bir şekilde izin verdiği görülmektedir. Ancak kadına karşı yapılan bu darb-ı hafifin muhakkak bir sebebinin olması veya kadının bizzat edebe aykırı davrandığını gerektiği söylenmiştir. Şayet kadına karşı yapılan darbın nedeni bilinmediği takdirde ve kocası yapmış olduğu darbın sebebini ispatlayamadığı zaman hak kadına geçmiş olacaktır. İkinci durum ise; kadını dövme hususunda aşırıya kaçılması durumu olup bunun caiz olmadığı söylenilmiş olup, aynı zamanda kadına yapılan dövme eyleminin her ne kadar mübalağa olmasa dahi bu durumu sürekli eşine uygulayan ve bunu tekrarlayan kimse için de caiz olmadığı belirtilmiştir.[183]

Şemsuddîn Ebû Abdullah, kadının dövülmesi hususunda şu görüşü beyan etmiştir. Kurtubi; Nisa 34. ayetini tefsir ederken bu ayette geçen darbın mahiyetini şöyle izah etmiştir: Buradaki darb ifadesinden kasıt, bir kadına te'dip amaçlı iz

---

[181] Alaû'd-Din Ebubekir b. Mesûd b. Ahmed el-Kâsânî'l-Hanefi, **Bedâ'î'u-Sanâ'i' fî Tertibi'ş-Şerâ'i',** Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, 1406/1986, c.2, s.334.

[182] Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Hüseyin el-Ğeytabi'l-Hanefi Bedruddîn el-Aynî, **el-Binâye Şerhu'l-Hidâye,** Beyrut-Lübnan, 1420/2000, c.6, s.390.

[183] Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd El-Kurtubi, **el-Beyan ve't-Tahsil ve'ş-Şerhu ve't-Tevcit ve't-Ta'lil li'l-Mesâili Mustahrec,** thk. Muhammed Haci vb., Beyrut-Lübnan, 1408/1988, c.5, s.73.

bırakmayacak şekilde vurmanın mümkün olabileceğini söylemiş olup fakat bu darbın, kadının kemiklerini kırabilecek veya onun vücudunda iz bırakabilecek yumruk, tekme, gibi fiillerden uzak durmamız gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Ebû Muhammed, her kim eşine vurmuşsa onun gönlünü tekrar almak için bir hediye alınması gerektiğini beyan etmiştir. İbn el-Hâcib, Tavdîh adlı eserinde ise; kadına karşı uygulanan darbı hafifin caiz olduğunu söylemiş olup fakat darbı uygulayan kişi, dövmenin kadına hiçbir şekilde fayda vermeyeceğini düşünüyorsa bu durumda kadına darbın uygulanması caiz olmadığını da beyan etmiştir.[184]

Maliki mezhebine ait fakihlerin görüşlerini genel olarak değerlendirdiğimizde, kadına karşı uygulanan darbın ancak hafif olanın caiz görüldüğüne ve bu dövme çeşidinin de bir nedeni olması gerektiğini söylemişlerdir. Bunun dışında kadın dövmenin caiz olmadığını söylemişlerdir.

2.4.3. Şâfiî Mezhebi

Arşatırdığımız rivayetler hakkında İmam-ı Şâfii, ... لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ rivayeti hakkında iki yorumun muhtemel olduğunu söylemiştir. Birincisi, rivayette geçen "kadınları dövmeyin" ifadesinin yasaklanma anlamında olmadığını bunun tavsiye anlamında kullanıldığını söylemesidir. İkinci muhtemel yorum ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Nisâ 34. ayeti nazil olmadan önce kadınları dövmenin yasaklaması, bu ayetin nüzûlündan sonra da mübah kılmasıdır. Bu rivayette geçen "Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir." ifadesinden de kadın dövmenin emir konusu olmadığını ayette geçen darbın mübahlık ifade ettiğini söylemiştir. Bundan dolayı İmam-ı Şâfii de kadın sırf eşine dil uzattı diye veya buna benzer sebeplerden ötürü dövülmemesi gerektiğini belirtmiştir.[185] İmam-ı Şâfii'ye göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) kadınlara ancak serkeşlikte bulundukları zaman dövülmesine müsaade etmiştir. Yine de Rasulullah, (s.a.v.) bu dayağın kadınlara iz bırakmayacak ve de yüze isabet etmeyecek şekilde olması şartıyla izin verdiğini söylemiştir. Şâfii'ye göre rivayette

---

[184] Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman et-Trablusi'l-Mağribi, **Mevâhibu'l-Celil fî Şerhi Muhtasar Halil,** Daru'l-Fikir, 1412/1992, c.4, s.15.

[185] Eş-Şâfiî Ebû Abdullah b. İdris b. El-Abbas b. Osman b. Şâfii b. Abdu'l-Muttalib b. Abdu'l-Menaf el-Muttalib el-Kureşi'l-Meliki, **el-Ümm,** Daru'l-Marife-Beyrut, 1410/1990, c.5, s.207-208.

geçen "Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir." Sözüne binaen kadınları dövmekten kaçınmanın daha evlâ olacağını söylemiştir.[186]

Şâfii mezhebi eserlerine baktığımızda, incelediğimiz hadisler arasında olan مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الزَّوْجِ؟ rivayeti hakkında Rûyânî şu görüşleri dile getirmiştir: Bu rivayette Hz. Peygamber (s.a.v.) kadının nafakasının erkeğin üzerindeki vacib oluşunu dile getirmiştir. Rivayette geçen وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ "yüzüne vurmamak" tabirinin yüz dışındaki yerlere vurmanın caiz oluşuna işaret edilmiştir.[187]

Şâfii mezhebinin görüşlerini ihtiva eden bir başka eser olan el-Hâvi'l-Kebir adlı eserde; Maverdi şöyle demektedir: Eğer erkek, kadının nûşuzundan korkar ise Nisa 34. ayetine binâen eşini, te'dip ve terbiye amaçlı dövebilir. Bu darb hem mübah hem de sahih bir durumdur. Fakat yüce Allah, ayeti kerimede kadına karşı yapılabilecek bu darba karşı herhangi bir sınır beyanında bulunmamıştır. Dolayısıyla Maverdi'ye göre; bu darbın sınırı ayakkabı veya elbiseyle vurulması gerektiğini belirtip bunun en üst sınırı ise bir çubukla vurulması gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda örf ve gelenekte olmayan dayak türünden kaçınılması gerektiğini belirtmiştir.[188]

Kadınlara dayak atma hususunda Nisa 34. ayeti hakkında sahih olan görüşe göre; eğer erkek, zann-ı galip ile kadına nasihat vermenin veya hicret (terk) etmenin faydalı olacağına düşünüyorsa bu durumda kadına dayak atılması caiz değildir. Fakat erkek, kadına karşı darbın fayda vereceğini düşünüyorsa bu durumda erkeğin, kadınıdarb etmesi caizdir. Ama yine de evlâ olan durum kadına dayak atmaktan uzak durulmasıdır.[189]

Şâfii mezhebine ait fâkihlerin görüşlerini genel olarak incelediğimizde, kadına nûşuz davranışından dolayı vurulabileceğini ancak Kur'an'da Nisa

---

[186] Eş-Şâfii, **el-Ümm,** c.6, s.156.

[187] Rûyânî Ebu'l-Mehâsin Abdu'l-Vâhid b. İsmâîl, **Bahru'l-Mezheb (fî furû el-Mezheb'u-Şâfii),** thk. Târık Fethu's-Seyyîd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiye, 2009, c.11, s.441-442.

[188] Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habib El-Basri'l-Bağdadi eş-Şehir Bi'l-Maverdi, **El-Havi'l-Kebîr fî Fıkhi Mezhebi El-İmamu'ş-Şâfiî Vehûve Şerhû Muhtasâr El-Meznî,** thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Mâved- eş-Şeyh Âdıl Ahmed Abdu'l-Mevcûd, Beyrüt-Lübnan, 1419/1999, c.13, s.423.

[189] Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazali et-Tûsi, **El-Vasît fi'l-Mezheb,** thk. Ahmed Mahmud İbrahim-Muhammed Muhammed Tamir, Darû's-Selâm-Kahire, h.1417, c.5, s.305.

34.ayetinde geçen darb ifadesinin farz olmadığını aksine bu durumun mübah olduğunu zikretmişlerdir. Fakat Şâfii mezhebindeki fâkihler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir." İfadesine bakarak kadına dayağın atılmamasının daha iyi olacağını zikretmişlerdir.

2.4.4. Hanbelî Mezhebi

Hanbelî mezhebinin görüşlerini kapsayan el-Kâfî fî Fıkhi el-İmami'l-Ahmed isimli eserde konumuz hakkında müellif; kadının serkeşliğini ancak kocasına olan nikahın haklarını yerine getirilmesi gereken konularda terk etme durumunu olduğunu söyleyip, buna örnek olarak kocası, eşini çağırdığında ona cevap vermemesi veya kadın, kocasına karşı istemeye istemeye cevap vermesi gibi durumlar verilebilir. Kadının bu tarz davranışlarda bulunması hem yüce Allah'a karşı günahkâr olacağını hem de kendisine zarar vererek nafakanın ortadan kalkmasına ve dayak yenmesine neden olacaktır. Kur'an'da, kadının bu tarz davranışlarına karşı evvelâ kadına öğütte bulunmamız gerektiği istenmiş olup bu aşamada kadına dayağın atılması caiz değildir. Kadın, bu aşamada serkeşliğinde ısrarcı olursa erkek, eşine karşı hicrette (yatağını terk etme) bulunacaktır. Şayet bu durumda da kadın serkeşliğinden vazgeçmez ise bu durumda erkek, hanımına iz bırakmayacak şekilde hafifçe vurabilir.[190]

Hanbelî mezhebi kaynaklarına baktığımızda…لاَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ العَبْدِ rivayeti hakkında Mustafa b. Sa'd şu yorumda bulunmuştur: Bir kadına on kırbaçtan fazla vurulmaması gerektiğini belirtmiş olup aynı zamanda kadını öldürecek, kadının güzelliğine bir halel getirecek veya kadının yüzüne isabet edecek dayak türünden kaçınılması gerektiğini söylemiştir.[191]

---

[190] Ebu Muhammed Muvaffiku'd-Din Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudame el-Cemaili el-Makdisi Summe ed-Dimeşki'l-Hanbeli eş-Şehir b. İbn Kudame el-Makdisi, **El-Kâfi fî fıkhi El-İmamu'l-Ahmed,** Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1414/1994, c.3, s.92.

[191] Mustafa b. Sa'd b. Abde es-Suyûtî, **Metâlib Evle'n-Nehyi fî Şerhi Ğâyetu'l-Muntehâ,** el-Mektebu'l-İslâmî, 1415/1994, c.5, s.287.

Halvetî'ye göre لاَ يَجْلِدُ أَحَدُكُمُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ العَبْد… rivayetinden kasıt kadının aşırı dövülmemesi durumudur.[192]

Hanbelî mezhebine ait fâkihlerin görüşlerini genel olarak değerlendirdiğimizde; diğer mezhep fâkihlerinde olduğu gibi aynı şekilde Hanbelî mezhebine ait fâkihler de kadının serkeşliğinden dolayı hafifçe dövülebileceğine dair bir sakınca görmemişlerdir.

[192] Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed el-B'alî el-Halvetî el-Hanbelî, **Keşfu'l-Muhaddarât ve'r-Riyâd el-Muzehherât li Şerhi Ahsar el-Muhtasarât,** thk. Muhammed b. Nâsır el-Acmî, Lübnan-Beyrut, 1423/2002, c.2, s.628.

SONUÇ

Tezimizde kadınların dövülmemesi gerektiğini belirten 7 farklı kaynakta geçen 20 rivayete ulaştık. Bu hadislerin tümünü, senet ve metin açısından değerlendirdiğimizde sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

"Birinci Hadisimiz" İyâs b. Abdullah b. Ebî Zubâb isnadıyla gelen, Rasulullah (s.a.v.) ***"Kadınları dövmeyiniz"*** buyurmuştu. Hz. Ömer, (r.a) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzuruna çıkarak: "Kadınlar kocalarına karşı geldiler, dinlemez oldular." Dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) kadınların dövülmesine izin verdi. Bu defa birçok kadın Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına gelerek kocalarını şikâyet etmeye başladılar. Bunun üzerine Rasulullah, şöyle buyurdu: *"Birçok kadın Muhammed'in ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlılarınız değildir."* Zikredilen bu hadis, mezkur eserlerde toplamda üç farklı yerde geçmektedir. Bu rivayetlerin senedlerinin sahih olduklarını söyleyebiliriz.

Abdullah b. Zem'a isnadıyla gelen ikinci hadis ile ilgili 10 rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetlerin ortak metni incelenildiğinde; "Sizden biriniz, belki günün sonunda veya gecenin sonunda beraber yatacağı karısını niçin dövüyor?"şeklindeki rivayettir. İncelediğimiz bu hadislerin tamamının isnad bakımından sahih oldukları tespit edilmiştir.

Muâviye b. Hayde kanalıyla gelen üçüncü hadis ile ilgili 4 rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetin ortak metni incelenildiğinde; *"Yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin, onları dövmeyin ve kendilerinin çirkin olduğunu söylemeyin."*şeklindeki hadistir. Ulaştığımız bu rivayetlerin isnadları sahih olduklarını söyleyebiliriz.

Çalışmamızın "Dördüncü Hadisi" Hz. Aişe'nin bir sözüdür. Toplamda üç rivayete ulaşılmıştır. Ulaşılan bu hadislerin ortak metnine bakıldığında; "Rasulullah

(s.a.v.) Allah yolunda olmadığı müddetçe eliyle ne bir hizmetçiye ne bir bayana ne de herhangi bir şeye asla vurmamıştır.”şeklindedir. Bu hadisin de bütün tariklerinin sahih olduğunu tespit ettik.

İsnad açısından değerlendirdiğimiz sahih olan hadisleri, metin açısından da inceleyip bu hadisleri, metin tenkidi yollarından olan önce Kur’an’a arz edip daha sonra da müfessirlerin bu konuyla ilgili görüşlerine yer verdik. Bu araştırma neticesinde; müfessirler Kur’an’da kadının darb edilmesi ile ilgili delil olarak daha çok Nisa 34. ayetini kullanmışlardır. Bu ayeti kerime içerisinde geçen “darb” eylemi genel olarak “dövmek” şeklinde yorumlanmıştır.

Araştırmamızın alanına giren rivayetlerle ilgili olarak, hadis şerhlerine de yer verilmiştir. Şârihlerin görüşleri incelenildiğinde; genel olarak birbirine benzeyen paralel görüşlerin olduğu görülmüştür. Yani hadis şârihleri, kadının nûşuzundan dolayı ona hafifçe iz bırakmayacak şekilde dövülebileceğini belirtmişlerdir.

Daha sonra da rivayetleri, fıkıhtaki olan kullanımına değinmeye çalıştık. Burada da farklı mezheplere müntesip fâkihlerin görüşlerini incelediğimizde; genel olarak kadının, kocasına itaatte bulunması gereken konularda kocasına karşı gelen ve ona karşı serkeşlikte bulunanlara Nisa 34. ayetine binâen te’dip veya terbiye amaçlı hafifçe dövülmesinde herhangi bir sakıncanın olmadığını belirttiklerini görüyoruz. Fakat eşini, sürekli hafifçe de olsa döven veya dövmenin hanımına fayda verilmeyeciğini düşünen kimse için fâkihler, darbın caiz olmadığını söylemişlerdir.

Kadının darb edilmesinin yasaklandığı rivayetlere bakıldığında, genellikle müfessirler, şârihler ve fakihlerin çoğu Nisa 34. ayetinden yola çıkarak kadını te’dip ve terbiye amaçlı dövülebileceğine dair çeşitli yorumlarda bulunmuşlardır. Yapılan bu yorumları incelediğimizde genel olarak serkeşlik eyleminde bulunduğu zaman kadına ancak hafif bir şekilde dövülebeliceğinin cevazı verilmiş olup fakat kadına zarar verecek darbtan kaçınmamız gerektiği ve bunun caiz olmadığı vurgulanmıştır. Nihayetinde kadın darb edilebilir konusu hakkında genel olarak şunları söyleyebiliriz: Hiçbir Müslüman Nisâ 34. ayetinden yola çıkarak kadına şiddet uygulumayı savunamaz. Zira ayetleri insanlara bildiren Rasulullah (s.a.v.) ayetleri nasıl anlayıp, uygulayacağımızı da bize öğretmiştir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) fiili

sünnetine baktığımızda kadına karşı en ufak bir darbın olmadığına aksine kadına karşı sevgi, şefkat ve merhametin hâkim olduğunu görüyoruz. İncelediğimiz rivayetlerden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber (s.a.v.) kadına vurulmaması gerektiğini tercih etmiş ve bunu yapan kimselerin hayırlı kişilerden olamayacağını beyan etmiştir.

Sonuç olarak karı-koca arasında meydana gelen sorunlara karşı çözüm olarak darb ile halledilebileceğini düşünmüyoruz. Aksine darb eylemi; eşler arasındaki var olan problemleri daha da derinleştirerek sorunun çözülmesini zorlaştıracaktır. Zira darb, eşler arasındaki sevginin yok edilmesine neden olup aynı zamanda karı-koca arasındaki var olan sevginin yerine kin ve nefretin oluşmasına sebebiyet verecektir. Karı-koca arasında meydana gelen problemlere karşı çare olarak baskı, şiddet ve dövmekte değil var olan problemleri medeni bir şekilde konuşulup aşılması gerekmektedir. Eğer sorunlar bu yöntemle çözülemezse boşanma yoluna gidilmelidir. Zira yüce Allah'ın ve onun Rasûlunun da (s.a.v.) istediği yöntemde budur. Sözün kısası; kendilerine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yolunu rehber edinen kimse için Rasulullah'ın hayatı dikkatle araştırıldığında konumuzla ilgili olarak; adam olan eşini dövmez, sonucunun ortaya çıkacağını tespit edecektir.

KAYNAKÇA

AHMED B. HANBEL, Ebu Abdullâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybâni, **Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel,** thk. Şuayb Arnauti, Adil Murşid, Müessesetu'r-Risale, 1421/2001.

AYNİ, Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Hüseyin El-Ğeytabi'l-Hanefi Bedruddin, **El-Binaye Şerhu'l-Hidaye,** Beyrut, 1420/2000.

——— , **Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahihu'l-Buhari,** Beyrut, t.y.

ALTUN, Müberra, **Denizli İli Kırsalında Bir Sağlık Ocağı Bölgesinde 15-49 Yaş Evli Kadınların, Fiziksel Şiddet Görme Durumları Ve Kadınların Şiddete İlişkin Tutumları,** Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâîl Ebu Abdullah el- Cu'fi, **el- Câmi'u'l-Müsnedi's-Sahîh-l- Muhtasar min umûri Resûlillâh ve Sünenihî ve Eyyâmih-Sahihu'l-Buhari,** thk. Muhammed Zûheyr b. Nasır en-Nasır, I-IX, Daru Tuku'n-Necat, 1422/2001.

BUSTÎ, Muhammed b. Hibban b. Ahmed Ebu Hatim et-Temimi, **es-Sikat,** thk. Seyyid Şerefuddin Ahmed, I-IX, Daru'l-Fiker, 1395/1975.

BAĞCI, H. Musa, **Hadis Tarihi ve Usulü**, Bilay Yayınları, Ankara, 2018.

ÇAKAN, Prof. Dr. İsmail Lütfi, **Hadis edebiyatı**, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul, 2017.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fadl b. Behram, **Müsnedü'd- Dârimî el-Ma'ruf bi Süneni'd-Darimî,** thk. Hüseyin Selim Esed ed-Darani, Memleketu Arabiyyetu's-Sudiyye, 1412/2000.

DEMİRCAN, Adnan, **Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti**, İstem, 2004.

EBÛ DÂVUD, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, **Sünen'ü Ebî Dâvûd,** thk. Muhammed Muhyiddin Abdu'l-Hamid, el-Mektebetu'l-Asriye, Sida, Beyrut.

GÜNAY, Hacı Mehmet, **Nüşûz**, TDV, İstanbul, 2007.

HANBELÎ, Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed el-B'alî el-Halvetî, **Keşfu'l-Muhaddarât ve'r-Riyâd el-Muzehherât li Şerhi Ahsar el-Muhtasarât,** thk. Muhammed b. Nâsır el-Acmî, I-II, Beyrut, 1423/2002.

İBN EBİ HÂTİM, Muhammed Abdurrahman, **"Kitab'u-Cerh ve Ta'dil",** Haydar Abad, 1372/1953.

İBN MÂCE, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, **Sünen,** thk. Muhammed Fuad Abdulbaki, Daru İhyau'l-Kutubu'l-Arabiyye, 1371/1952.

İBN EBÎ HÂTİM, Ebû Muhammed Abdurrâhmân b. Muhammed b. İdrîs b. el-Munzîr et-Temîmî el-Hanzalî er-Râzî, **el-Cerh ve't-Tâ'dîl,** Tab'ê Meclis Dâire el-Meârif el-Osmanî –Haydar Âbâd ed-Dukn- el-Hind Dâru İhyâ et-Turâsu'l- Ârabî- Beyrût, 1271/1952.

İBN HİBBÂN, Muhammed b. Hibban b. Ahmed Ebu Hatim et-Temimi el-Busti, **Sikat,** thk. Seyyid Şerefuddin Ahmed, I-IX, Daru'l-Fiker, 1395/1975.

İBN HACER el-ÂSKALANÎ, Şihâbûddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali, **Tehzîbu't-Tehzîb,** Dairetu'l-Mârif en-Nezamiye, I-XII, Hindistan, t.y.

———— ,**Takrîbu't-Tehzib,** thk. Muhammed Avame, Daru'r-Reşid-Suriye, 1406/1986.

İBN SA'D, Ebu Abdillâh Muhammed b. Sâ'd b. Meni'l-Haşimi Bi'l-Velai'l-Basri el-Bağdadi, **Tabakatu'l-Kubrâ,** thk. Muhammed Abdulkadir Âta, Daru'l-Kutubu Îlmiye, I-VIII, Beyrut, 1410/1990.

İBN KAYYÛM el-CEVZİYYE, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb b. Sâd Şemseddin**, el-Menaru'l- Munif fi's-Sahih Ve'd- Daif**, thk. Abdulfettah Ebu Gudde, Halep, 1390/1970.

İBN BATTAL, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdulmelik, **Şerhu Sahihu'l-Buhari li İbn Battal,** thk. Ebu Temim Yasir b. İbrahim, I-X, Mektebetu'r-Rûşd-Sûdiyye-Riyâd, 1423/2003.

KELEŞ, Ahmet, **Hadis Tarihi ve Usûlü Dersleri,** Fecr Yayınları, Ankara, 2017.

KIRBAŞOĞLU, M. Hayri, **Alternatif Hadis Metodolojisi,** Otto yayınları, Ankara, 2015.

KASANÎ'l-HANEFÎ, Alaû'd-Din Ebubekir b. Mesûd b. Ahmed, **Bedaîu's-Sanî fî Tertibi'ş-Şeraî,** Daru'l-Kutubu'l-İlmiye, 1406/1986, I-VII.

KURTUBÎ, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, **El-Beyan ve't-Tahsil ve'ş-Şerhu ve't-Tevcit ve't-Ta'lil li'l-Mesâili Mustahrec,** thk. Muhammed Haci, I-XX, Beyrut, 1408/1988.

KUŞCAN, Özlem Akşit, **Antik Çağdan Günümüze "Kadın'ın Öyküsü**, Ajans yayınları, İstanbul, 2010.

KOÇYİĞİT, Talat, **Hadis Usulü,** TDV Yayınları, Ankara, 2018.

KOÇAK, Zeynep Canan, "İslam Öncesi Arap Aile Yapısının Hz. Peygamber ve Hadisler Üzerindeki Etkisi",**Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2017.

MÜSLİM, Müslim b. el-Haccâc Ebu'l-Hasan el-Kuşeyrî en-Neysabûri, **el-Müsnedu's-Sahîhu'l-Muhtasâr bi'nakl'il-Adli-âni'l-Adli-ilâ Resûlillâhi Sallalahû Âleyhi ve Sellem,** thk. Muhammed Fuâd Abdu'l-Baki, I-V, Darû İhyaû't-Turasu'l-Ârabi-Beyrut, t.y.

MİZZÎ, Ebûl-Hâccâc Cemalüddîn Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yûsuf, **Tehzîbu'l-Kemal fi Esmâi'r-Rical,** Beşşâr Avvâd Ma'ruf, I-XXXV, Beyrut, 1400/1980.

MA'LUF, Luvîs, **el-Müncid fi'l-Lüğa ve'l-Alam,** Beyrut, 1973.

MAVERDÎ, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habib El-Basri'l-Bağdadi, **el-Havi'l-Kebîr fî Fıkhi Mezhebi El-İmamu'ş-Şâfiî Vehûve Şerhû Muhtasâr El-Meznî,** thk. eş-Şeyh Ali Muhammed Mâved ve eş-Şeyh Âdıl Ahmed Abdu'l-Mevcûd, I-XIX, Beyrüt, 1419/1999.

MAKDİSÎ, Ebu Muhammed Muvaffiku'd-Din Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudame El-Cemaili El-Makdisi Summe ed-Dimeşki'l-Hanbeli eş-Şehir b. İbn Kudame, **El-Kâfi fî fıkhi el-İmamu'l-Ahmed,** I-IV, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1414/1994.

MAKDİSÎ, Abdurrahman b. İbrahim b. Ahmed Ebu Muhammed Bahau'd-Din, **el-İdde Şerhu'l-Ûmde,** Daru'l-Hadis-Kahire, 1424/2003.

NESÂÎ, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şu'ayb b. Ali el-Horâsânî, **el-Müctebâ mine's-Sünen,** thk. Abdu'l-Fettâh Ebû Gudde, Halep, 1406/1986.

NEVEVÎ, Ebu Zekeriyya Muhyiddîn Yahya b. Şeref, **el-Minhâc Şerhu Sahihî Müslim b. el-Haccâc,** I-XVIII, Daru İhya'u-Turasu'l-Arabi-Beyrut, 1392.

OKTAY, Elif Yüksel, "Türkiye'nin Ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, sayı 64, 2015.

OKUYAN, Mehmet, **Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı**.

ÖZTÜRK, Mustafa, **Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2017.

ÖZSOY, Ömer, **Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine –Karı Dövme Olgusu Bağlamında 4.Nisâ, 34 Örneği**-, İslamiyat, c.5, sayı: 1 (2002).

RÂZÎ, Muhammed b. Ebibekir b. Abdulkadir, **Muhtaru's-Sihah,** Beyrut-Lübnan.

RÛYÂNÎ, Ebu'l-Mehâsin Abdu'l-Vâhid b. İsmâîl, **Bahru'l-Mezheb (fî furû el-Mezheb'u-Şâfii),** thk. Târık Fethu's-Seyyîd, I-XIV, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiye, 2009.

SEYYİD KUTUB, **Kur'an'ın Gölgesinde Kadın**, Ravza yayınları, İstanbul, 2017.

SUYÛTÎ, Mustafa b. Sa'd b. Abde, **Metâlib Evle'n-Nehyİ fî Şerhi Ğâyetu'l-Muntehâ,** I-VI, el-Mektebu'l-İslâmî, 1415/1994.

SİNDÎ, Muhammed b. Abdu'l-Hâdi et-Tetvî Ebu'l-Hasan Nureddîn, **Hâşiyetu's-Sindî âlâ Sünen-i İbn Mâce= Kifayetu'l-Hacce fi Şerhî Sünen-i İbn Mace,** Daru'l-Cîl-Beyrut, t.y.

SEHARENFURÎ, Eş-Şeyh Halil Ahmed, **Bezlu'l-Mechûd fi Hâllî Sünen-i Ebi Davud,** thk. Ustaz Dr. Takiyuddîn en-Nedvi, I-XIV, Merkezu Şeyh Ebi'l-Hasan en-Nedvi Mebhus Dirasetû'l-İslamiyye-Hindistan, 1427/2006.

ŞÂFİÎ, Ebu Abdullah b. İdris b. El-Abbas b. Osman b. Şâfiî b. Abdu'l-Matlab b. Abdu'l-Menaf El-Matlabi El-Kureşi'l-Meliki, **el-Ümm,** I-VIII, Daru'l-Marife-Beyrut, 1410/1990.

ŞAHİN, Nevin Hatun, "Sağlık Çalışanlarının Aile İçi Şiddet Deneyimleri Ve Bu Konudaki Yaklaşımlarının Belirlenmesi", **Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi,** 2008/2.

TABATABAİ, Allame Muhammed Hüseyin, **İslam'da Kadın**, Kevser yayıncılık, İstanbul, 2018.

TİRMİZÎ, Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa b. ed-Dahhâk Ebu Îsa, **el-Camiû'l-Kebîr-Sünenû't-Tirmizî,** Beşşâr Âvad Maruf, I-VI, Daru'l-Garbû'l-İslami-Beyrut, 1998.

TABERİ, Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesir b. Ğalib el-Amili Ebu Cafer, **Câmi'u'l-Beyan fi Te'vili'l- Kur'ân,** thk, Ahmed Muhammed Şakir, Müesesetu'r-Risale, 1420/2000.

TRABLUSÎ, Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman el-Mağribi, El-Maruf bi'l-Hitabu'r-Ruîni'l-Maliki, **Mevâhibu'l-Celil fî Şerhi Muhtasar Halil,** I-VI, Daru'l-Fikir, 1412/1992.

TÛSİ, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed El-Gazali, **El-Vasît fi'l-Mezheb,** thk. Ahmed Mahmud İbrahim-Muhammed Muhammed Tamir, I-VII. Darû's-Selâm-Kahire, 1417/1997.

TUKSAL, Hidayet Şefkatli, **Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri,** Otto Yayınyaları, Ankara, 2012.

TAŞCI (KOŞTU), Nazan, **Ebelerin Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddete Ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutumları,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2003.

ÜNAL, Burcu, Leyla Gülseren, **COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik** Şiddet**,** Klinik Psikiyatri, 2020.

YILDIRIM, Enbiya, **Hadis problemleri,** Rağbet yayınları, İstanbul, 2007.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, Huzur yayınları, İstanbul, 2008.

ZEHEBİ, Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz, **Tezkiretu'l-Huffâz,** I-IV, Daru'l-Kutubu'l-İlmiye Beyrut, 1419/1998.

——— **,Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ,** I-XVIII, Daru'l-Hadis Kahire,1427/2006, c.8.

——— ,**el-Kaşif fî Ma'rifeti Men Lehu Rivayetun fi Kutubi's-Sitte,** Cidde.

——— **,el-Kaşif,** thk. Muhammed Avame Ahmed Muhammed Nemr el-Hatib, Cidde, 1413-1992.

ZEMAHŞERİ, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed Carullah, **el-Keşşaf ân Hakâik Ğavamidi'd-Tenzil,** Beyrut, 1407.